

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
STARPTAUTISKO UN EIROPAS TIESĪBU ZINĀTŅU KATEDRA

Maģistra darbs

**Indivīda brīvības atņemšanas tiesiskuma aspekti Eiropas
Cilvēktiesību tiesas praksē**

4.semestra studente

Kalīne Ozola

Studenta apliecības numurs: KO11039

Darba zinātniskais vadītājs:

Asoc. Prof. Artūrs Kučs

RĪGA

2016

Anotācija

Konvencijas 5.pants paredz personas tiesības uz brīvību, vienlaikus norādot uz izņēmumiem, kuros personas brīvības atņemšana ir tiesiska.

Darba mērķis ir konstatēt Konvencijas 5.panta apakšpunktu patieso tvērumu, kas tieši neizriet no Konvencijas teksta.

Darba uzdevums ir analizēt Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi, izdarot secinājumus par kritērijiem, kas jākonstatē katrā konkrētā situācijā, lai atzītu, ka personas brīvības atņemšana bijusi tiesiska, kā arī definējot tos Konvencijas 5.panta jēdzienus, kuru saturs ir neviennozīmīgs.

Darba rezultātā tiek sniegtas atziņas par tiem Konvencijas 5.panta elementiem, kuru satura definēšana Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē izrādījusies visstrīdīgākā.

Atslēgas vārdi:

Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse, Tiesības uz brīvību un drošību, Brīvības atņemšana, Patvaļas aizliegums.

Abstract

Article 5 of European Convention on Human Rights guarantees right to liberty and security while at the same time references to the exceptions when right to liberty can be restricted.

Purpose for the work is to analyze subparagraphs of the Article 5 noting these provisions true scope which could be not seen from the text of the Convention.

Work assignment is to analyze European Convention on Human Rights case law and make conclusions about criteria which should be complied with to accept that detention of a person have been lawful and define the terms which content is contrary.

Work leads to interpretation recommendations about those elements of Article 5 that proved to be the most contentious in European Court of Human Rights in practice.

Key words:

European Convention on Human Rights, European Court of Human Rights case law, Right to liberty and security, Detention of a person, Prohibition of arbitrary.

Ievads

Tiesības uz brīvību ir atrodamas teju katrā cilvēktiesību aizsardzības instrumentā, taču salīdzinājumā ar, piemēram, Vispārējo cilvēktiesību deklarāciju¹, kas tikai vispārīgi apstiprina principu uz personīgo brīvību un patvaļīga aresta aizliegumu, Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija)² 5.pantā paredzētās tiesības uz brīvību un drošību ir daudz detalizētākās un visaptverošākās. Konvencijas 5.panta forma paredz ne tikai tiesības uz brīvību un drošību, bet arī izsmeļošu sarakstu ar tām situācijām kad personas brīvības atņemšana ir attaisnojama, kā arī procedūru, kas garantē ātru un efektīvu personas brīvības atņemšanas tiesiskuma pārbaudi tiesā vai citā kompetentā tiesu varas institūcijā. Gadījumā, ja brīvības atņemšana atzīta par prettiesisku, Konvencijas 5.pants paredz tiesības uz kompensāciju.

Lai gan Konvencijas 5.pants visai detalizēti noteic gadījumus, kad personas brīvība ir atņemama un kādas tiesību aizsardzības garantijas personai, kurai atņemta brīvība, ir pieejamas, Konvencijas 5.panta noteikumi sevī slēpj tādu tiesību un pienākumu interpretāciju, kas no 5.panta teksta tieši neizriet. Pats jēdziens „brīvības atņemšana“ jau aptver vairākus strīdīgus aspektus un nereti nav iespējams viennozīmīgi atzīt, ka brīvība konkrētajā situācijā bijusi atņemta. Brīvības atņemšanas fakta konstatēšana var būt atkarīga no vairākiem elementiem, kā piemēram, apstākļa, vai personai ir iespēja atstāt konkrēto teritoriju bez izpildvaras pārstāvju piekrišanas vai sazināties ar personām ārpus konkrētās teritorijas. Tiesa atsevišķos spriedumos ir norādījusi, ka brīvības atņemšanas fakts ir atkarīgs arī no izpildvaras mērķa atņemot personai brīvību un no apstākļa, ka personai bija jāparedz brīvības atņemšanas iespēja. Šāda pieeja ir pretrunā pašai Tiesas praksei un tādēļ kritizējama. Šie ir tikai daži no strīdīgiem jautājumiem attiecībā uz personas brīvības atņemšanas tiesiskuma vērtēšanu. Interpretācijas jautājums ir aktuāls, piemērojot teju katru Konvencijas 5.panta apakšpunktu. Vispilnīgāko Konvencijā nostiprināto tiesību interpretāciju iespējams rast tieši Tiesas praksē. Līdz ar to šajā darbā uzsvars tiek likts tieši uz Tiesas praksi Konvencijas 5.panta kontekstā, izdarot secinājumus par Konvencijas 5.panta tvērumu un kritizējot tos Tiesas spriedumus, kas nonāk savstarpējā pretrunā. Tieši skatot Konvencijas 5.panta piemērošanu specifiskās situācijās, iespējams secināt patieso 5.panta tvērumu. Līdz ar to autore vairāk koncentrējas uz konkrētu situāciju izzināšanu un personas brīvības atņemšanas tiesiskuma vērtējumiem praksē un sniedz savu vērtējumu par Konvencijas 5.panta piemērošanu gan konkrētajās situācijās, gan arī vispārīgi.

---

¹ Vispārējā cilvēktiesību deklarācija, 1948.gada 10.decembris

² Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, 1950.gada 4.novembris

Darba aktualitāti pamato mainīgā Tiesas prakse. Lai gan Konvencija pieņemta jau 1950.gadā un 5.panta saturs kopš tā pieņemšanas brīža nav mainīts, Konvencijas piemērotājiem nākas interpretēt 5.pantā garantētās tiesības un pienākumus aizvien jaunā gaismā atbilstoši mūsdienu tendencēm un situācijām, par kurām, iespējams, nebija aizdomājušies Konvencijas autori Konvencijas sagatavošanas laikā. Piemēram, tikai 2012.gadā lietā *Austin and others v. The United Kingdom*³ Tiesa vērtēja, vai tā sauktais *Kettlings* ir atzīstams par brīvības atņemšanu, tāpat kopš Konvencijas pieņemšanas laika ievērojami ir mainījusies un attīstījusies psihiatrijas nozare, tādejādi mainot Konvencijas 5.pantā dotā jēdziena “garīgi slima persona” tvērumu. Turklāt, lai gan Konvencijas 5.pants nav jauna tiesību norma, no Tiesas prakses redzams, ka tā piemērošana aizvien vēl sagādā grūtības un Tiesa nereti pieņem savstarpēji pretrunīgus lēmumus, uz ko mēdz norādīt arī paši Tiesas tiesneši spriedumam pievienojot savas atsevišķās domas.

Darba mērķis ir konstatēt Konvencijas 5.panta patieso tvērumu, konstatējot tās tiesības un pienākumus, kas izriet no Konvencijas 5.panta, taču nav tieši ietverts Konvencijas tekstā.

Darba uzdevums turpmāk izklāstīts atbilstoši nodaļām.

Darbu kopā veido četras nodaļas. Darba pirmā nodaļa vispārīgi definē tiesības uz brīvības un drošības jēdzienu, apskatot principus, kas attiecināmi uz Konvencijas 5.panta piemērošanu kopumā, kā arī analizē tiesību uz drošību vietu un nozīmi Konvencijas 5.pantā, konkretizē Konvencijas 5.panta mērķi un secina, kas saprotams ar patvaļas aizliegumu, vispārīgi konstatējot, kādos gadījumos būtu atzīstams, ka notikusi valsts amatpersonu patvaļa.

Darba otrajā nodaļā tiek analizēts jēdziens „brīvības atņemšana“, secinot, kādiem obligātiem kritērijiem jāpiepildās, lai varētu atzīt, ka notikusi brīvības atņemšana. Šajā nodaļā tiek aplūkota Tiesas prakse vairākās lietās, analizējot Tiesas nostāju par brīvības atņemšanas fakta konstatēšanu un sniedzot savu vērtējumu par to, kādiem apstākļiem vajadzētu un kādiem nevajadzētu ietekmēt konstatējumu, ka ir notikusi brīvības atņemšana.

Darba trešajā nodaļā tiek analizēts brīvības atņemšanas tiesiskuma pamats. Situācijas, kurās iespējama personas brīvības atņemšana ir dotas pašas Konvencijas 5.panta pirmās daļas piecos apakšpunktos. Darba trešā nodaļa analizē šīs situācijas, analizējot Tiesas praksi, piemērojot katru no dotajiem apakšpunktiem un izdarot secinājumus par katra šī apakšpunkta patieso tvērumu. Piemēram, trešajā nodaļā tiek konstatēts, kas saprotams ar Konvencijas 5.panta pirmās daļas (a) apakšpunktā ietverto jēdzienu „pēc kompetentas tiesas sprieduma” secinot gan, kas 5.panta izpratnē ir kompetenta tiesa, gan arī kuras instances tiesas spriedums atzīstams par pietiekamu personas brīvības atņemšanai pamatojoties uz (a) apakšpunktu. Tāpat tiek konstatēts, kādām jābūt tiesību

---

³ 2012.gada 15.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 39692/09, 40713/09 and 41008/09 *Austin and others v. The United Kingdom*, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 17.martā]

normām, lai personai bez tiesas lēmuma varētu tikt atņemta brīvība nolūkā garantēt, ka persona izpilda konkrētajā tiesību normā paredzētos pienākumus. Tāpat tiek konstatēts, kad ir atzīstams, ka persona nav pakļāvusies tiesas nolēmumam vai nav veikusi ar likumu paredzētu pienākumu. Trešā nodaļa analizē brīvības atņemšanas nianse attiecībā uz nepilngadīgām personām, garīgi slimām personām un kļaidoņiem, kā arī brīvības atņemšanu gadījumā, ja persona cenšas iekļūt valstī bez likumā paredzētām pilnvarām.

Darba ceturtajā nodaļā tiek analizēti procesuālie noteikumi, kas valstij jāgarantē personas brīvības atņemšanas gadījumā, kā arī tiesības, kas piemīt personām, kurām atņemta brīvība. Darba ceturajā nodaļā aplūko, kas saprotams ar personas informēšanu un kādus kritērijus sevī ietver šī prasība. Tāpat šajā nodaļā tiek aplūkotas personas tiesības uz ātru un efektīvu iespēju pieprasīt brīvības atņemšanas tiesiskuma izvērtējumu tiesā, kā arī personas tiesības uz kompensāciju, ja ar nacionālās tiesas vai Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu tiek atzīts, ka brīvības atņemšana nav bijusi tiesiska.

Darba izstrādes gaitā tiek izmantotas tādas zinātniski pētnieciskās metodes kā vēsturiskā, analītiskā un sistemātiskā. Vēsturiskā metode tiek pielietota pētot Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras attīstību attiecībā uz Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 5.pantu. Analīzes metode pielietota analizējot Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi, normatīvos aktus un juridisko literatūru, lai noskaidrotu tiesību uz brīvību un drošību saturu un izprastu nianse personas brīvības atņemšanas tiesiskuma atzīšanā. Sistemātiskā pētniecības metode izmantota, analizējot Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 5.panta vietu šīs konvencijas iekšējā sistēmā un tādu jēdzienu kā „tiesības uz drošību“ vietu pašā Konvencijas 5.pantā.

Saturs

Anotācija.....	2
Abstract.....	3
Ievads.....	4
Saturs	7
1. Tiesības uz brīvību un drošību jēdziens un mērķis	8
2. Brīvības atņemšanas jēdziens.....	14
3. Pamats tiesiskai brīvības atņemšanai	23
3.1. Brīvības atņemšana pēc kompetentas tiesas sprieduma.....	24
3.2. Brīvības atņemšana par nepakļaušanos tiesas nolējumam, vai lai nodrošinātu likumā paredzētu pienākumu izpildi	27
3.3. Brīvības atņemšana ar nolūku nodot personu kompetentām tiesībsardzības iestādēm	31
3.4. Brīvības atņemšana aizturot nepilngadīgu personu.....	34
3.5. Brīvības atņemšana ar nolūkā pasargāt sabiedrību.....	37
3.6. Brīvības atņemšana nolūkā neļaut personai nelikumīgi ieceļot valstī, deportēt vai izraidīt no valsts	42
4. Procesuālie noteikumi ierobežojot personas tiesības uz brīvību un drošību.....	45
4.1. Aizturētās personas informēšana.....	45
4.2. Tiesas lēmuma pieņemšana attiecībā uz aizturēto personu.....	47
4.3. Personas tiesības vērsties tiesā, apstrīdot aresta tiesiskumu.....	53
4.4. Tiesības uz kompensāciju	56
Kopsavilkums	59
Izmantotās literatūras un juridisko aktu saraksts	61

1. Tiesības uz brīvību un drošību jēdziens un mērķis

Konvencijas 5.pants garantē personas tiesības uz brīvību un drošību, pasargājot personu no neattaisnotas brīvības atņemšanas. Tomēr tiesības uz brīvību nav absolūtas un atsevišķos gadījumos, ievērojot noteiktu procedūru, šīs tiesības var tikt ierobežotas. No Konvencijas 5.panta izriet, ka izņēmuma gadījumi brīvības atņemšanai, likumā noteiktā kārtībā, ir sekojoši:

- a) ja kāda persona tiek likumīgi ieslodzīta uz kompetentas tiesas sprieduma pamata;
- b) ja kāda persona tiek likumīgi aizturēta vai apcietināta par nepakļaušanos likumīgam tiesas nolēmumam, vai lai nodrošinātu jebkuru likumā paredzētu pienākumu izpildi;
- c) ja kāda persona tiek likumīgi aizturēta vai apcietināta ar nolūku nodot viņu kompetentām tiesībsardzības iestādēm, balstoties uz pamatotām aizdomām, ka šī persona ir pārkāpusi likumu, vai ja ir pamatots iemesls uzskatīt par nepieciešamu aizkavēt viņu izdarīt likumpārkāpumu vai nepieļaut viņas bēgšanu pēc likumpārkāpuma izdarīšanas;
- d) ja likumīgi tiek aizturēts nepilngadīgais vai nu pāraudzinašanas nolūkā, vai lai nodotu viņu kompetentām tiesībsardzības iestādēm;
- e) ja likumīgi tiek aizturētas personas ar nolūku aizkavēt infekcijas slimību izplatīšanos, vai garīgi slimas personas, alkoholiķi vai narkomāni, vai klaidoņi;
- f) ja likumīgi tiek aizturēta vai apcietināta kāda persona ar nolūku neļaut šai personai nelikumīgi ieceļot valstī, vai ja attiecībā pret kādu personu tiek veiktas darbības ar nolūku šo personu deportēt vai izraidīt no valsts.

Prezumpcija ir, ka katrai personai ir tiesības uz brīvību. Tādēļ pienākums pierādīt brīvības atņemšanas pamatojumu ir valstij, nevis arestētajai personai. Lai brīvības atņemšana būtu tiesiska, valstij nepieciešams attaisnot ne tikai brīvības atņemšanas pamatu, kas noteikts Konvencijas 5.panta pirmajā daļā, bet ievērot arī procedūru, kas paredzēta 5.panta otrajā līdz piektajā daļā. Šī procedūra paredz sekojošo:

- Ikvienu aizturētu personu nekavējoties jāinformē viņam saprotamā valodā par aizturēšanas iemesliem un par jebkuru viņam izvirzīto apsūdzību.

- Jebkura persona, kas aizturēta vai apcietināta saskaņā ar šī panta 1 (c) apakšpunktu, ir nekavējoties nododama tiesnesim vai citai amatpersonai, kura saskaņā ar likumu ir pilnvarota realizēt tiesu varu, un ir pakļaujama tiesas procesam saprātīgās laika robežās vai līdz tiesas procesam atbrīvojama. Atbrīvot var ar nosacījumu, kas nodrošina personas ierašanos tiesā.

- Jebkura persona, kurai aizturot vai apcietinot atņemta brīvība, var griezties tiesā, kas nekavējoties lemj par viņas aizturēšanas likumīgumu, un nolemj viņu atbrīvot, ja aizturēšana nav bijusi likumīga.

- Ikvienai personai, kas aizturēta vai apcietināta pretēji šī panta nosacījumiem, ir jābūt nodrošinātām tiesībām uz kompensāciju.

Ar brīvības atņemšanu Konvencijas 5.panta izpratnē saprot ne tikai aizturēšanu un ieslodzījumu tā klasiskā izpratnē, bet gan brīvības atņemšanu jebkādā tās formā.⁴ Konvencijas 5.panta otrā līdz piektā daļa nodrošina tiesību aizsardzības mehānismus situācijās, kad personas brīvība tiek atņemta aizturot personu, lai veiktu tās iztaujāšanu vai pārmeklēšanu uz ielas līdz pat situācijām, kad personai ir piemērots pirmstiesas ieslodzījums. Gadījumā, kad personai tiek atņemta brīvība, nacionālajās tiesībās ir jāpastāv tiesību aizsardzības mehānismam, kas spējīgs garantēt aresta tiesiskuma pārbaudi.

Lai gan Konvencijas 5.pants tiešā tekstā noteic tikai publisko autoritāšu pienākumu ievērot procesuālos noteikumus personas aresta, ieslodzījuma vai citas brīvības ierobežošanas gadījumā, no Tiesas prakses izriet, ka 5.panta pirmā daļa paredz pozitīvu pienākumu valstij ne tikai atturēties no aktīvas tiesību aizskaršanas, bet arī veikt nepieciešamās darbības, lai nodrošinātu personas aizsardzību no pretlikumīgas iejaukšanās tās brīvībā.⁵ Piemēram, Konvencijas 5.pants tiktu pārkāpts gadījumā, ja no valsts izraidītu personu atpakaļ uz tādu valsti, kurā pastāv pamatots risks, ka tiktu pārkāpts Konvencijas 5.pants attiecībā uz izraidīto personu.⁶ Tādēļ valstīm ir pienākums veikt tādas darbības, lai efektīvi pasargātu personas, tostarp, veikt darbības, lai nepieļautu prettiesisku brīvības atņemšanu, ja valsts par to zina vai tai vajadzētu zināt.⁷ Valsts ir atbildīga gadījumā, ja tā ir piekritusi nepamatotai personas brīvības atņemšanai, ko veikušas privātpersonas vai nav spējusi izbeigt šādu situāciju.⁸

Tomēr Konvencijas 5.panta ietvaros vispārīgi nav apstrīdami aizturēšanas apstākļi.⁹ Tas nozīmē, ka Konvencijas 5.pants neparedz iespējas apstrīdēt to, kā brīvības atņemšanas laikā pret personu ir izturējušās valsts amatpersonas, vai to, kādos apstākļos aizturētā persona tika turēta. Aizturēšanas apstākļi šādā kontekstā ir vērtējami tikai tad, ja tie pārkāpj citas personas Konvencijā nostiprinātās tiesības, piemēram, spīdzināšanas aizliegumu vai diskriminācijas aizliegumu. Aresta apstākļi var tikt atzīti par neatbilstošiem gadījumā, kad tiek atņemta brīvība

---

⁴ 1980.gada 6.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 7367/76 Guzzardi v. Italy, § 95, <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 4.martā]

⁵ 2012.gada 13.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.39630/09 El-Masri v. the former Yugoslav Republic of Macedonia, § 239, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 4.martā]

⁶ 2012.gada 17.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.8139/09 Othman (Abu Qatada) v. the United Kingdom, § 233, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 4.martā]

⁷ 2005.gada 16.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.61603/00 Storck v. Germany, § 102, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 4.martā]

⁸ 2010.gada 7.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.25965/04 Rantsev v. Cyprus and Russia, §§ 319-21; 2009.gada 15.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.25385/04 Medova v. Russia, §§ 123-25 pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 4.martā]

⁹ J. L. Murdoch, Council of Europe Press, 1994, Article 5 of the European Convention on Human Rights: the protection of liberty and security of person, 88.Sējums, 16.lpp

nepilngadīgajam vai garīgi slimām personām.¹⁰ Attiecībā uz nepilngadīgām personām ir noteikti atsevišķi brīvības atņemšanas apstākļu noteikumi, kas paredz valstij garantēt nepilngadīgo nošķiršanu no pieaugušajiem un nepilngadīgo personu izglītošanas elementus. Savukārt attiecībā uz garīgi slimām personām aizturēšanas apstākļi būtu apstrīdami tādā kontekstā, ka garīgi slimas personas ievietošana klīnikā ir attaisnojama galvenokārt, lai nodrošinātu personas ārstēšanu, ne izolēšanu. Gadījumā, ja persona vairs netiek ārstēta, tā var apstrīdēt brīvības atņemšanas tiesiskumu kontekstā ar brīvības atņemšanas apstākļiem. Aresta apstākļi citos gadījumos ir apstrīdami tikai tad, ja ar tiem tiek aizskartas citas Konvencijā garantētas tiesības.

Kopumā gadījumā, ja persona apgalvo, ka valsts varas pārstāvju darbības aizskārušas tās Konvencijas 5.pantā garantētās tiesības, ir jākonstatē pieci apstākļi, atbildot uz sekojošiem jautājumiem – vai ir notikusi brīvības atņemšana? Vai brīvības atņemšana notikusi saskaņā ar likumā noteikto procedūru? Vai brīvības atņemšana ir saskaņā ar kādu no Konvencijas 5.panta pirmās daļas (a)-(f) apakšpunktiem un tādejādi, ir attaisnojama? Vai arestētajai personai bija dota iespēja vērsties tiesā un lūgt aresta tiesiskuma pārskatīšanu? Un kā pēdējais – vai nacionālās tiesības paredz personai iespēju lūgt kompensāciju, gadījumā, ja brīvības atņemšana atzīstama par prettiesisku?¹¹

Konvencijas 5.pantā garantētās tiesības uz drošību Tiesas praksē nav plaši analizētas. Tiesas jurisprudence Konvencijas 5.panta kontekstā ir attīstījusi tiesību uz drošību konceptu tādā formā, ka tiesības uz drošību ir kā papildinājums tiesībām uz brīvību, bez patstāvīga satura. Tādejādi tiesības uz drošību nozīme ir samazināta līdz tiesībām uz fizisko drošību brīvības atņemšanas laikā.¹² Varētu apgalvot, ka tiesības uz brīvību un tiesības uz drošību ir atzīstamas par diviem aspektiem vienām tiesībām.¹³ Arī no Konvencijas izstrādāšanas dokumentiem izriet, ka Konvencijas 5.panta mērķis bijis personas pasargāšana no patvaļīgas brīvības atņemšanas.¹⁴ Tiesības uz drošību tiek realizētas, nodrošinot brīvību no patvaļīgas brīvības atņemšanas, pieprasot ievērot vairākus procesuālus noteikumus, kas tālāk noregulēti Konvencijas 5.panta apakšpunktos, tostarp, tiesības zināt brīvības atņemšanas iemeslu, tiesības vērsties tiesā ar lūgumu pārskatīt brīvības atņemšanas tiesiskumu un citiem.¹⁵ Tiesības uz drošību brīvības atņemšanas laikā nozīmē

---

¹⁰ Steve Foster, *Human Rights and Civil Liberties*, Pearson Education, 2008, 222.lpp

¹¹ J. L. Murdoch, Council of Europe Press, 1994, Article 5 of the European Convention on Human Rights: the protection of liberty and security of person, 88.Sējums, 15.lpp

¹² J. L. Murdoch, Council of Europe Press, 1994, Article 5 of the European Convention on Human Rights: the protection of liberty and security of person, 88.Sējums, 16.lpp

¹³ The Right to security of person in European Court of Human Rights jurisprudence, 6 *European Human Rights Law Review* 649, 2007

¹⁴ Council of Europe, Preparatory work on Article 5 of The European Convention on Human Rights, Strasbourg, 8th August, 1956

¹⁵ The Right to security of person in European Court of Human Rights jurisprudence, 6 *European Human Rights Law Review* 649, 2007

arī valsts amatpersonu atbildību par personas, kura atrodas amatpersonu pakļautībā. Lietā *Kurt v. Turkey* Tiesa atzina, ka Konvencijas 5.pants paredz pienākumu valsts amatpersonām veikt efektīvas darbības, lai nodrošinātos pret situācijām, kad persona, kas atrodas amatpersonu uzraudzībā, pazūd un nav redzēta kopš tās brīvības atņemšanas.¹⁶ Minētajā lietā tiesa norādīja, ka konkrētajā gadījumā runa ir ne tikai par personas tiesībām uz brīvību, bet arī personas tiesībām uz drošību, tādejādi atzīstot, ka personas tiesības uz drošību varētu būt kaut kas papildinošs tiesībām uz brīvību. Tomēr, neatkarīgi no tā, ka Tiesa *Kurt v. Turkey* izdalīja tiesības uz brīvību un tiesības uz drošību, ir skaidri redzams, ka tiesības uz drošību var tikt skatītas tikai kontekstā ar tiesībām uz brīvību. Šāda pieeja izriet arī no citiem Tiesas spriedumiem.¹⁷ Katrā gadījumā, ar tiesībām uz drošību nav saprotams Konvencijas dalībvalstu pienākums personai nodrošināt vispārēju drošību, to aizsargājot no jebkāda veida aizskārumiem, piemēram, ko nav veikušas valsts amatpersonas, bet gan privātpersonas. Tomēr šāds pienākums var tikt uzlikts dalībvalstīm kontekstā ar Konvencijas 2. un 3.pantu, kas paredz tiesības uz dzīvību un spīdzināšanas aizliegumu.¹⁸

Tiesības uz drošību varētu tikt skatītas kā pamats personas brīvības atņemšanai saistībā ar Konvencijas 5.panta pirmās daļas (e) punktā regulēto situāciju, kad personai pieļaujams atņemt brīvību ar nolūku aizkavēt infekcijas slimību izplatīšanos, vai brīvību atņemt tādām personām, kas atzītas par garīgi slimām, alkoholiķiem, narkomāniem, vai klaidoņiem. Šajā gadījumā personas brīvība ir atņemama ne tikai, lai aizsargātu citu personu tiesības, bet gan arī, lai nodrošinātu, ka aizturētā persona nenodara pāri sevi. Tiesiski atņemot brīvību, piemēram, garīgi slimai personai, tiek garantētas šīs personas tiesības uz drošību konkrētajā gadījumā pasargājot personu no sevis pašas. Lai gan Tiesa ir atzinusi, ka Konvencijas 5.panta pirmās daļas (a) – (f) apakšpunktos ir dots izsmeļošs to gadījumu saraksts, kad ir pieļaujama personas brīvības atņemšanas attaisnošana, norādot, ka šie gadījumi ir tulkojami šauri, no Tiesas spriedumiem lietās *Varbanov v. Bulgaria*¹⁹ un *C.B. v. Romania*²⁰ izriet, ka personas brīvība 5.panta pirmās daļas (e) apakšpunkta ietvaros var tikt atņemta ar mērķi pasargāt pašu arestēto personu. Brīvība šādos gadījumos netiek atņemta, lai aizsargātu kādas citas Konvencijā garantētas tiesības. Līdz ar to uzskatāms, ka (e) apakšpunkta kontekstā personas drošība būtu uzskatāma par pamatu brīvības atņemšanas attaisnošanai. Šāda tiesību uz drošību interpretācija nav aplūkota ne Tiesas praksē, ne juridiskajā literatūrā, līdz ar to

¹⁶ 1998.gada 25.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 24276/94 *Kurt v. Turkey*, §124, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 4.martā]

¹⁷ Skatīt, piemēram, 2002.gada 29.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.2346/02, *Pretty v. The United Kingdom*, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 4.martā]

¹⁸ Steve Foster, *Human Rights and Civil Liberties*, Pearson Education, 2008, 222.lpp

¹⁹ 2000.gada 5.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.31365/96 *Varbanov v. Bulgaria*, §§ 48-49, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 11.aprīlī]

²⁰ 2010.gada 20.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.21207/03, *C.B. v. Romania*, §§ 49, 57 un 59, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 11.aprīlī]

grūti paredzēt, kāda varētu būt Tiesas attieksme pret šādu pieeju. Taču jebkurā gadījumā personas, kura nodara sev pāri, teiksim, kā lietā *H.L. v. The United Kingdom*²¹, kur pieteicējs atrodies pie ārsta, iknedēļas apskates laikā sācis ar dūrēm sist sev pa galvu, brīvības atņemšana notiek tikai ar mērķi pasargāt pašu personu jeb garantēt šīs personas drošību pašai no sevis. Ja vien šī persona nodarot sev pāri neapdraud savas Konvencijas 2.pantā garantētās tiesības uz dzīvību, principā Konvencijā nav paredzētas nevienas citas tiesības, kuras šādā gadījumā tiktu pasargātas, atņemot personai brīvību. Vai šāds koncepts būtu atzīstams par atbilstošu Konvencijas 5.panta jēgai un mērķim ir diskutējams. Tomēr no šobrīd pieejamās tiesību uz drošību interpretācijas Tiesas praksē secināms, ka vistīcāmāk tā personas drošība, kas tiek aizsargāta atņemot brīvību personai, kura nodara sev pāri ar mērķi to pasargāt no sevis paša ir cita veida drošība salīdzinājumā ar to, kura ietverta Konvencijas 5.panta nosaukumā. Kā secināms no Tiesas sniegtā tulkojuma šajā jautājumā, tiesības uz drošību rodas tikai pēc tam, kad personai jau ir atņemta brīvība un šīs tiesības izpaužas galvenokārt Konvencijas 5.panta otrā līdz piektajā apakšpunktā paredzētajās procesuālajās garantijās.

Kā redzams no definīcijas, kas ietverta Konvencijas 5.pantā, tiesības uz brīvību ir ierobežojamas aizturēšanas vai aresta gadījumos, kas saistīti ar pašas personas iespējami prettiesisku darbību vai tādu personas uzvedību, kas var apdraudēt pašu personu vai apkārtējo sabiedrību. Šajā kontekstā norādāms, ka tiesības uz brīvību un drošību Konvencijas 5.panta ietvarā tiek attiecinātas tikai un vienīgi uz indivīda fizisku brīvību un drošību, kas varētu tikt traucēta personu arestējot vai ieslogojot. Tiesības uz brīvību un drošību Konvencijas 5.panta ietvaros neattiecas uz tiesībām uz indivīda personīgo brīvību tādā izpratnē, kā to ietver tiesības uz domu, apziņas un reliģijas brīvību vai tiesībām uz ģimenes un privāto dzīvi.²²

Tiesa ir vairākkārtīgi norādījusi, ka Konvencijas 5.pants, kā arī 2., 3. un 4. pants, ir pirmā ranga pamattiesības, kas aizsargā indivīda fizisko drošību un to nozīme ir sevišķi svarīga.²³ Līdz ar to Konvencijas dalībvalstīm ir dota salīdzinoši maza rīcības brīvība attiecībā uz 5.panta interpretāciju.

Galvenais Konvencijas 5.panta mērķis ir pasargāt personu no patvaļīgas un neattaisnotas aizturēšanas vai ieslodzījuma, tas ir – fiziskas nebrīves.²⁴ Šis mērķis plašākā

²¹ 2004.gada 5.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.45508/99 *H.L. v. The United Kingdom*, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 15.martā]

²² Equality and Human Rights Commission, *Human Rights Review 2012, How fair is Britain? An assessment of how well public authorities protect human rights*, 173.lpp.

²³ 1998.gada 25.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 24276/94 *Kurt v. Turkey*, § 123 pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 4.martā]

²⁴ 1997.gada 20.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.71503/01 *Assanidze v. Georgia* § 171, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 4.martā]

nozīmē “saskaņā ar likumā noteikto kārtību” rada nepieciešamību pēc atbilstošas tiesiskās aizsardzības nacionālajos likumos un taisnīgas un caurskatāmas kārtības esamības²⁵.

Tiesības uz brīvību nedrīkst tikt atņemtas patvaļīgi, pretējā gadījumā pieņemams, ka noticis Konvencijas 5.panta pārkāpums. Ar jēdzienu „patvaļa“ saprotamas tādas darbības, atņemot personas brīvību, kas veiktas pretēji likumā noteiktajai procedūrai vai nelabticīgi. Patvaļas aizliegums vispārīgi nozīmē arī pienācīgu darbību mērķi un likumam atbilstošu procedūru, kas nodrošina, ka uz visām personām attiecināmi vieni un tie paši noteikumi.²⁶ Patvaļas aizliegums uzliek pienākumu veikt brīvības atņemšanu ne tikai saskaņā ar nacionālajām tiesībām, bet gan arī izvērtēt, vai konkrētajā situācijā brīvības atņemšana ir saprātīga un nepieciešama. Tas izriet no principa, ka brīvības atņemšanai būtu jābūt ne tikai saskaņā ar nacionālajiem tiesību aktiem, bet arī ar Konvencijas 5.panta mērķi, kas, kā jau iepriekš minēts, ir pasargāt personu no patvaļīgas un neattaisnotas brīvības atņemšanas.

No Tiesas prakses redzams, ka valsts patvaļa personas brīvības atņemšanā ir aizliegta un Konvencija 5.pants ir izveidots ar mērķi garantēt, ka personas tiesības uz brīvību netiek patvaļīgi aizskartas. Tomēr Tiesa nav skaidri definējusi, kas ir saprotams ar jēdzienu "patvaļa". Katrā gadījumā par patvaļīgiem būtu atzīstami gadījumi, kad personai tiek atņemta brīvība un to nav iespējams pamatot ar Konvencijas 5.panta pirmās daļas apakšpunktiem, kuros strikti noteikts, kādās situācijās pieļaujama personas brīvības atņemšana. Tāpat par patvaļīgu rīcību būtu atzīstama situācija, kad valsts nespēj garantēt personai, kurai atņemta brīvība Konvencijas 5.panta otrajā daļā nostiprinātās procesuālās tiesības. Līdz ar to secināms, ka gadījumā, ja tiek konstatēts Konvencijas 5.panta pārkāpums, ir atzīstams, ka dalībvalsts rīcība bijusi patvaļīga.

Lai brīvības atņemšana tiktu atzīta par attaisnojošu un tādejādi nepatvaļīgu, vērtējamās ne tikai spēkā esošās tiesību normas, kas regulē brīvības atņemšanu nacionālajās tiesībās, bet gan arī šo tiesību normu kvalitāte. Tiesību normas kvalitāte šajā gadījumā pieprasa, lai nacionālo tiesību normu autorizēta brīvības atņemšana būtu noregulēta pietiekami precīzi, tādejādi izvairoties no patvaļas riska.²⁷

---

²⁵ 2012.gada 29.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.30954/05 Beiere pret Latviju, pieejams: <https://www.tiesas.lv/> [aplūkots 2016.gada 4.martā]

²⁶ Jeffrey Jowell, Jonathan Cooper, *Understanding Human Rights Principles*, First edition, Justice, 2001, 17.lpp.

²⁷ 2006.gada 12.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.13178/03 Mitunga v. Belgium, §97, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 2.aprīlī]

2. Brīvības atņemšanas jēdziens

Piemērojot Konvencijas 5.pantu kā pirmais apstākļi, kas būtu jākonstatē ir brīvības atņemšanas fakts. Ja netiek konstatēts, ka notikusi brīvības atņemšana, nav nepieciešams vērtēt arī pārējās Konvencijas 5.panta prasības. Līdz ar to ir būtiski izprast tos kritērijus, kurus būtiski konstatēt, lai atzītu, ka ir notikusi brīvības atņemšana Konvencijas 5.panta izpratnē. Tiesa nav devusi konkrētu kritēriju uzskaitījumu, kurus atbilstība konkrētajai situācijai norādītu uz brīvības atņemšanas faktu, taču vairākos Tiesas spriedumos ir redzami kopīgi elementi, uz kuriem balstīts Tiesas spriedums, lemjot, ka brīvības atņemšana ir notikusi. Analizējot Tiesas praksi Konvencijas 5.panta piemērošanā, iespējams izsecināt, kādas situācijas būtu un kādas situācijas nebūtu atzīstamas par personas brīvības atņemšanu.

No Tiesas prakses izriet vispārējs princips, ka, lai konstatētu, ka personai ir atņemta brīvība Konvencijas 5.panta izpratnē, vispirms ir vērtējama indivīda konkrētā situācija un Tiesai ir jāņem vērā gan aizturēšanas vai apcietinājuma veids, ilgums, ietekme uz pieteicēju un brīvības atņemšanas īstenošanas veids.²⁸ No Tiesas prakses izriet arī, ka brīvības atņemšanas jēdziens 5.panta pirmās daļas izpratnē ietver sevī objektīvo un subjektīvo elementu. Objektīvais elements paredz, ka persona atrodas īpaši ierobežotā telpā samērīgi ilgu laiku, savukārt subjektīvais elements paredz, ka šī persona nav likumīgi piekritusi ieslodzījumam.²⁹ Tāpat par būtiskiem objektīvajiem faktoriem ir atzīta iespēja atstāt ierobežoto telpu, personas pārraudzības intensitāte un kontrole pār personas pārvietošanos, kā arī periods, cik ilgā persona tikusi turēta izolēti un kādas ir bijušas personas iespējas veidot sociālu kontaktu.³⁰

Attiecībā uz 5.panta piemērošanu Tiesa ir norādījusi arī, ka brīvības atņemšanas relatīvi īsais periods pats par sevi nav izšķirošs, lai lemtu, vai ir notikusi brīvības atņemšana Konvencijas 5.panta pirmās daļas izpratnē.³¹ Attiecībā uz laika periodu, kādā personai atņemta brīvība kā

---

²⁸ 1980.gada 6.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 7367/76 Guzzardi v. Italy, § 92; 2012.gada 23.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 29226/03 Creangă v. Romania § 91, pieejami: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 12.martā]

²⁹ 2005.gada 16.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.61603/00 Storck v. Germany § 74; 2012.gada 23.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 29226/03 Stanev v. Bulgaria, § 117, pieejami: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 12.martā]

³⁰ 1980.gada 6.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 7367/76 Guzzardi v. Italy, § 95; 2002.gada 26.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.39187/98 H.M. v. Switzerland, § 45; 2004.gada 5.oktorba Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.45508/99 H.L. v. the United Kingdom § 91; 2005.gada 16.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.61603/00 Storck v. Germany, § 73, pieejami: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 12.martā]

³¹ 2014.gada 26.jūnijā Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.26587/07 Krupko and Others v. Russia, § 36; 2008.gada 24.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.28940/95 Foka v. Turkey, §78; 2010.gada 12.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 4158/05 Gillan and Quinton v. the United Kingdom, § 57; 2011.gada 21.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 30194/09 Shimovolos v. Russia, § 50; 2012.gada 24.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.61485/08 Brega and Others v. Moldova, § 43, pieejami: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 10.martā]

elementu, kas raksturo, vai ir notikusi brīvības atņemšana, ir secināms, ka tad, ja šis periods ir bijis nesamērīgi garš, tas varētu pārvērst tiesisku brīvības atņemšanu par prettiesisku, savukārt apstākļi, ka brīvības atņemšana notikusi relatīvi īsu laika periodu nevar ietekmēt brīvības atņemšanas fakta konstatēšanu. Tiesas praksē kā brīvības atņemšana Konvencijas 5.panta pirmās daļas izpratnē ir atzīta situācija, kad pieteicējs ir atradies policijas iecirknī 45 minūtes³², situācija, kad pieteicējs tika apstrādāta pārmeklēšanai 30 minūtēs³³, kā arī, kad pieteicēju nogādāšana policijas iecirknī, pārmeklēšana un atrašanās policijas iecirkņa kamerā nepārsniedza vienu stundu³⁴.

Autore piekrīt, ka laika periods, kurā persona uzskata, ka tai atņemta brīvība pats par sevi nav noteicošs, lai konstatētu, ka notikusi brīvības atņemšana Konvencijas 5.panta izpratnē. Pat neiedziļinoties Tiesas praksē galvenais, elements, kas liecina par to, ka personai ir atņemta brīvība, pavisam loģiski varētu būt apstākļi, ka persona atrodas kādā teritorijā, kur tā nokļuvusi pēc amatpersonas rīkojuma un nedrīkst šo teritoriju atstāt bez amatpersonas atļaujas. Šāda atziņa izriet arī no vairākiem Tiesas spriedumiem, kur atzīts, ka brīvības atņemšana ir notikusi tikai konstatējot, ka pieteicēji ir bijuši policijas pakļautībā un pieteicējiem nav bijis atļauts aiziet tik ilgi, kamēr to neatļāva policija.³⁵

Nav diskutējams, ka brīvības atņemšana ir notikusi gadījumā, ja persona ir ievietota cietuma vai policijas iecirkņa kamerā pret savu gribu. Turklāt šajā gadījumā, nav būtiski, cik ilgi personu tur uzturējusies vai kādēļ tā būtu ieslodzīta, brīvības atņemšanas fakta konstatēšanai pietiek ar apstākli, ka persona pret savu gribu bijusi ieslēgta telpā un nav drīkstējusi to pamest bez amatpersonas atļaujas. Tiesas praksē par šādu klasisku brīvības atņemšanas veida atzīšanu par brīvības atņemšanu Konvencijas 5.panta izpratnē strīdu nav. Tomēr, kas notiek, ja teritorija, kurā personu ir aizturēta un to nav tiesiska pamest bez amatpersonas atļaujas nav policijas iecirknis vai kāda cita klasiska ieslodzījuma vieta. Šajā kontekstā aplūkojams Tiesas spriedums lietā *Austin and others v. The United Kingdom*³⁶, kur pieteicēji tika iesaistīti policijas veiktā lokalizācijā (*Kettling*).

---

³² 2011.gada 21.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.30194/09 Shimovolos v. Russia pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 12.martā]

³³ 2010.gada 12.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.4158/05 Gillan and Quinton v. the United Kingdom, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 4.martā]

³⁴ 2003.gada 4.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.47244/99 Novotka v. Slovakia, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 4.martā]

³⁵ 2010.gada 12.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 4158/05 Gillan & Quinton v The United Kingdom, § 57, 2008.gada 24.jūnijas Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 28940/95 *Foka v. Turkey*, §§ 74-79, pieejami: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 4.martā]

³⁶ 2012.gada 15.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.39692/09, 40713/09 and 41008/09 *Austin and others v. The United Kingdom*, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 17.martā]

Kettlings ir policijas taktika kādā kontrolēt lielu skaitu cilvēku demonstrāciju vai protestu laikā. Tas tiek veikts policistiem vairākās rindās apstājoties apkārt protestētāju grupām un tādā veidā ierobežojot konkrētu zonu tā, ka personas, kas iekļautas šajā zonā kopā ar protestētājiem nevar atstāt konkrēto teritoriju līdz *kettlings* tiek pārtraukts. Ierobežotajā teritorijā esošās personas netiek apgādātas ar ūdeni, ēdienu vai piekļuvi labierīcībām iespējami vairākas stundas.³⁷ Konkrētajā lietā *kettlings* noritēja vairāk kā septiņas stundas un pieteicēji netika atbrīvoti visu šo laiku. No četriem pieteicējiem lietā *Austin and others v. The United Kingdom*³⁸ tikai viens pieteicējs bija plānojis apmeklēt demonstrāciju uz īsu brīdi. No pārējiem trīs pieteicējiem divi strādāja teritorijā, kur notika demonstrācijas un tika iesaistīti *kettlingā* darba pusdienlaikā kā garāmgājēji, savukārt ceturtais pieteicējs devās uz grāmatu veikalu minētajā teritorijā. Pieteicēji lūdza, lai tie tiktu izlaisti no ierobežotās teritorijas, taču policija paskaidroja, ka izklūt nav iespējams uz nenoteiktu laika periodu. Pieteicēji lūdza valsts kompensāciju par nepamatotu ieslodzījumu un Konvencijas 5.panta pārkāpumu. Gan nacionālās tiesas, gan Eiropas Cilvēktiesību tiesa prasību noraidīja pamatojoties uz to, ka konkrētajā situācijā nav notikusi brīvības atņemšana. Pieteicēji argumentēja, ka gadījumā, ja tiek izmantoti paņēmieni tādos apstākļos, kas citādi tiktu uzskatīti par brīvības atņemšanu, mērķis vai nodoms, kādēļ šie paņēmieni tiek izmantoti nav nozīmīgi izvērtējot, vai ir noticis brīvības atņemšanas fakts. Piemēroto paņēmieni mērķis ir vērtējams tikai skatot, vai brīvības atņemšana bijusi tiesiska atbilstoši Konvencijas 5.panta pirmajā daļā nostiprinātajiem attaisnojošas brīvības atņemšanas priekšnoteikumiem, kuri atbilstoši Tiesas praksei ir tulkojami nepaplašināti. Šādai argumentācijai, balstoties uz jau nostiprinātu Tiesas praksi³⁹, konkrētajā lietā piekrita arī pati Tiesa. Nav pieļaujams tulkot brīvības atņemšanas konceptu saistībā ar veiktajiem ierobežojumiem, pamatojoties uz publisko kārtību. Jāņem vērā, ka publiskās kārtības nodrošināšana nav ietverts kā pamats brīvības atņemšanas attaisnošanai Konvencijas 5.panta pirmās daļas kontekstā. Līdz ar to gadījumā, ja policijas veiktā teritorijas ierobežošana tiktu atzīta par brīvības atņemšanu, tā nebūtu atzīstama par attaisnotu. Konkrētajā situācijā vienīgais, kas aiztur Apvienotās Karalistes rīcības atzīšanu par Konvencijas 5.panta pārkāpumu ir apstākļi, ka Tiesa veiktās darbības neatzīst par brīvības atņemšanu.

Tiesa argumentēja, ka Konvencijas 5.pants nedrīkst tikt interpretēts tādā veidā, lai padarītu neiespējamu policijai pildīt tās pienākumus pasargāt sabiedrību, ar nosacījumu, ka šī

---

³⁷ 2012.gada 25.maija raksts "Crowd control: What is kettling?", CBC news, pieejams: <http://www.cbc.ca/news/canada/crowd-control-what-is-kettling-1.1133313> [aplūkots 2016.gada 17.martā]

³⁸ 2012.gada 15.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 39692/09, 40713/09 and 41008/09 *Austin and others v. The United Kingdom*, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 17.martā]

³⁹ 2005.gada 25.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.56529/00 *Enhorn v. Sweden* § 33, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 17.martā]

aizsardzība tiek veikta tādā formā, lai tā būtu atbilstoša Konvencijas 5.pantam un pasargātu indivīdus no valsts patvaļas.⁴⁰ Tomēr, darbības ar mērķi pasargāt personu, kuras brīvība tiek atņemta, ja vien šī persona nav tam piekritusi, ir atzīstama par brīvības atņemšanu Konvencijas 5.panta izpratnē.⁴¹ Tāpat Tiesa atzīst, ka atbilstoši kritērijiem, kas nostiprināti spriedumā lietā *Engel and Others*⁴², respektīvi, piespiedu ierobežojošais raksturs, pielietoto paņēmieni ilgums un ietekme uz pieteicējiem, kā arī fiziskais diskomforts un neiespējamība atstāt konkrēto teritoriju norāda uz brīvības atņemšanu Konvencijas 5.panta izpratnē. Tomēr ņemot vērā, ka policijai konkrētajā situācijā pielietotais paņēmiens bija vienīgais efektīvais un personas tiesības vismazāk aizskarošs, turklāt ievērojot, ka policija nepārtraukti pārskatīja iespēju izbeigt ierobežojumus, taču nebija to spējīga izdarīt drošības apsvērumu dēļ, Tiesa neuzskata, ka ir notikusi brīvības atņemšana Konvencijas 5.panta izpratnē.

No sprieduma argumentācijas lietā *Austin and others v. The United Kingdom*⁴³ principā secināms, ka Tiesa piekrīt, ka aizturēšanas mērķis nevar ietekmēt brīvības atņemšanas fakta konstatēšanu, taču, neatkarīgi no tā, atzīst, ka brīvības atņemšana konkrētajā lietā nav notikusi, jo policijai nebija citu variantu kā nodrošināt sabiedrības kārtību. Šāda argumentācija būtu iespējama, vērtējot brīvības atņemšanas tiesiskumu, nevis brīvības atņemšanas faktu. Kā redzams no konkrētās lietas apstākļiem, pieteicēji tika iekļauti ierobežotā teritorijā pret viņu gribu un turēti tajā septiņas stundas bez iespējām atstāt šo teritoriju bez policijas atļaujas. Pēc būtības šīs lietas apstākļi atbilst klasiskam ieslodzījumam un kā vienīgā atšķirība konstatējama, vieta, kurā personas bija ieslodzītas.

Tiesas interpretācija šajā spriedumā ir pretēja vairākiem Tiesas nostiprinātiem principiem, kas būtu ņemami vērā jaunas prakses veidošanā. Kā galvenais aspekts būtu minams, ka vērtējot, vai ir notikusi brīvības atņemšana, skatāmi tikai faktiskie apstākļi, kas saistāmi ar personas iespēju pārvietoties, atstājot konkrētu teritoriju un nekādā gadījumā nedrīkst būt saistīts ar tādiem ārējiem apstākļiem, kā policijas mērķi kādā personām liegta konkrētas teritorijas atstāšana vai ar to, cik intensīvi policija mēģinājusi brīvības atņemšanu izbeigt.

---

⁴⁰ 2008.gada 29.janvāris Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.13229/03 Saadi v. The United Kingdom, §§ 67-74, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 11.martā]

⁴¹ 2005.gada 16.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.61603/00 Storck v. Germany, §§ 74-78; 2012.gada 17.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 36760/06 Stanev v. Bulgaria, § 117, pieejami: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 11.martā]

⁴² 1976.gada 23.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 5100/71; 5101/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72 Engel and Others v. The Netherlands, pieejami: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 4.martā]

⁴³ 2012.gada 15.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 39692/09, 40713/09 and 41008/09 Austin and others v. The United Kingdom, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 17.martā]

Arī *Austin and others v. The United Kingdom*⁴⁴ sprieduma atsevišķajā viedoklī tiesneši iebilda pret šādu brīvības atņemšanas interpretāciju un precīzi norādīja, ka nav iemesls brīvības atņemšanu publiskās kārtības nodrošināšanai skatīt citādāk kā jebkuru citu brīvības atņemšanu, kas paredzēta Konvencijas 5.pantā. Pretējā gadījumā valstis varētu "apiet" Konvencijas 5. pantā noteiktās garantijas un aizturēt personas tādu iemeslu dēļ, kas nav paredzēti Konvencijas 5.panta pirmās daļa (a) līdz (f) apakšpunktos un to attaisnot, pierādot, ka pasākums bija nepieciešams.

Pamatojot jēdziena "brīvības atņemšana" strīdīgo Tiesas interpretāciju, aplūkojams Tiesas spriedums lietā *Gillan & Quinton v The United Kingdom*.⁴⁵ Pieteicēji šajā lietā ir divas personas, kas tika apturētas pārbaudei ceļā uz demonstrāciju un netālu no tās. Pirmais pieteicējs brauca ar riteni un tika apstādīnāts un pārmeklēts. Pārmeklēšana tika pamatota ar Terorisma likumu. Pieteicējam tika paskaidrots, ka viņš tiek apturēts, jo demonstrācijās piedalās daudz cilvēki un policija tos pārbauda, lai novērstu iespējamās nekārtības. Nekas prettiesisks pie pirmā pieteicēja netika atrast, un viņš varēja doties tālāk. Pārmeklēšana ilga apmēram 20 minūtes. Otrā pieteicēja bija žurnāliste, kas filmēja demonstrāciju. Viņai tika lūgts pārtraukt filmēšanu, un viņa tika pārmeklēta. Nekas aizdomīgs netika atrasts un viņai bija atļauts doties tālāk. No protokola izriet, ka aizturēšana notikusi 5 minūtes, taču pieteicēja apgalvo, ka tās bijušas 30 minūtes. Attiecībā uz Konvencijas 5.pantu Tiesa nosprieda, ka lai gan periods, kurā notika brīvības atņemšana abiem pieteicējiem nepārsniedza 30 minūtes, šajā periodā pieteicēji bija pilnībā pakļauti policijai un tiem tika atņemtas visas tiesības uz pārvietošanās brīvību. Pieteicējiem bija pienākums palikt tur, kur tie atradās un pakļauties pārmeklēšanai, pretējā gadījumā tie varētu tikt arestēti un pret pieteicējiem varētu tikt izvirzītas kriminālpasūdzības par nepakļaušanos. Šie piespiedu elementi liecina par brīvības atņemšanu Konvencijas 5.panta kontekstā. Šādu praksi Tiesa ir nostiprinājusi ne tikai minētajā lietā, bet arī citos Tiesas spriedumos.⁴⁶ Tāpat Tiesa citās lietās par brīvības atņemšanu ir norādījusi, ka nepiekrīt valdības argumentam, ka Konvencijas 5.panta pirmā daļa paredz līdzsvarot indivīda tiesības ar valsts interesēm, pasargājot sabiedrību no terorisma draudiem. Šāds arguments ir nesaderīgs ne tikai ar Tiesas praksi, bet arī ar principu, ka Konvencijas 5.panta pirmās daļa (a) līdz (f) apakšpunkti ir izsmeļošs saraksts ar izņēmumiem, kad personas brīvība var tikt atņemta un tikai šaura šo apakšpunktu interpretācija ir saskaņā ar Konvencijas 5.panta mērķi.⁴⁷ Konvencijas 5.panta

⁴⁴ 2012.gada 15.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 39692/09, 40713/09 and 41008/09 *Austin and others v. The United Kingdom*, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 17.martā]

⁴⁵ 2010.gada 12.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 4158/05 *Gillan & Quinton v The United Kingdom*, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 4.martā]

⁴⁶ 2008.gada 24.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 28940/95 *Foka v. Turkey*, §§ 74-79, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 4.martā]

⁴⁷ 2009.gada 17.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 3455/05 *A. and Others v. the United Kingdom*, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 4.martā]

pirmā daļa paredz visus iespējamus izņēmumus, kas ir atzīstami par tiesiskiem, lai atņemtu personai brīvību sabiedrības interesēs, tajā skaitā interesēs pasargāt sabiedrību no nozieguma.⁴⁸ Arī šajā lietā secināms, ka galvenais, ka kritērijs, kurš ņemts vērā, lai atzītu, ka notikusi personas brīvības atņemšana ir apstākļi, ka personas bija pilnībā pakļautas policijai, neatkarīgi no tā, ka šī pakļautība netika realizēta policijas iecirknī, bet gan uz ielas, līdz ar to pierādot, ka nav būtiski, kur personas brīvības atņemšana tiek realizēta.

Tiesa ir atzinusi, ka personas mājā veikta kratīšana nav uzskatāma par personas brīvības atņemšanu, jo personai kratīšanas laikā atļauts brīvi pārvietoties savā dzīvoklī, netraucēti lietot mobilo tālruni, lai sazinātos ar personām ārpus teritorijas, kurā veikta kratīšana, un persona neatrodas tiesībsargājošo iestāžu darbinieku apsardzībā.⁴⁹ Iespēja brīvi sazināties ar personām ārpus teritorijas ir minēts kā kritērijs arī citos Tiesas spriedumos.⁵⁰

Attiecībā uz personas iespējām pārvietoties minētās teritorijas ietvaros vai ārpus tās, norādāms uz Tiesa praksi, kur Tiesa atzina personas brīvības atņemšanas fakta esamību neatkarīgi no tā, ka persona nebija ieslēgta konkrētā teritorijā, bet bija tiesīga to atstāt. Šāds Tiesas pamatojums izriet no apstākļa, ka personas tiesības pamest konkrēto iestādi bija realizējamas tikai saskaņojot prombūtni ar institūcijas pārstāvjiem, kuri noteica konkrētu laiku, kad personai jāatgriežas institūcijā un personas prombūtne bija saistīta ar institūcijas pārstāvju kontroli un noteikumiem.⁵¹ Tāpat situācijā, kad personas tiek aizturētas kādas valsts lidostā un tām tiek liegta iekļūšana valstī līdz ar to tām liek uzturēties lidostā līdz tiek noskaidrojti visi nepieciešamie fakti lēmuma pieņemšanai par atļaujas piešķiršanu vai nepiešķiršanu ieceļot, nevar atzīt, ka personai ir tiesības atstāt konkrēto teritoriju, lai dotos atpakaļ uz valsti, no kuras tās ieradusās, vai jebkuru citu valsti, neatkarīgi no tā, ka personas šādā situācijā nosacīti labprātīgi pieļauj savu tiesību uz brīvību atņemšanas turpinājumu.⁵²

Attiecībā uz personas piekrišanu brīvības atņemšanai norādāms, ka nav nozīmes tam, vai persona pati brīvprātīgi ir sekojusi amatpersonas norādījumiem un atdevusies brīvības atņemšanai, vai arī nav sadarbojusies ar policiju un tās brīvības atņemšana notikusi piespiedu

---

⁴⁸ 2011.gada 14.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 30060/04 Jendrowiak v. Germany, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 18.martā]

⁴⁹ Ārlietu ministrijas Informācijas un sabiedrisko attiecību departamenta Preses un informācijas nodaļa, Miķelsons pret Latviju, kopsavilkums, pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/ect-nolemumi/eiropas-cilvektiesibu-un-pamatbrivibu-aizsardzibas-konvencija/pec-pantiem/5pants-tiesibas-uz-brivibu-un-drosibu/> [aplūkots 2016.gada 10.aprīlī]

⁵⁰ Skatīt, piemēram, 2013.gada 15.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 26291/06 Gahramanov v. Azerbaijan, § 41, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 8.martā]

⁵¹ 2012.gada 17.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.36760/06 Stanev v. Bulgaria, §124, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 25.martā]

⁵² Jacobs, White and Ovey: The European Convention on Human Rights, fifth edition, Bernadette Rainey, Elizabeth Wicks, Clare Ovey, Oxford University Press, 2010, 211.lpp

kārtā. Arī tad, ja persona ir sadarbojusies ar valsts amatpersonām, tas nemaina faktu, ka personai nebija dota brīva izvēle to darīt vai nē, jo visticamāk, ja persona atteiktu sadarboties, pret to tiktu piemērota brīvības atņemšana piespiedu kārtā.

Attiecībā uz piekrišanu brīvības atņemšanai, Tiesa ir atzinusi, ka Konvencijas 5.pantā garantētās tiesības uz brīvību ir tik būtiskas demokrātiskā sabiedrībā, ka tās nedrīkst tiktu zaudētas pamatojoties tikai uz to, ka persona, iespējams, ir pati atdevusies brīvības atņemšanai, piemēram, gadījumā, ja tā nemēģina aiziet no psihiskās klīnikas, kur tā ievietota ne pēc pašas pieteikšanās.⁵³ Šāds Tiesas konstatējums ir atzīstams par pareizu. Persona nedrīkst pazaudēt savas tiesības uz brīvību un Konvencijas 5.pantā paredzētās procesuālās tiesības uz brīvības atņemšanas ātru un efektīvu tiesiskuma pārbaudi un kompensāciju tikai tādēļ, ka tā ir piekritusi sadarboties ar varas iestādēm vai it sevišķi, ja šai personai ir garīgi traucējumi.

Situācijas, kas nav skatāmas Konvencijas 5.panta ietvaros un kur nav vērtējams brīvības atņemšanas fakts, ir visi gadījumi, kad tiek piemērotas disciplinārās procedūras jau tiesiski ieslodzītām personām un mainot šo personu ieslodzījuma apstākļus.⁵⁴ Tiesa lietā *Gahramanov v. Azerbaijan*⁵⁵ ir atzinusi, ka par brīvības atņemšanu Konvencijas 5.panta izpratnē nevar runāt arī gadījumos, ja persona tiek apturēta pie valsts robežas un tiek pārbaudīti tās personu apliecinošie dokumenti, ja vien šī procedūra netiek veikta ilgāk kā tas būtu stingri paredzēts.⁵⁶ Šāds jēdziens “brīvības atņemšana” tulkojums izriet no lēmuma lietā *Gahramanov v. Azerbaijan*⁵⁷, kur pieteicējs tika aizturēts lidostas tranzīta zonā un noņemts no lidojuma, neļaujot pieteicējam atstāt pārbaudes istabu un sazināties ar personām ārpus šīs telpas. Tiesa savu lēmumu pamatoja ar apsvērumu, ka personas, kas izvēlas ceļot ar lidmašīnu, veicot šo izvēli, piekrīt arī drošības pārbaudēm, kas tiek veiktas lidostās. Šīs pārbaudes ietver gan identitātes apliecināšanu, gan bagāžas kontroli, kā arī gaidīšanu, kamēr tiek apstiprināta personas identitāte vai saņemts apstiprinājums, ka persona nav bīstama lidojumam. Tādēļ Tiesa atzina, ka gadījumā, ja personu aiztur pārrobežu kontrole lidostā ar nolūku pārliecināties par personas statusu – tiesībām šķērsot valsts robežu, un šī pārbaude nenorit ilgāk kā nepieciešamo laika periodu, lai nokārtotu visas nepieciešamās formalitātes, netiek konstatēta brīvības atņemšana Konvencijas 5.panta izpratnē.⁵⁸ Autore šādai Tiesas interpretācijai nepiekrīt.

---

⁵³ 2004.gada 5.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.45508/99 H.L. v. The United Kingdom, §90 pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 15.martā]

⁵⁴ 2000.gada 4.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 42117/98 Bolla v. the United Kingdom, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 8.martā]

⁵⁵ 2013.gada 15.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 26291/06 Gahramanov v. Azerbaijan, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 8.martā]

⁵⁶ Turpat §41

⁵⁷ Turpat

⁵⁸ Turpat

Apstākļi, ka personas brīvības atņemšana nav notikusi ilgāk kā nepieciešamo laiku, lai pārliecinātos par to, ka robežsardzes datubāzē notikusi kļūda un pieteicējs ir tiesīgs atstāt valsts teritoriju ir būtisks nevis izvērtējot, vai notikusi brīvības atņemšana, bet gan to, vai brīvības atņemšana bijusi tiesiska. Gadījumā, ja pieteicējs būtu turēts pārbaudes telpā robežsardzes uzraudzībā bez iespējām atstāt telpu un sazināties ar personām ārpus tās, nebūtu konstatējams, ka notikusi brīvības atņemšana, bet gan, ka brīvības atņemšana pēc tam, kad būtu noskaidrot pieteicēja statuss, būtu bijusi nepamatota. Apstākļi, ka persona piekritusi kādu darbību veikšanai iepriekš zināmā apmērā pati par sevi nevar izslēgt, ka ir notikusi brīvības atņemšana. No apstākļa, ka persona ir paredzējusi brīvības atņemšanas iespēju, nevar būt atkarīgs pats brīvības atņemšanas fakts, it sevišķi, ja situācija ir kā lietā *Gahramanov v. Azerbaijan*, kad personas identifikācija neaprobežojās ar personas apliecinošo dokumentu pārbaudīšanu, bet gan vairāku stundu informācijas pārbaudi, kuras laikā pieteicējs nedrīkstēja atstāt konkrētu teritoriju. Turklāt, jāņem vērā, ka personai izejot drošības pārbaudes lidostā jebkurā brīdī ir tiesības atstāt lidostu un atskaitot faktu, ka tā pazaudēs iespēju izmantot iegādāto lidojumu, nekādas citas negatīvas sekas vai tiesību aizskārumi personai no tā neradīsies. Līdz ar to, apstākļi izejot drošības pārbaudi lidostā tā sauktajā “parastajā kārtībā” ir daudz elastīgāki kā personas brīvību mazāk ierobežojoši kā konkrētajā lietā apskatītajā situācijā. Protams, laika periods, kādā notiek personas brīvības atņemšana pats par sevi nav noteicošs apstākļi brīvības atņemšanas fakta konstatēšanai, bet ir konstatējama atšķirība starp brīvības ierobežojumu uzrādot pasi uz pāris minūtēm un vairāku stundu aizturēšanu bez iespējām atstāt telpu un kontaktēties ar personām ārpus tās. Ievērojot iepriekš minēto, par brīvības atņemšanas fakta konstatēšanu lietās, kur pieteicējam jāzina, ka viņam būs jāveic darbības, kas ierobežo viņa brīvību, precīzāk apgalvot, ka brīvības atņemšana nav notikusi, ja personas brīvība tiek ierobežota uz tik ilgu laiku, cik tas notiek “parastos” apstākļos, piemēram, zinot, ka personai būs jāuzrāda pase un jāiziet drošības pārbaude lidostā, bet gadījumā, ja personai tiek atteikts piedalīties lidojumā un tiek veiktas papildus darbības, kuru laikā persona nedrīkst aiziet un ir pilnībā pakļauta amatpersonām kā tas bija lietā *Gahramanov v. Azerbaijan*⁵⁹, atzīstams, ka brīvības atņemšana ir notikusi un tālāk vērtējams tikai tas, vai brīvības atņemšana bijusi pamatota.

Secināms, ka gadījumā, ja persona ir tieši pakļauta policijai, robežsardzei vai kādai citai valsts amatpersonai ar aizliegumu atstāt konkrētu teritoriju bez policijas atļaujas, sazināties ar personām ārpus šīs teritorijas, turklāt šis aizliegums ir nodibināts pret personas gribu, ir

---

⁵⁹ 2013.gada 15.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 26291/06 *Gahramanov v. Azerbaijan*, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 8.martā]

konstatējama brīvības atņemšana. Turklāt brīvības atņemšanas fakta konstatēšana nevar būt atkarīga no policijas mērķa veicot brīvības atņemšanu vai relatīvi īsā brīvības atņemšanas perioda. Visi iepriekšminētie elementi ir skatāmi kopumā. Protams, var būt situācijas, kad kādam elementam iztrūkstot var tikt konstatēta personas brīvības atņemšana, tomēr jāņem vērā, ka katrs no šiem elementiem atsevišķi var nebūt pietiekams, lai konstatētu, ka noticis personas tiesību uz brīvību aizskārums.

3. Pamats tiesiskai brīvības atņemšanai

Konvencijas 5.pants garantē indivīda tiesības uz brīvību un drošību, definējot Konvencijas 5.panta pirmās daļas izņēmumus, kas atzīstami par attaisnojumu tiesiskai indivīda brīvības atņemšanai. Lai gan izņēmumi tiesībām uz brīvību ir doti Konvencijas 5.panta pirmās daļas apakšpunktos, tiem jebkurā gadījumā jābūt nepieciešamiem un proporcionāliem un tie var ilgt tikai nepieciešamo laika periodu. Tāpat, lai brīvības atņemšana būtu tiesiska, Konvencijas 5.panta pirmajā daļā dotajos izņēmumos jāievēro arī Konvencijas 5.panta otrajā līdz piektajā daļā noteikto procedūru kā arī nacionālo procesuālo tiesību regulējumu.

Konvencijas 5.panta pirmajā daļā dotie brīvības atņemšanas izņēmumi ir tulkojami šauri tādā veidā, lai tie atbilstu Konvencijas 5.panta mērķim un patvaļas aizliegumam. Piemēram, Tiesa ir konstatējusi Konvencijas 5.panta pārkāpumu valsts rīcībā, izsūtot valstī prettiesiski esošajiem patvēruma meklētājiem uzaicinājumus ierasties policijas iecirknī, maldinot šīs personas, ka ierašanās iemesls ir to pieteikumu izskatīšana, lai gan patiesībā šo uzaicinājumu izmantojot, lai atvieglotu iespēju arestēt minētās personas ar mērķi tās izraidīt. Šāda rīcība atzīstama par valsts iestādes patvaļu, neatkarīgi no tā, ka personas valstī atradās prettiesiski.⁶⁰

Varas pārstāvju darbībām ir jābūt pakļautām ne tikai nacionālajam regulējumam, bet arī pašā Konvencijas 5.pantā noteiktajam.⁶¹ Tādas darbības, kas būtu atbilstošas nacionālajām tiesību normām, bet būtu pretrunā ar pienākumiem, kas izriet no Konvencijas 5.panta ir uzskatāmas par prettiesiskām, līdz ar to pirmām kārtām valstij būtu jānodrošina, ka tās nacionālie likumi atbilst Konvencijas prasībām.

Konvencijas 5.panta noteikumi ir tulkojami katras nacionālās tiesību sistēmas ietvaros, kur pēc iespējas precīzāk būtu nosakāms, kas ir Konvencijas 5.panta pirmās daļas (a) apakšpunktā minētā kompetentā tiesa vai tiesas varu realizējošās personas, kāds ir pieļaujama personai aizturēšanas periods, pirms tā tiek nodota kompetentajai amatpersonai, jeb, kā atbilstoši katras nacionālās tiesību sistēmas regulējumam ir tulkojams jēdziens „nekavējoties“. Jo detalizētāka ir nacionālajās tiesībās noregulētā procedūra, jo sekmīgāk iespējams arestētajai personai realizēt savas tiesības uz efektīvu aizsardzības nodrošinājumu nacionālā līmenī.

Gadījumā, ja strīds netiek atrisināts nacionālajās tiesās un pieteikums par brīvības atņemšanas apstākļiem nonāk Tiesā, Tiesa nav saistīta ar nacionālo tiesu viedokli par to, vai ir

---

⁶⁰ 2002.gada 5.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 51564/99 Čonka v. Belgium §42, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 15.martā]

⁶¹ 2012.gada 23.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 29226/03 Creangă v. Romania, § 84, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 8.martā]

notikusi brīvības atņemšana un uzņemas autonomu situācijas vērtējumu atbilstoši lietā esošajiem faktiskajiem apstākļiem.⁶²

Konvencijas 5.pants noteic vispārīgas indivīda tiesības uz brīvību, tās ierobežojot ar vairākiem izņēmuma gadījumiem, kas doti 5.panta pirmās daļas apakšpunktos. Turpmāk tiks detalizētāk analizētas tās izņēmumu situācijas, kurās iespējama personas brīvības un drošības ierobežošana.

3.1. Brīvības atņemšana pēc kompetentas tiesas sprieduma

Konvencijas 5.panta pirmās daļas (a) punkts noteic, ka brīvību likumā noteiktā kārtībā pieļaujams atņemt, ja kāda persona tiek likumīgi ieslodzīta uz kompetentas tiesas sprieduma pamata.

Konvencijas 5.panta pirmās daļas (a) apakšpunkts ir attiecināms uz jebkuru notiesājošu nolēmumu, ko pieņēmusi tiesa vai citas amatpersonas, kurām ir kompetence realizēt tiesu varu neatkarīgi no tā, vai persona ir notiesāta par kriminālpārkāpumu, noziegumu vai sodīta disciplināri tad, ja pēc nacionālajām tiesībām par konkrētajām darbībām ir piemērojama brīvības atņemšana.⁶³

Jēdziens “tiesa” 5.panta pirmās daļas (a) punkta izpratnē nozīmē tādu institūciju, kas ir neatkarīga no izpildvaras un lietā iesaistītajām pusēm, kā arī garantē tiesas procesu. Turklāt šai institūcijai nevar būt tikai padomdošanas funkcija, bet nepieciešama arī kompetence izlemt brīvības atņemšanas tiesiskumu un lemt par personas atbrīvošanu, ja aizturēšana atzīta par prettiesisku.⁶⁴ Tiesa nav kompetenta, ja tās darbība nav nostiprināta saskaņā ar likumu.⁶⁵ Konvencijas 5.panta pirmās daļas (a) punktā paredzētā kompetentā tiesa var jebkura amatpersona, kurai atbilstoši nacionālajām tiesībām ir kompetence realizēt tiesu varu. Tādejādi Konvencijas 5.panta pirmās daļas (a) punktā dotais jēdziens “tiesa” būtu pielīdzināms jēdzienam “tribunāls”, kas paredzēts Konvencijas 6.pantā, taču nošķirams no Konvencijas 13.pantā paredzētās valsts institūcijas, kas var būt arī no tiesu varas nodalīta iestāde.⁶⁶

---

⁶² 2004.gada 5.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.45508/99 H.L. v. the United Kingdom, § 90; 2002.gada 26.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.39187/98 H.M. v. Switzerland, § 30 un 48; 2012.gada 23.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.29226/03 Creangă v. Romania, § 92, pieejami: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 12.martā]

⁶³ 1967.gada 23.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.5100/71; 5101/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72 Engel and Others v. the Netherlands, § 68; pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 8.martā]

⁶⁴ 1988.gada 5.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.9787/82 Weeks v. the United Kingdom, § 61, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 8.martā]

⁶⁵ 2013.gada 12.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.152/04, Yefimenko v. Russia, §§ 109-11, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 10.martā]

⁶⁶ 2007.gada 26.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 25389/05 Gebremedhin v. France, § 53, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots: 2015.gada 10.aprīlī]

Būtisks Konvencijas 5.panta pirmās daļas (a) punkta piemērošanas kritērijs ir noskaidrot, kad persona kļūst par šī punkta subjektu. No Tiesas prakses izriet, ka persona, kura pirmās instances tiesā atzīta par vainīgu noziedzīga nodarījuma paveikšanā, par kuru pienākās brīvības atņemšana, neatkarīgi no tā, vai tā ir tikusi aizturēta līdz sprieduma pieņemšanas brīdim, ir pozīcijā, kas paredzēta 5.panta pirmās daļas (a) punktā un tās brīvības atņemšanu iespējams likumīgi pamatot ar pirmās instances tiesas spriedumu, neatkarīgi no tā, vai tas tiks pārsūdzēts.⁶⁷ Tas nozīmē, ka gadījumā, ja persona tiek atzīta par vainīgu noziedzīgā nodarījumā un tai tiek piemērota brīvības atņemšana, bet apelācijas instances tiesa pirmās instances tiesas spriedumu atzīst par kļūdainu, laiks, ko persona pavadījusi brīvības atņemšanā automātiski nenozīmē 5.panta pirmās daļas pārkāpumu.⁶⁸ Šāda interpretācija nebūtu piemērojama gadījumos, ja pirmās instances tiesa ir spriedusi patvaļīgi, piemērojot brīvības atņemšanu gadījumos, kad likums par veiktajām darbībām to neparedz.

Lai gan tas neizriet no Konvencijas 5.panta pirmās daļa (a) punkta teksta, noteikums, ka personas brīvību ir pieļaujams attaisnoti atņemt pēc kompetentas tiesas sprieduma pieņemšanas nozīmē ne tikai prasību pēc tiesiska pirmās instances tiesas sprieduma par tāda soda piemērošanu, kas paredz brīvības atņemšanu, bet arī prasību personu atbrīvot uzreiz pēc soda izciešanas, nepieļaujot soda pagarināšanu bez atkārtota tiesas sprieduma. Tas attiecas arī uz administratīvajām formalitātēm, kas kārojamas, atbrīvojot personu no brīvības atņemšanas iestādes. Ir pieļaujama zināma aizkavēšanās izpildot atbrīvošanas rīkojumu un šāda kavēšanās var būt neizbēgama, taču procedūras veicamas samazinot kavēšanās periodu līdz minimumam.⁶⁹ Personas brīvības atņemšanas turpināšanas saistībā ar administratīvajām formalitātēm nevar tikt attaisnota ilgāk kā par pāris stundām.⁷⁰ Tas ir dalībvalstu pienākums organizēt savu tieslietu sistēmu tādā veidā, lai izpildvaras institūcijas spētu realizēt pienākumu izvairīties no neattaisnotas brīvība atņemšanas.⁷¹ Piemēram, Tiesas spriedumā lietā *Ruslan Yakovenko v. Ukraine* vietējām varas iestādēm bija nepieciešamas divas dienas pēc tam, kad bija beidzies pamats pieteicēja brīvības atņemšanai, lai noorganizētu pieteicēja atbrīvošanu. Tiesa atzina, ka

---

⁶⁷ 1968.gada 27.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 2122/64 *Wemhoff v. Germany*, §9, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 10.martā]

⁶⁸ 1996.gada 10.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 19380/92 *Benham v. the United Kingdom*, § 42, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 11.martā]

⁶⁹ 1995.gada 22.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.18580/91 *Quinn v. France*, § 42, 1997.gada 1.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.19218/91 *Giulia Manzoni v. Italy*, § 25, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 11.martā]

⁷⁰ 2003.gada 30.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.38884/97 *Nikolov v. Bulgaria*, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 17.martā]

⁷¹ 2007.gada 28.jūnijas Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.65734/01 *Shukhardin v. Russia*, § 93; 2011.gada 10.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.19246.10 *Mokallal v. Ukraine*, no. 19246/10, § 44, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 17.martā]

ievērojot būtisko vietu, ko ieņem tiesības uz brīvību demokrātiskā sabiedrībā, atbildētāj valstij vajadzēja attīstīt tādu komunikācijas praksi, lai mazinātu apcietinātās personas atbrīvošanas procesa aizkavēšanos.⁷² Līdz ar to Tiesa konstatēja Konvencijas 5.panta pirmās daļas pārkāpumu. Minētajā lietā pieteicējam bija piemērots pirmstiesas apcietinājums, kas bija tikai par divām dienām īsāks kā piesprietā brīvības atņemšana par izdarīto noziedzīgo nodarījumu. Pēc tam, kad tika pieņemts notiesājošais spriedums, pieteicējam bija jāizcieš sods cietumā vēl divas dienas, taču tiesa nolēma pieteicējam piemērot drošības līdzekli – apcietinājumu līdz pieņemtajam spriedumam beidzās tā pārsūdzēšanas termiņš un tas stājās spēkā. Tiesa atzina, ka šāda procedūra ir paredzēta nacionālajās tiesībās, taču notiesājošajā spriedumā nebija nekāda pamatojuma, atskaitot vispārēju paziņojumu rezultatīvajā daļā par drošības līdzekļa piemērošanu. Līdz ar to notiesājošās tiesas motīvi saglabāt pieteicēja aizturēšanu kā preventīvu līdzekli nebija izskaidroti, it sevišķi, ņemot vērā, ka preventīvā aizturēšana būtu ilgāka par pašu soda izciešanas periodu. Secināms, ka Konvencijas 5.panta pirmās daļas (a) punkts tiek pārkāpts tad, ja vietējās varas iestādes nespēj objektīvi pamatot piemērotā soda vai drošības līdzekļa nepieciešamību konkrētajā situācijā un šo pamatojumu nav ietvērušas lēmumā par drošības līdzekļa piemērošanu, neatkarīgi no tā, ka brīvības atņemšanu konkrētā situācijā ir pieļaujama nacionālajās tiesībās.

Attiecībā uz vietējo varas iestāžu pienākumu ne tikai pieņemt pamatotu lēmumu par personas sodāmību piespriežot brīvības atņemšanu, vai piemērojot drošības līdzekli, bet arī pienākumu atbrīvot personu pēc noteiktā termiņa iestāšanās vai lemt par ieslodzījuma turpināšanu analizējama lieta *W.H. v. Germany*, kurā tiesa kavēja 27 dienas pieņemot jaunu lēmumu par pieteicēja pirmstiesas aizturēšanu. Tiesa norādīja, ka viens no būtiskiem kritērijiem vērtējot, vai personas pirmstiesas aizturēšana, ir bijusi patvaļīga un tādēļ pretēja Konvencijas 5.panta pirmajai daļai ir ātrums, kādā nacionālās tiesas izdod jaunu aizturēšanas rīkojumu pēc termiņa beigšanās iepriekšējam rīkojumam. Tiesa atzina, ka gandrīz mēneša ilga kavēšanās, pieņemot jaunu rīkojumu par pirmstiesas apcietinājumu ir pretrunā ar Konvencijas 5.panta pirmo daļu, jo pirmkārt, pats pieteicējs ir lūdzis rīkojuma pārskatīšanu un otrkārt, tiesai gadījumos kā šis, kad saskaņā ar nacionālajām tiesībām automātiska pirmstiesas ieslodzījuma pārskatīšana jāveic ik pēc diviem gadiem, bija iespēja paredzēt laikus šī jautājuma izlemšanu un ieplānot darbu tā, lai lēmums tiktu pieņemts nekavējot likumā noteikto termiņu.⁷³

Konvencijas 5.panta pirmās daļas (a) punktam jābūt ievērotam arī gadījumā, ja persona, kas atrodas civildienestā pēc pašas vēlēšanās tiek disciplināri sodīta par nepakļaušanos dienestā

---

⁷² 2015.gada 4.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.5425/11, Ruslan Yakovenko v. Ukraine, §69, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 18.martā]

⁷³ 2013.gada 19.septembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 17167/11 *W.H. v. Germany*, §82-90, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 11.martā]

noteiktajai kārtībai un šis disciplinārsods paredz brīvības atņemšanu. Šādu brīvības atņemšanas sodu var piemērot tikai tiesa, nevis kāds no armijas iekšējiem orgāniem. Gadījumā, ja lēmumu pieņem dienētāja tiešais priekšnieks, šāds lēmums nav saskaņā ar Konvencijas 5.panta pirmās daļas (a) punktu gan tādēļ, ka lēmumu nav pieņēmusi kompetenta tiesa, gan tādēļ, ka lēmuma pieņemšana nevarēja būt objektīva, ņemot vērā, ka pieteicēja tiešais priekšnieks ir pakļauts citām hierarhijā augstākām personām. Rezultātā Tiesa atzina, ka pieteicēja brīvības atņemšana nebija attaisnojama kā veikta uz kompetentas tiesas sprieduma pamata.⁷⁴

3.2. Brīvības atņemšana par nepakļaušanos tiesas nolēmumam, vai lai nodrošinātu likumā paredzētu pienākumu izpildi

Konvencijas 5.panta pirmās daļas (b) punkts noteic, ka brīvību likumā noteiktā kārtībā pieļaujams atņemt, ja persona tiek likumīgi aizturēta vai apcietināta par nepakļaušanos likumīgam tiesas nolēmumam, vai lai nodrošinātu jebkuru likumā paredzētu pienākumu izpildi.

Lai gan tas neizriet no Konvencijas pirmās daļas (b) punkta teksta, secināms, ka brīvības atņemšana šajā gadījumā būtu saistāma ar situāciju, kad personai, kurai tiek atņemta brīvība, bija iespēja izpildīt tiesas spriedumu vai lēmumu, bet tā to nav darījusi. No apskatāmā punkta teksta teorētiski neizriet arī aizliegums piemērot brīvības atņemšanu ar mērķi panākt kāda lēmuma vai likumā paredzēta pienākuma izpildi pirms persona pati to uzskatāmi nav izdarījusi, kaut gan tai bija tāda iespēja.⁷⁵ Tomēr šāda (b) punkta interpretācija būtu pretēja samērīguma principam, ņemot vērā, ka pastāv mazāk personas tiesības ierobežojošs paņēmieni mērķa sasniegšanai – dot laiku personai pašai labprātīgi izpildīt tiesas uzlikto pienākumu. Katrā gadījumā personas brīvība nebūtu atņemama par tiesas rīkojuma nepildīšanu, tad ja persona nav tikusi informēta par šādu rīkojumu esamību attiecībā pret sevi.⁷⁶

Tāpat būtiski ir konstatēt, ka nepastāv indivīda tiesību mazāk ierobežojoši līdzekļi un brīvības atņemšana ir pēdējais pieejamais efektīvais līdzeklis mērķa sasniegšanai.⁷⁷ Tas nozīmē arī pienākumu valsts iestādēm sākumā piemērot citus – personas tiesības mazāk aizskarošus – paņēmienus, mērķa sasniegšanai. Tikai tad, kad ir izmēģināti citi paņēmieni, piemēram, atgādināšana par pienākuma izpildi un šie paņēmieni nav strādājuši, būtu attaisnojama personas brīvības atņemšana nolūkā garantēt personas pakļaušanos likumīgam tiesas nolēmumam, vai lai

⁷⁴ 2006.gada 2.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 69966/01, *Dacosta Silva v. Spain*, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 17.martā]

⁷⁵ 1981.gada 18.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 8022/77, 8025/77, 8027/77 *McVeigh and Others v. the United Kingdom*, §175, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 18.martā]

⁷⁶ 2011.gada 29.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.30954/05 *Beiere v. Latvia*, § 49, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 11.martā]

⁷⁷ 2008.gada 29.janvāris Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.13229/03 *Saadi v. The United Kingdom*, §70, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 11.martā]

nodrošinātu likumā paredzētu pienākumu izpildi. Nepieciešams veikt arī samērīguma pārbaudi un vienmēr izvērtēt līdzsvaru starp nepieciešamību demokrātiskā sabiedrībā nodrošināt tiesisku tiesas rīkojumu izpildi un nepieciešamību ievērot indivīda tiesības uz brīvību.⁷⁸ Šajā gadījumā aizturēšanas ilgums ir viens no būtiskiem faktoriem lemjot, vai ir ievērots samērīgums.⁷⁹

Konvencijas 5.panta pirmās daļas (b) punkts būtu piemērojams, piemēram, lai nodrošinātu liecinieku ierašanos uz tiesas sēdi, kurā viņu liecībām ir izšķiroša nozīme. Lai nodrošinātu, ka personas brīvības atņemšana ir vienīgais efektīvais līdzeklis personas klātbūtnes nodrošināšanai tiesā, piespiedu atvešana nedrīkst tikt piemērota uzreiz pēc lēmuma pieņemšanas par to, ka persona pieaicināma lietā kā liecinieks. Nosūtot pavēsti personai jānorāda uz piespiedu līdzekļiem, kas varētu tikt piemēroti, ja persona labprātīgi neierodas uz tiesas sēdi, tādejādi motivējot personu ierasties labprātīgi un ievērojot principu, ka valstij būtu jāmēģina nodrošināt tiesas rīkojumu izpildi pēc iespējas mazāk aizskaros personas tiesības uz brīvību. Piespiedu atvešana būtu pieļaujama tikai tad, ja liecinieks vairākkārtīgi neierastos uz tiesas sēdi neattaisnojošu apstākļu dēļ, tam būtu piemēroti citi – personas cilvēktiesības mazāk aizskaroši piespiedu līdzekļi, piemēram, piespiedu nauda, un personas brīvības atņemšana ilgs tikai tik ilgi, cik strikti nepieciešams mērķa sasniegšanai. Tā piemēram, par Konvencijas 5.panta pirmās daļas (b) punkta pārkāpumu tika atzīta personas piespiedu atvešana to aizturot iepriekšējā dienā un ievieojot cietumā, lai nākošajā dienā nogādātu tiesā, kas atradās aptuveni 200 kilometrus no pilsētas, kurā dzīvoja aizturētā persona. Tiesa atzina, ka neatkarīgi no tā, ka nacionālajai tiesai nebija zināma konkrēta personas adrese un, ka persona atradās vairāku stundu braucienā no tiesas, policijas rīcība aizturot pieteicēju dienu iepriekš un liekot tai pavadīt 15 stundas cietumā nebija samērīga un policija varēja pielietot mazāk radikālus paņēmienus mērķa sasniegšanai.⁸⁰ Kāds cita piemērs brīvības atņemšanai par nepakļaušanos tiesas lēmumam ir lieta *Velinov v. The former Yugoslav Republic of Macedonia*⁸¹. Konkrētajā lietā Konvencijas 5.panta pirmās daļas (b) punkts tika analizēts situācijā, kad brīvības atņemšana tiek paredzēta kā sods gadījumā, ja persona nav nomaksājusi ar tiesas lēmumu noteiktu soda naudu un šī soda nauda tiek konvertēta brīvības atņemšanā. Šajā lietā tika konstatēts (b) punkta pārkāpums, jo lai gan pieteicējs bija veicis soda naudas apmaksu, viņš par to neziņoja tiesai un komunikācijas trūkuma dēļ pieteicējs tika arestēts ar mērķi izpildīt tiesas lēmumu par soda naudas konvertāciju brīvības atņemšanā. Autore tīri

⁷⁸ 2002.gada 3.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.30218/96 *Nowicka v. Poland*, § 61, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 18.martā]

⁷⁹ 1985.gada 14.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.10600/83 *Johansen v. Norway*, §162, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 12.martā]

⁸⁰ 2012.gada 27.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 17835/07 *Lolova – karadzhova v. Bulgaria*, §32, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 18.martā]

⁸¹ 2013.gada 19.septembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.16880/08 *Velinov v. The former Yugoslav Republic of Macedonia*, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 2.februārī]

procesuāli iebilst Tiesas lēmumam analizēt šo situāciju Konvencijas 5.panta pirmās daļa (b) punkta kontekstā. No (b) punkta izriet, ka brīvības atņemšana ir pieļaujama, lai nodrošinātu, ka persona izpilda tiesas lēmumu vai uzliktu pienākumu, nevis, lai sodītu personu par to, ka tā nav šo pienākumu izpildījusi. Konkrētajā lietā brīvības atņemšana netika piemērota ar mērķi likt pieteicējam samaksāt soda naudu, bet gan ar brīvības atņemšanu aizstāt soda naudas samaksu. Līdz ar to secināms, ka brīvības atņemšanai konkrētajā lietā bijis sodošs raksturs, respektīvi, pieteicēja brīvība tika atņemta, lai veiktu sodoša tiesas lēmuma izpildi. Šādā gadījumā būtu piemērojams nevis Konvencijas 5.panta pirmās daļas (b) punkts, bet gan (a) punkts, kas regulē situācijas, kurās personai tiek atņemta brīvība ar mērķi to sodīt.

Personas brīvības atņemšana (b) punkta kontekstā iespējama, piemēram, lai nodrošinātu personas nogādāšanu medicīniskai pārbaudei, ja to par nepieciešamu ar lēmumu atzinusi tiesa.⁸² Lai personai atņemtu brīvību šāda tiesas lēmuma realizēšanai no sākuma konstatējams, ka persona nepiekrīt veikt pārbaudes labprātīgi. Turklāt, ja persona ir atteikusies veikt pārbaudi pēc pirmā uzaicinājuma un rīkojums par personas brīvības atņemšanu ir pieņemts vēlāk, ir nepieciešams atkārtoti pārliecināties, ka persona nepiekrīt lēmuma labprātīgais lēmuma izpildei un nav pārdomājusi. Šajā kontekstā Tiesa ir norādījusi arī, ka vērtējot personas atteikumu veikt kādas darbības, ir vēra ņemams tikai atteikums veikt darbības, kuras personai ar lēmumu uzlikusi veikt tiesa. Respektīvi, apstākļi, ka persona nepiekrīt procedūras veikšanai pēc policijas vai ārsta pieprasījuma vēl nav pamats tūlītējas personas brīvības atņemšanai uzreiz pēc tiesas rīkojuma saņemšanas. Šādā situācijā personai jāpaziņo, ka procedūras veikšanu pieprasa tiesa un, ka pret personu var tikt piemērota brīvības atņemšana nolūkā izpildīt minēto lēmumu. Tikai tad, ja personai tiks sākotnēji paziņots par kompetentās tiesas, nevis kādu citu personu, lēmumu par personas nosūtīšanu uz pārbaudi un persona atteiksies pakļauties un izpildīt minēto lēmumu labprātīgi, pieļaujama brīvības atņemšana nolūkā šo lēmumu realizēt.⁸³

Konvencijas 5.panta pirmās daļas (b) punkta otrā daļa savukārt attiecināma uz gadījumiem, kad pienākums veikt kādas konkrētas darbības ir noteikts ar likumu. Šajā gadījumā jāpastāv neizpildītam pienākumam un brīvības atņemšana var tikt piemērota tikai ar mērķi nodrošināt šī pienākuma izpildi, nevis sodīt personu par ar likumu noteiktu darbību neveikšanu.⁸⁴ Piemērs pienākumam, kas izriet no likuma ir savu personas datu izpaušana policijai pēc

---

⁸² 2013.gada 2.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.28796/07 Petukhova v. Russia, §49, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 8.aprīlī]

⁸³ 2013.gada 2.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.28796/07 Petukhova v. Russia, §59, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 8.aprīlī]

⁸⁴ 2003.gada 25.septembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.52792/99 Vasileva v. Denmark, § 36, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 18.martā]

pieprasījuma, gadījumā, ja pastāv aizdomas, ka persona ir veikusi likumpārkāpumu.⁸⁵ Protams, šādam pienākumam jābūt fiksētam nacionālajās tiesībās, bet pamatā šis personas pienākums izriet nevis no tiesas lēmuma, bet no likuma, kurā noteiktos pienākumus liek izpildīt izpildvaras pārstāvis. Līdz ar to secināms, ka “likumā paredzēts pienākums” nav pienākums, kas personai jāveic pēc pašas ierosinājuma, bet gan pienākums, kuru tai uzliek izpildīt, piemēram, policija, pamatojoties uz likuma normām. Galvenā atšķirība starp brīvības atņemšanu nolūkā likt personai izpildīt likumīgu tiesas lēmumu un nolūkā nodrošināt likumā paredzētu pienākumu ir tā, ka otrajā gadījumā nav nepieciešams tiesas lēmums, bet pienākumu veikt kādas darbības ir pieprasījusi policija vai kāda cita izpildvaras institūcija.

No Konvencijas 5.panta pirmās daļas (b) punkta otrās daļas teksta izriet, ka personas brīvība ir atņemama nolūkā nodrošināt, ka persona izpilda likumā specifiski un konkrēti definētas darbības, kuras personai bija pienākums veikt, bet tā nav tās paveikusi. No tā secināms, ka personas brīvības atņemšana nevar tikt pamatota ar Konvencijas 5.panta pirmās daļas (b) punktu, ja likuma norma uz kuru atsaucās valsts, neparedz pienākumu personai kaut ko darīt, bet gan pamato varas iestāžu kompetenci, piemēram, veikt personas pārbaudi uz aizdomu pamata. Personai šādā situācijā nav iespējas veikt likumā noteiktās darbības pirms personas brīvības atņemšanas, jo likums tai neuzliek pienākumu kaut ko darīt. Tiesa ir atzinusi, ka likumā noteikts pienākums sniegt liecības kā lieciniekam ir pietiekami konkrēts 5.panta pirmās daļas (b) punkta prasībām un tādēļ var tikt realizēts piespiedu kārtā.⁸⁶ Tāpat Tiesa ir atzinusi, ka ar likumu noteikts pienākums maksāt drošības naudu par pirmstiesas atbrīvošanas noteikumu pārkāpšanu ir realizējams piespiedu kārtā atbilstoši 5.panta pirmās daļas (b) punktam.⁸⁷ Vispārīgs pienākums neveikt nekāda veida noziedzīgus nodarījumus nevar tikt uzskatīts par pietiekami konkrētu un specifisku, lai tas atbilstu Konvencijas 5.panta pirmās daļas (b) punkta prasībām, vismaz ne tik ilgi, kamēr nav konkretizēti pasākumi, kurus personai būtu jāievēro.⁸⁸

Tikko kā ar likumu noteiktais pienākums ir izpildīts, brīvības atņemšana vairs nevar tikt attaisnota ar Konvencijas 5.panta pirmās daļas (b) punktu.⁸⁹ Arī uz (b) punkta otro daļu ir attiecināms samērīgums un brīvības atņemšana ar likumu noteikta pienākuma izpildīšanai var tikt

---

⁸⁵ 2003.gada 25.septembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.52792/99 Vasileva v. Denmark, § 36, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 18.martā]

⁸⁶ 2008.gada 22.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.66755/01, Iliya Stefanov, §§ 73-75, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 9.aprīlī]

⁸⁷ 2010.gada 27.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.28221/08, Gatt V. Malta, § 47, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 9.aprīlī]

⁸⁸ European Court on Human Rights, Guide on Article 5 of the Convention, Right to Liberty and Security, Council of Europe, 2014

⁸⁹ 2003.gada 25.septembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.52792/99 Vasileva v. Denmark, § 36, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 12.martā]

veikta tikai tad, ja nepastāv personas tiesības mazāk ierobežojošs līdzeklis, kā arī balansējot pienākuma izpildīšanas nepieciešamību demokrātiskā sabiedrībā ar personas tiesībām uz brīvību.⁹⁰ Pienākumi, kuru izpildi iespējams panākt ar brīvības atņemšanu nepieciešamajā ilgumā ir, piemēram, pienākums iziet drošības pārbaudi ierodoties valstī,⁹¹ vai atstāt konkrētu teritoriju.

3.3. Brīvības atņemšana ar nolūku nodot personu kompetentām tiesībaizsardzības iestādēm

Konvencijas 5.panta pirmās daļas (c) punkts noteic, ka brīvību likumā noteiktā kārtībā pieļaujams atņemt ar nolūku nodot personu kompetentām tiesībaizsardzības iestādēm, balstoties uz pamatotām aizdomām, ka šī persona ir pārkāpusi likumu, vai ja ir pamatots iemesls uzskatīt par nepieciešamu aizkavēt personu izdarīt likumpārkāpumu vai nepieļaut personas bēgšanu pēc likumpārkāpuma izdarīšanas.

Konvencijas 5.panta pirmās daļas (c) punkts ir piemērojams tikai kontekstā ar ierosinātu kriminālprocesu ar mērķi personu nogādāt pie kompetentas tiesu varas institūcijas, balstoties uz pamatotām aizdomām, ka konkrētā persona ir veikusi noziedzīgu nodarījumu.⁹²

Jēdziens “pamatotas aizdomas”, ka persona ir pārkāpusi likumu paredz, ka pastāv fakti vai informācija, kas apmierinātu objektīvu novērotāju, ka vainojamā persona ir veikusi likumpārkāpumu.⁹³ Tādēļ, ja amatpersona, kas veikusi brīvības atņemšanu neveic izmeklēšanu, lai pārbaudītu faktu, ka vainojamā persona ir veikusi vai plāno veikt noziedzīgu nodarījumu, tā nevar izdarīt “pamatotas” aizdomas un tādēļ brīvības atņemšana nepārbaudot faktus būtu 5.panta pirmās daļas (c) punkta pārkāpums.⁹⁴ Tāpat arī organizētu noziedzīgu nodarījumu gadījumā, neapstiprinātas baumas, kas nākušas no anonīma avota nav atzīstamas par tādu informāciju, ko varētu atzīt par “pamatotām aizdomām”. Tomēr, lai noteiktu, cik padziļinātai jābūt faktu pārbaudei un kas tiks atzīts par “pamatotām” aizdomām būtu skatāms katras konkrētās lietas ietvaros.⁹⁵

---

⁹⁰ 2000.gada 4.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.26629/95 Witold Litwa v. Poland § 78, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 9.aprīlī]

⁹¹ 1981.gada 18.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 8022/77, 8025/77, 8027/77 McVeigh and Others v. the United Kingdom, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 12.martā]

⁹² 2000.gada 31.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 34578/97 Ječius v. Lithuania, § 50; 2011.gada 1.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.8080/08, 8577/08 Schwabe and M.G. v. Germany, § 72, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 15.martā]

⁹³ 2014.gada 22.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.15172/13 Ilgar Mammadov v. Azerbaijan, § 88, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 15.martā]

⁹⁴ 2007.gada 6.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.8207/06 Stepuleac v. Moldova, § 73, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 15.martā]

⁹⁵ 1990.gada 30.augusta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.12244/86,12245/86,12383/86 Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom, § 32, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 2.martā]

Konvencijas 5.panta pirmās daļas (c) punkts neparedz tiesības atņemt brīvību personai vai personu kategorijai uz vispārēja preventijas pamata, tikai tādēļ, ka izpildvaras amatpersonas, pareizi vai maldīgi, uzskatījušas, ka šīs personas ir bīstamas vai varētu veikt kādas prettiesiskas darbības. Atsaucoties uz (c) punktu, personas brīvība var tikt atņemta tikai, lai preventīvi novērstu konkrētu un specificētu noziedzīgu nodarījumu, konkrētā vietā un laikā ar zināmiem potenciālajiem cietušajiem. Šāds noteikums izriet no Konvencijas 5.panta mērķa, kas ir pasargāt indivīdu no patvaļīgas brīvības atņemšanas⁹⁶ Nosacījums “ja ir pamatots iemesls uzskatīt par nepieciešamu aizkavēt viņu izdarīt likumpārkāpumu” ir attiecināma tikai uz kriminālprocesā iesaistītu personu pret kuru jau ir uzsākts kriminālprocess saistībā ar kādu tās paveikto noziedzīgo nodarījumu.⁹⁷

Brīvības atņemšanas mērķis gadījumā, ja policijai ir zināms, ka persona mēģinās veikt konkrētu noziedzīgu nodarījumu ir pirmkārt, aizkavēt personu no noziedzīgā nodarījuma paveikšanas un otrkārt, nodot šo personu kompetentai tiesai. Personas nodošana kompetentai tiesai ir mērķis visos Konvencijas 5.panta pirmās daļas (c) apakšpunktā minētajos gadījumos.⁹⁸ Tas izriet arī no Konvencijas 5.panta trešās daļas, kas noteic, ka jebkura persona, kas aizturēta vai apcietināta saskaņā ar šī panta pirmās daļas (c) apakšpunktu, ir nekavējoties nododama tiesnesim vai citai amatpersonai, kura saskaņā ar likumu ir pilnvarota realizēt tiesu varu, un ir pakļaujama tiesas procesam saprātīgās laika robežās vai līdz tiesas procesam atbrīvojama.

Tā, piemēram, lietā *Ostendorf v. Germany* policija aizturēja pieteicēju uz pamatotu aizdomu pamata par to, ka pieteicējs plāno veikt huligāniskas darbības futbola spēles laikā, nodarot miesas bojājumus un traucējot publisko mieru. Policija aizturēja pieteicēju un viņa grupu līdz futbola spēles beigām un, kad zuda iespēja, ka pieteicējs varētu realizēt savus huligāniskos nodomus futbola spēles laikā, pieteicējs un viņa sabiedrotie tika atbrīvoti. Lai gan pastāvēja reāla iespēja, ka pieteicējs realizēs savus huligāniskos nodomus un tādejādi policijai bija pienākums reaģēt uz šo situāciju, Tiesa konstatēja, ka policijas mērķis nebija pieteicēju nodot tiesai, bet gan aizturēt līdz futbola spēles beigām un pēc tam atbrīvot. Pieteicējs nebija paveicis noziedzīgu nodarījumu, ievērojot to, ka gatavošanās huligāniskām darbībām nav sodāma kriminālprocesa kārtībā atbilstoši Vācijas tiesību normām. Konvencijas 5.panta pirmās daļas (c) punkts var tikt piemērots attiecībā tikai uz tādu personu, kura ir veikusi krimināli sodāmu noziedzīgu nodarījuma sagatavošanās aktu, lai aizkavētu šo personu realizēt uzsākto noziedzīgo nodarījumu. Pēc šādas personas aizturēšana tā

⁹⁶ 2013.gada 7.marts Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.15598/08 *Ostendorf v. Germany*, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 9.martā]

⁹⁷ 2013.gada 7.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.15598/08 *Ostendorf v. Germany*, § 82, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 15.martā]

⁹⁸ 2000.gada 31.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 34578/97 *Ječius v. Lithuania*, §§ 50-51, 976.gada 23.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 5100/71; 5101/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72 *Engel and Others v. The Netherlands*, §69, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 4.martā]

var tikt nodota tiesai, lai nodrošinātu Konvencijas 5.panta trešās daļas prasības, krimināllietas ietvaros iztiesājot personas krimināltiesiski sodāmu sagatavošanos noziedzīgam nodarījumam.⁹⁹ Tiesa šajā lietā norādīja arī, ka Konvencijas 5.pants nav tulkojams plašāk tikai tādēļ, ka indivīdu rīcība varētu aizskart citu sabiedrības locekļu Konvencijā nostiprinātas tiesības un personas brīvība nevar tikt atņemta neievērojot Konvencijas 5.panta pirmās daļas prasības arī tad, ja indivīds potenciāli varētu apdraudēt tādas citu sabiedrības locekļu tiesības kā tiesības uz dzīvību vai pārķāptu spīdzināšanas aizliegumu.

Rīkojums par personas aizturēšanu nedrīkst saturēt tikai norādi uz likuma pantu, bet tam ir jānorāda arī uz specifiskiem apstākļiem vai faktiem, kas sasaista personas veikto noziedzīgo nodarījumu ar likuma normu uz kuru atsaukusies iestāde. Šāda detalizēta faktu izklāsta trūkums aizturēšanas rīkojumā pats par sevi jau var būtu pietiekams, lai atzītu, ka brīvības atņemšana bijusi pretēja patvaļas aizlieguma principam.¹⁰⁰ No Tiesas prakses izriet, ka pierādījumi, kas iegūti no anonīma ziņotāja nav atzīstams par pietiekamu, lai šī informācija spētu radīt “pamatotas aizdomas”.¹⁰¹ Taču gadījumā, ja persona vairākus pirms vairākiem gadiem ir liecinājusi, ka kāda persona ir veikusi noziedzīgu nodarījumu un pēc tam apgalvojusi, ka iepriekš teiktais nav patiesība, neatņem tiesību aizsargājošajām iestādēm tiesības pirmo liecību uzskatīt par pamatu “pamatotām aizdomām”. Šāda veida apgalvojumu maiņa arī neietekmē brīvības atņemšanas tiesiskumu.¹⁰² Lai arestētu personu balstoties uz pamatotām aizdomām, nav nepieciešams, ka policija būtu ieguvusi neapšaubāmus pierādījumus, lai celtu apsūdzības ne aresta veikšanas laikā, ne laikā, kamēr persona atrodas arestā.¹⁰³ Tomēr personas brīvības atņemšana jebkurā gadījumā nav attaisnojama ar “pamatotām aizdomām”, ja darbības, ko veica personas, laikā, kad tās tika veiktas, nebija krimināltiesiski sodāmas. Tāpat nav nepieciešams, ka persona beigās tiktu notiesāta vai nodota tiesāšanai. Aizturēšanas mērķis šajā gadījumā ir turpināt kriminālizmeklēšanu vai nu apstiprinot, vai noliedzot aizdomas uz kuru pamata persona tika aizturēta. Tādēļ faktiem, kas radījuši aizdomas nevajag būt tādā pašā līmenī kā nepieciešams, celtu apsūdzības, kas būtu jau nākamais kriminālprocesa līmenis.¹⁰⁴

---

⁹⁹ 2013.gada 7.marts Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.15598/08 Ostendorf v. Germany, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 9.martā]

¹⁰⁰ 2016.gada 17.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.27791/09, Didov v. Bulgaria, §34, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 15.martā]

¹⁰¹ 2000.gada 6.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.26772/95 Labita v. Italy, § 156, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 2.februārī]

¹⁰² 2004.gada 21.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.31247/96 Talat Tepe v. Turkey, § 61, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 2.februārī]

¹⁰³ 1988.gada 29.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.11209/84, 11234/84; 11266/84; 11386/85 Brogan and Others v. the United Kingdom, §53, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 2.februārī]

¹⁰⁴ 2016.gada 17.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.69981/14 Rasul Jafarov v. Azerbaijan, §115, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 2.februārī]

Jēdziens “likumpārkāpums” ir tulkojams kontekstā ar nacionālajām tiesībām, izvērtējot gan noziedzīgā nodarījuma apmēru, gan par to pienākošos sodu un procedūru. Katrā gadījumā likumpārkāpuma ir jābūt konkrēti definētam – nav pieļaujams aizturēt personu preventīvos nolūkos, balstoties uz to, ka persona ir veiksi noziedzīgus nodarījumus iepriekš un tai varētu būt tendence tos atkārtot, tādēļ šī persona apdraud sabiedrību. Respektīvi, noziedzīgais nodarījums, par kura veikšanu persona tiek aizturēta ir jābūt konkrēti noteiktam un jāiegūst nepieciešamie fakti, kas apliecinātu reālu iespējamību, ka konkrētais noziedzīgais nodarījums tiks paveikt. Persona nevar tikt aizturēta par aizdomām, ka tā varētu veikt jebkādas prettiesiskas darbības.¹⁰⁵

3.4. Brīvības atņemšana aizturot nepilngadīgu personu

Konvencijas 5.panta pirmās daļas (d) punkts noteic, ka brīvību likumā noteiktā kārtībā pieļaujams atņemt, ja likumīgi tiek aizturēts nepilngadīgais vai nu izglītošanas nolūkā, vai lai nodotu viņu kompetentām tiesībaizsardzības iestādēm.

Ar nepilngadīgu saprot personu, kas nav sasniegusi 18 gadu vecumu.¹⁰⁶ Tas nozīmē, ka Konvencijas 5.panta pirmās daļas (d) punkts ir attiecināms uz visām nepilngadīgajām personām, nevis tikai tām, kas ir jaunākas par oficiālo skolas beigšanas vecumu.¹⁰⁷ Lai gan pamatskolas izglītība ir obligāta un ir iespējams, ka persona pabeidz pamatskolas mācību kursu pirms pilngadības sasniegšanas, tas nenozīmē, ka šādai personai nevar tikt atņemta brīvība ar izglītojošā nolūkā.¹⁰⁸

Nepilngadīgas personas aizturēšana starptautiski ir atzīstama par galējo līdzekli un pieļaujama tikai gadījumos, kad nepilngadībā brīvības atņemšana ir nepilngadīgā paša labākajās interesēs.¹⁰⁹

Konvencijas 5.panta pirmās daļas (d) apakšpunkts ne tikai atļauj nepilngadīgu personu brīvības atņemšanu, bet gan noteic speciālus, bet ne izsmeļošus piemērus ar apstākļiem, kad nepilngadīgajām personām iespējams atņemt brīvību, kas pirmkārt ir izglītojošā nolūkā un otrkārt, lai nodotu nepilngadīgo kompetentajām tiesībaizsardzības iestādēm.¹¹⁰

---

¹⁰⁵ 1989.gada 22.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.11152/84 Ciulla v. Italy, §40; 2011.gada 21.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.30194/09 Shimovolos v. Russia, § 54, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 2.aprīlī]

¹⁰⁶ European Court on Human Rights, Guide on Article 5 of the Convention, Right to Liberty and Security, Council of Europe, 2014, 16.lpp

¹⁰⁷ Geraldine Van Bueren, Child Rights in Europe: Convergence and Divergence in Judicial Protection, Council of Europe, 2007, 98.lpp

¹⁰⁸ Williams A. Schabas, The European Convention on Human Rights, A Commentary, Oxford University press, 2015, 240.lpp

¹⁰⁹ Yannis Ktistakis, Protecting migrants under the European Convention on Human Rights and the European Social Charter, Council of Europe Publishing, 2003, 37.lpp.

¹¹⁰ 2006.gada 12.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.13178/03 Mubilanzila Mayeka and Kaniki Mitunga v. Belgium, §97, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 2.aprīlī]

Ar vārdiem “izglītošanas nolūkā” saprotama nepilngadīgas personas aizturēšana ar mērķi nodrošināt nepilngadīgā atrašanos tādā brīvības atņemšanas iestādē, kur nepilngadīgajai personai pieejama izglītojoša programma. Nepilngadīgā brīvības atņemšanai “izglītojošā” nolūkā var tikt piešķirts plašs tulkojums, bet principā šī klauzula pieļauj nepilngadīgā brīvības atņemšanu arī nolūkā garantēt piespiedu skolas apmeklēšanu, kas pēc personas brīvības ierobežojuma intensitātes atzīstama par brīvības atņemšanu. Turklāt šāda veida brīvības atņemšanai nav nepieciešams tiesas rīkojums un nav izslēgts, ka lēmumu par nepilngadīgas personas brīvības atņemšanu izglītošanas nolūkā pieņem arī administratīvās amatpersonas.¹¹¹ Konvencijas 5.panta pirmās daļas (d) apakšpunkta teksts ietver norādi tikai uz tiesisku rīkojumu, ne tiesas lēmumu vai spriedumu, taču atbilstoši Konvencijas 5.panta ceturtajai daļai arī nepilngadīgās personas vai, ja tā noteikts nacionālajās tiesībās, nepilngadīgo personu likumiskie aizbildņi ir tiesīgi pieprasīt tiesai izvērtēt nepilngadīgās personas brīvības atņemšanas tiesiskumu.¹¹² Šis ir papildus noteikums brīvības atņemšanai attiecībā uz personām, kas nav sasniegušas 18 gadu vecumu. Ar izglītības iestādēm nav viennozīmīgi jāsaprot atrašanos skolā, tomēr izglītošanas iestādei jāspēj nodrošināt nepilngadīgā izglītošanu, ne tikai izolēšanu un nodarbināšanu gadījumā, ja nepilngadīgais ir paveicis noziedzīgu nodarījumu.¹¹³ Izglītojošs nolūks nozīme to, ka nepilngadīgajam jābūt pieejamām lekcijām atbilstoši viņa vecumam, turklāt regulāri ar speciāli izstrādātu programmu.¹¹⁴ Izglītojošās aktivitātes, kas ir brīvprātīgas vai izvēles neatbilst Konvencijas 5.panta pirmās daļas (d) punktā paredzētajam “izglītošanas” nolūkam.¹¹⁵

Šis Konvencijas 5.panta noteikums nenozīmē, ka nepilngadīgā persona nevar tikt arestēta uz kāda cita Konvencijas 5.panta pirmās daļas pamata.¹¹⁶ Ja nepilngadīgā persona tiek turēta aizdomās par noziedzīga nodarījuma paveikšanu, tās brīvības atņemšana var tikt attaisnota ar Konvencijas 5.panta pirmās daļas (c) apakšpunktu, ja nepilngadīgā persona ir likumīgi notiesāta, tai var tikt atņemta brīvība pamatojoties uz Konvencijas 5.panta pirmās daļas (a) punktu. Līdz ar to (d) apakšpunkts ir piemērojams, lai attaisnotu nepilngadīgas personas brīvības atņemšanu gadījumos, kad nepilngadīgā persona nav veikusi krimināltiesiski sodāmas darbības. Piemēram, nepilngadīgajai personai var tikt atņemta brīvība izglītojošā nolūkā, gadījumā, ja šai personai

---

¹¹¹ Bernadette Rainey, Elizabeth Wicks and Clare Ovey, *The European Convention on Human Rights*, Sixth edition, Oxford University press, 233.lpp.

¹¹² Pieter Van Dijk, Fried van Hoof, Arjen van Rijn, Leo Zwaak, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, Forth edition, Intersentia, 2006, 475.lpp

¹¹³ 2010.gada 21.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 28189/04, 28192/04 *Ichin and Others v. Ukraine*, § 39, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 15.aprīlī]

¹¹⁴ 2013.gada 14.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.47152/06 *Blokhin v. Russia*, §114, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 2.aprīlī]

¹¹⁵ William A. Schabas, *The European Convention on Human Rights: A Commentary*, 1598.lpp

¹¹⁶ 2006.gada 12.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.13178/03 *Mitunga v. Belgium*, §100, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 2.aprīlī]

nepieciešama uzraudzība, jo tā ir ļaunprātīgi atstāta bez jebkādas vecāku kontroles vai šai personai tiek darīts pāri. Šādā gadījumā, tik ilgi, kamēr nepieciešamie tiesiskuma kritēriji tiek ievēroti nepilngadīgās personas brīvības atņemšana var tikt attaisnota ar Konvencijas 5.panta (d) punktu.¹¹⁷ Šādā gadījumā ir pamatoti jākonstatē, ka nepilngadīgās personas brīvības atņemšana attīstība vai veselība ir nopietni apdraudēta, piemēram, gadījumos, ja nepilngadīgā persona ir nonākusi smagā narkotiku vai alkohola atkarībā un atrodas noziedzīgā vidē.¹¹⁸ Secināms, ka gadījumā, ja tas ir paredzēts nacionālajās tiesībās, nepilngadīgas personas brīvības atņemšana atbilstoši Konvencijas 5.panta pirmās daļas (d) apakšpunktam, pieļaujama arī situācijā, kad nepilngadīgā persona nav veikusi noziedzīgas darbības, bet gan tās brīvības atņemšana ir pašas personas interesēs, piemēram, lai pasargātu nepilngadīgo no nelabvēlīgiem apstākļiem ģimenē. Līdz ar to attiecībā uz Konvencijas 5.panta pirmās daļas (d) apakšpunktā ietverto norādi “izglītojošā nolūkā” nepilngadīgās personas brīvības atņemšanai nav sodoša rakstura.

Vērtējot Konvencijas 5.pantu kopskatā, secināms, ka attiecībā uz nepilngadīgām personām attiecināmi visi Konvencijas 5.panta noteikumi un ar 5.panta pirmās daļas (d) punktu tiek norādīts, ka papildus visām pārējām šajā pantā noteiktajām garantijām, attiecībā uz nepilngadīgām personām, brīvības atņemšanas mērķis ir nevis personas izolēšana vai sodīšana, bet gan izglītošana.

Tā, piemēram, lietā *P. and S. v. Poland*¹¹⁹ pieteicējai tika atņemta brīvība, jo tas pēc valdības apgalvotā bijis pašas pieteicējas interesēs, ņemot vērā, ka tika apdraudēta pieteicējas attīstība. Konkrētajā lietā pieteicēja ir 14 gadīga jauniete, kura palikusi stāvoklī izvarošanas rezultātā. Pieteicējas vecāki vēlējās, lai pieteicēja veic abortu, taču pati pieteicēja sabiedrības, ārstu un priesteru uzliktā spiediena rezultātā pauda divējādu attieksmi pret aborta veikšanu. Beigās pieteicēja piekrita abortam un slimnīca piekrita tā veikšanai. Pēc pāris dienām slimnīca paziņoja, ka abortu neveiks sabiedrības kritikas dēļ un pieteicēja atstāja slimnīcu. Pēc slimnīcas atstāšanas pieteicēja un viņas māte tika nogādātas policijas iecirknī, kur pieteicējas mātei tika paziņots, ka tai ir atņemtas vecāku tiesības, savukārt pieteicēja tika ievietota slēgta tipa jauniešiem paredzētām iestādēm. Valdības pamatojums konkrētajā lietā bija pašas pieteicējas intereses, lai pieteicēju pasargātu no mātes ietekmes, taču Tiesa atzina, ka nepilngadīgajai personai nedrīkst tikt atņemta brīvība bez izglītojoša iemesla – konkrētajā lietā pieteicējas brīvība tika atņemta ar mērķi atturēt nepilngadīgo no aborta veikšanas. Tiesa norādīja, ka gadījumā, ja valsts uztraucās, ka pieteicējas

¹¹⁷ A.H. Robertson and J.G.Merrills, *Human Rights in Europe, A study of the European Convention on Human Rights*, Third edition, 1993, 67.lpp.

¹¹⁸ Pieter Van Dijk, Fried van Hoof, Arjen van Rijn, Leo Zwaak, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, Forth edition, Intersentia, 2006, 475.lpp

¹¹⁹ 2012.gada 30.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.57375/08 *P. and S. v. Poland*, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 2.aprīlī]

aborts tiktu veikts bez viņas pašas piekrišanas, šai situācijai būtu piemērojami daudz personu mazāk ierobežojoši paņēmieni.

Konvencijas 5.panta pirmās daļas (d) punkts neizslēdz pagaidu ieslodzījumu nepilngadīgajam bez izglītojošiem elementiem kā iepriekšēju režīmu pirms personas ievietošanas tādā brīvības atņemšanas iestādē, kur tiek nodrošināta nepilngadīgās personas izglītošana.¹²⁰

3.5. Brīvības atņemšana ar nolūkā pasargāt sabiedrību

Konvencijas 5.panta pirmās daļas (e) punkts noteic, ka brīvību likumā noteiktā kārtībā pieļaujams atņemt, ja likumīgi tiek aizturētas personas ar nolūku aizkavēt infekcijas slimību izplatīšanos, vai garīgi slimas personas, alkoholiķi vai narkomāni, vai klaidoņi.

Šis Konvencijas 5.panta pirmās daļas punkts nepieprasa pret aizturēto personu uzsāktu kriminālprocesu.

Konvencijas 5.panta pirmās daļas (e) punkts attiecās uz konkrētu personu grupu, kuru vienojošā pazīme ir tā, ka visām šīm personām var tikt atņemta brīvība ar mērķi tām sniegt medicīnisku palīdzību, ņemot vērā pieņemtos sabiedrības kārtības noteikumus vai pamatojoties uz abiem šiem apsvērumiem.¹²¹ Iemesls, kādēļ Konvencija pieļauj šo personu brīvības atņemšanu ir apstākļi, ka šīs personas ir ne tikai bīstamas sabiedrībai, bet brīvības atņemšana var pasargāt arī pašu personu veselību.¹²²

Būtiski kritēriji izvērtējot personas brīvības atņemšanu nolūkā aizkavēt infekcijas slimību izplatīšanos ir pirmkārt, vai šīs infekcijas izplatīšanās ir bīstama sabiedrības veselībai un drošībai un otrkārt, vai inficētās personas aizturēšana ir vienīgais efektīvais veids, kā pārtraukt infekcijas izplatīšanos, jo mazāk personas brīvību ierobežojoši paņēmieni ir apsvērti un izrādījušies neefektīvi.¹²³

Jēdziens “garīgi slima persona” nav skaidri definējams, jo psihiatrijas nozare kopš Konvencijas pieņemšanas laika ir ievērojami attīstījusies un turpina attīstīties. Tāpat mainās arī sabiedrības uzskati. Katrā ziņā persona nedrīkst tikt aizturēta tikai tādēļ, ka tās uzskati un darbības atšķiras no vispārpieņemtajām sabiedrības normām.¹²⁴ Tiesas praksē ir vairākkārtīgi atzīts, ka

¹²⁰ 1988.gada 27.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.9106/80 Bouamar v. Belgium, § 50, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 2.aprīlī]

¹²¹ 2005.gada 25.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.56529/00 Enhorn v. Sweden, § 43, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 13.februārī]

¹²² 1980.gada 6.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 7367/76 Guzzardi v. Italy, § 98, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 13.februārī]

¹²³ 2005.gada 25.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.56529/00 Enhorn v. Sweden, § 44, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 13.februārī]

¹²⁴ 2003.gada 29.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.58973/00 Rakevich v. Russia, § 26, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 4.martā]

personas aizturēšana pamatojoties uz to, ka persona ir garīgi slima var tikt attaisnota tikai tad, ja ir ievēroti trīs pamatnosacījumi. Pirmkārt, personai ir jābūt atzītai par garīgi slimu medicīniskās ekspertīzes rezultātā, atskaitot, ja aizturēšana nepieciešama ārkārtas situācijā. Otrkārt, personas garīgajai saslimšanai jābūt tādai, lai būtu nepieciešama personas brīvības atņemšana. Treškārt, garīgajai saslimšanai, ko apstiprinājis objektīvs mediķis jāizpaužas visā brīvības atņemšanas periodā.¹²⁵ Attiecībā uz otro no iepriekš minētajiem kritērijiem, brīvības atņemšana personai, kurai ir garīga saslimšana var būt nepieciešama ne tikai tad, ja personai ir nepieciešama terapija, medicīniska vai klīniska iejaukšanās, lai izārstētu vai atvieglotu personas stāvokli, bet gan brīvības atņemšana iespējama arī tad, ja nepieciešams pārraudzīt vai kontrolēt personu ar mērķi preventīvi novērst iespēju, ka šī persona nodara pāri sev vai citiem.¹²⁶ Persona nevar tikt aizturēta saistībā ar jebkādu garīgo saslimšanu, bet gan tikai tādas “nopietnības” stadiju, kas reāli apdraud pašu personu un sabiedrību ar kuru persona atrodas saskarē.¹²⁷ Garīgi slimu personu brīvības atņemšana ir realizējama slimnīcā, klīnikā vai citā piemērotā institūcijā, kas ir kompetenta šādu personu uzņemšanai.¹²⁸

Konvencijas 5.panta pirmās daļas (e) punkts tiek vērtēts arī situācijās, kad persona ne tikai ir atzīta par garīgi slimu, bet tiek aizturēta, lai nodrošinātu tās klātbūtni pārbaudēs par garīgās veselības stāvokli.¹²⁹

Tiesas praksē ir atzīts princips, ka dalībvalstu institūcijām ir zināma rīcības brīvība, lemjot, vai persona būtu jāievieto iestādē, pamatojoties uz tās psihiskās veselības stāvokli, jo iestādēm galvenokārt ir jāizvērtē pierādījumi konkrētajā lietā, savukārt Tiesas uzdevums ir izvērtēt iestāžu lēmuma atbilstību Konvencijai.¹³⁰ Brīvības atņemšana pamatojoties uz to, ka persona ir garīgi slima netiks atzīta par esošu saskaņā ar Konvencijas 5.panta pirmās daļas (e) punktu, ja brīvības atņemšana būs norīkota nekonsultējoties ar medicīnas ekspertu. Tas attiecināms arī uz situācijām, kad personas brīvība tiek atņemta ar mērķi iegūt medicīnisku atzinumu.¹³¹ Šajā gadījumā brīvības atņemšanas forma un procedūra var variēt atkarībā no apstākļiem. Neatliekamās situācijās vai, kad

---

¹²⁵ 2012.gada 17.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.36760 Stanev v. Bulgaria § 145; 2011.gada 13.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.17792/07 Kallweit v.Germany, §45, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 26.martā]

¹²⁶ 2003.gada 20.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.50272/99 Hutchison Reid v. the United Kingdom, § 52, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 21.martā]

¹²⁷ 2013.gada 28.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.7345/12 Glien v. Germany, § 85, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 10.aprīlī]

¹²⁸ 1985.gada 28.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.8225/78 Ashingdane v. the United Kingdom, § 44, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 14.aprīlī]

¹²⁹ 2010.gada 20.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.21207/03 C.B. v. Romania, §§ 49, 57 un 59, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 14.aprīlī]

¹³⁰ 2013.gada 17.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.24086/03 Raudevs v. Latvia, §69, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 3.aprīlī]

¹³¹ 2000.gada 5.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.31365/96 Varbanov v. Bulgaria, §§ 47 – 48, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 19.aprīlī]

persona tiek arestēta tās vardarbīgās izturēšanās dēļ, var tikt atzīts par tiesisku, ka medicīnas eksperta atzinums tiek dots uzreiz pēc personas aizturēšanas, nevis pirms tās. Visos citos gadījumos nepieciešama konsultācija, kas veikta pirms aizturēšanas rīkojuma izdošanas. Ja nepastāv citu iespēju, piemēram, gadījumā, ja persona atsakās ierasties uz pārbaudi, jāpastāv vismaz mediķa novērtējumam, balstoties uz zināmajiem faktiem lietā, citādāk nevar apgalvot, ka personas pamatota garīgā saslimšana bijis iemesls tās aizturēšanai.¹³² Piemēram, nav pieļaujams, ka tiesnesis nosaka personas ievietošanu psihiatriskajā klīnikā pārbaudēm, pamatojoties tikai uz saviem novērojumiem tiesas zālē vai uz lietas materiālos esošajiem faktiem.

Tāpat ir būtiski konstatēt, ka vainojamās personas garīgās veselības stāvoklis arvien vēl ir kritisks arī uz lēmuma pieņemšanas brīdi. Nav pieļaujama situācija, kad persona tiek izmeklēta, tiek konstatēti tās garīgās veselības traucējumi, taču galējais lēmums, apelācijas vai kādu citu iemeslu dēļ tiek pieņemts tikai pēc kāda laika un izpildīts vēl vēlāk.¹³³ Gadījumā, ja tiesvedība ilgst vairākus mēnešus vai gadus, vai tiesas lēmums netiek izpildīts uzreiz pēc tā pieņemšanas, uz brīdi, kad persona tiek ievietota psihiskajā slimnīcā bez personas piekrišanas, būtu atkārtoti veicami izmeklējumi, lai konstatētu, ka nav mainījušies apstākļi, kas ņemti vērā pieņemot lēmumu par medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu apsūdzētajai personai.

Attiecībā uz personām ar psihiskiem traucējumiem ievērojamas nianse brīvības atņemšanas fakta konstatēšanā. Lietā *H.L. v. The United Kingdom*¹³⁴ pieteicējs no dzimšanas bija slims ar autismu, nespēja runāt un viņa saprašanas iespējas bija ierobežotas. Pieteicējam bija nosliece uz sevis savainošanu un kādā no iknedēļas dienas aprūpes centra apmeklējumiem, pieteicējs sāka sist sev ar dūrēm un sist galvu pret sienu. Aprūpes centrs sazinājās ar vietējo ārstu un pēc ārsta rīkojuma pieteicējs tika nogādāts slimnīcā, kur viņa izturēšanās nemainījās. Ārsts nolēma, ka pieteicējam nepieciešama stacionārā palīdzība un ar divu asistējošo medmāsu fizisku palīdzību tika nogādāts intensīvajā izturēšanās nodaļā. Pieteicējs nemēģināja pamest slimnīcu vai nenorādīja uz velmi to darīt. Valdība norādīja, ka pieteicēja nogādāšana intensīvajā aprūpē nevar tikt atzīta par personas brīvības atņemšanu, jo pieteicējs neiebilda pret procedūru un ārsti rīkojās labā ticībā. Gadījumā, ja pieteicējs būtu vēlējies atstāt slimnīcu, būtu atzīstams, ka notikusi brīvības atņemšana.¹³⁵ Šādam valdības viedoklim var piekrist, jo pretējā gadījumā par brīvības atņemšanu būtu jāuzskata katra terapija, kurai sevi labprātīgi nodot pacients. Personas nebrīvprātīgā atrašanās

¹³² 2015.gada 26.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.45797/09 Zaichenko v. Ukraine (No.2), §97, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 3.aprīlī]

¹³³ 2015.gada 26.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.45797/09 Zaichenko v. Ukraine (No.2), §71, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 3.aprīlī]

¹³⁴ 2004.gada 5.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.45508/99 H.L. v. The United Kingdom, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 15.martā]

¹³⁵ 2004.gada 5.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.45508/99 H.L. v. The United Kingdom, §80-83, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 15.martā]

kādā vietā ir viens no būtiskiem elementiem, kas definē brīvības atņemšanu. Tomēr Tiesa atzina, ka Konvencijas 5.pantā garantētās tiesības uz brīvību ir tik būtiskas demokrātiskā sabiedrībā, ka tās nedrīkst atņemt pamatojoties tikai uz to, ka persona iespējams ir pati atdevusies brīvības atņemšanai. Īpaši tas attiecas uz gadījumiem, kad persona ir tiesiski atzīta par rīcībnespējīgu. Autore atzīst, ka šāds Tiesas konstatējums būtu atzīstams par pareizu, piemēram, situācijā, kad persona piekrīt sadarboties ar policiju un nepretojās brīvības atņemšanai, lai gan nepiekrīt tai. Tomēr gadījumā, ja persona neizrāda nekādu pretošanos un neizrāda, ka tā nepiekrīt medicīniskai palīdzībai, šāda situācija būtu vērtējama kritiskāk. Atšķirība starp pakļaušanos policijai vai citām izpildvaras institūcijām, nepiekrītot tam un starp nepieņemšanas neizrādīšanu medicīniskas palīdzības sniegšanas gadījumā ir tā, ka personas ievietošana psihiskajā slimnīcā var tikt neatzīta par brīvības atņemšanu, ja persona, kura ir pie pilnas saprašanas pati lūdz tās ievietošanu psihiskajā klīnikā. Respektīvi, ievietošanai psihiskajā klīnikā ne vienmēr ir nepieciešams izpildvaras vai tiesu varas rīkojums, piemēram, ja persona pati uzskata, ka tai ir nepieciešama palīdzība. Attiecībā uz brīvības atņemšanu, ko veic policija, šāda labprātīga brīvības atņemšana pamatojoties tikai uz nevainīgas personas lūguma principā nav pieļaujama. Līdz ar to gribas izpaušanas momentam šajās divās situācijās var būt dažāda nozīme. Protams, katra situācija ir skatāma tās lietas apstākļu kontekstā, taču apstākļi, ka persona ir piekritusi procedūru veikšanai psihiatriskajā klīnikā norāda uz to, ka nav notikusi personas brīvības atņemšana.

Lai konstatētu, ka personas izturēšanās ir tāda, ka nepieciešama brīvības atņemšana to nogādājot speciālā klīnikā piespiedu kārtā, nepietiek konstatēt, ka persona tikai verbālā līmenī runā nesakarīgi, ir rupja vai dusmīga, taču neizrāda nekādas citas agresijas pazīmes fiziski mēģinot ietekmēt personas sev apkārt, vai sevi pašu.¹³⁶

Skatot Konvencijas 5.panta (e) punktu kopumā ar Konvencijas 5.panta ceturto daļu secināms, ka personām, kurām tiek piemērota piespiedu ārstēšana, ir tiesības lūgt ierosināt tiesvedību, lai noskaidrotu piemērotā līdzekļa tiesiskumu¹³⁷ un, ka tiesībām ierosināt šādu tiesvedību nevajadzētu būt atkarīgām no iestādes, kas izpilda tiesas rīkojumu, labās gribas¹³⁸. Turklāt minētais pants garantē, ka tiesas lēmums attiecībā uz tiesiskuma izvērtēšanu par personai piemērojamo piespiedu līdzekli un, ja nepieciešams, rīkojums par atbrīvošanu, tiek pieņemts ātri¹³⁹.

¹³⁶ 2014.gada 13.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.31973/03 Lazariu v. Romania, §129, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 10.aprīlī]

¹³⁷ 1981.gada 27.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.6301/73 Winterwerp v. The Netherlands, §60-61, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 3.aprīlī]

¹³⁸ 2005.gada 8.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.67531/01 Gorshkov V. Ukraine §44, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 24.martā]

¹³⁹ 2006.gada 7.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.38287/02 Van Glabeke v. France, Nr.38287/02, §31, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 15.martā]

Attiecībā uz jēdzienu “alkoholiķis” un “narkomāns” norādāms, kas šie jēdzieni tulkojami paplašināti, tos attiecinot ne tikai uz personu, kurai medicīniski atzīta alkoholisma atkarība, bet gan uz jebkuru personu, kas alkohola reibumā apdraud sevi vai sabiedrību.¹⁴⁰ Nekas Konvencijas 5.panta pirmās daļas (e) punkta tekstā nenorāda, ka brīvība nevarētu tikt atņemta personai, kura atrodas smagā alkohola reibumā, ar mērķi samazināt alkohola kaitējumu pašai personai vai sabiedrībai, kā arī, lai aizkavētu bīstamu izturēšanos pēc alkohola lietošanas. Personai nav jābūt atzītais par alkoholiķi, lai tā radītu draudus sabiedrības drošībai un sev pašai atrodoties alkohola ietekmē. Tādēļ personas, kas nav medicīniski diagnosticētas kā alkoholiķi, bet kuru stāvoklis un uzvedība alkohola ietekmē rada draudus sabiedrībai vai sev pašiem, var tikt aizturētas, lai pasargātu sabiedrību un pašu personu veselību un drošību. Tajā pašā laikā tas nozīmē, ka (e) punkts neparedz personas brīvības atņemšanu tikai tādēļ, ka tā lietojusi alkoholu.¹⁴¹ Personas brīvības atņemšana saistībā ar personas atrašanos alkohola reibumā var tikt attaisnota tikai gadījumā, ja persona apdraud savu vai citu personu drošību vai veselību un turklāt brīvības atņemšana ir vienīgais efektīvais līdzeklis, lai nodrošinātu, ka persona neapdraud sevi vai citus. Nav pieļaujama personas brīvības atņemšana pamatojoties tikai uz apstākli, ka šī persona atrodas godu un cieņu aizskarošā stāvoklī, kas neatbilst sabiedrības morāles normām.¹⁴²

Attiecībā uz jēdzienu “klaidonis” Tiesa ir atzinusi, ka personu var atzīt par klaidoni, ja tā vienlaicīgi atbilst sekojošiem trīs kritērijiem – tai nav patstāvīgas dzīvesvietas, tai nav regulāri ienākumi un patstāvīga darba.¹⁴³ Tiesas praksē attiecībā uz klaidoņu arestu mūsdienas nav sniegta padziļināta analīze, taču vērtējot Konvencijas 5.panta pirmās daļas (e) apakšpunkta mērķi un kritērijus, secināms, ka arī klaidoņiem pieļaujams atņemt brīvību tikai tad, ja šādas tiesības paredzētas nacionālajās tiesībās, šī persona apdraud sevi vai citus un nav personu mazāk ierobežojošu paņēmieni, lai novērtu kaitējuma draudus.

---

¹⁴⁰ 2011.gada 3.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.37345/03 Kharin v. Russia, § 34 pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 10.aprīlī]

¹⁴¹ 2000.gada 4.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.26629/95 Witold Litwa v. Poland §§ 61-64, 2004.gada 8.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.40905/98 Hilda Hafsteinsdóttir v. Iceland, § 42, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 10.aprīlī]

¹⁴² 2000.gada 4.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.26629/95 Witold Litwa v. Poland § 62, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 9.aprīlī]

¹⁴³ 1970.gada 18.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 2832/66; 2835/66; 2899/66 De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium, § 68, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 27.febrārī]

3.6. Brīvības atņemšana nolūkā neļaut personai nelikumīgi ieceļot valstī, deportēt vai izraidīt no valsts

Konvencijas 5.panta pirmās daļas (f) punkts noteic, ka brīvību likumā noteiktā kārtībā pieļaujams atņemt, ja likumīgi tiek aizturēta vai apcietināta kāda persona ar nolūku neļaut šai personai nelikumīgi ieceļot valstī, vai ja attiecībā pret kādu personu tiek veiktas darbības ar nolūku šo personu deportēt vai izraidīt no valsts.

Konvencijas 5.panta (f) punkts attiecās uz migrantiem un ir piemērojams vairākās situācijās, piemēram, gadījumā, ja personai tiek atteikta ieceļošana konkrētā valstī, ja persona ir ieceļojusi konkrētajā valstī pretlikumīgi un valsts amatpersonas ir identificējušas šo personu, kad personas izraidīšanu atzīst par nepieciešamu nacionālās autoritātes vai arī, kad personai, kurai piešķirta uzturēšanās atļauja, beidzās šīs atļaujas termiņš.¹⁴⁴

Atšķirība starp brīvības atņemšanu un brīvības ierobežošanu arī Konvencijas 5.panta (f) apakšpunkta izpratnē ir nosakāma tikai pēc pielietoto līdzekļu intensitātes, bet ne paša pielietotā līdzekļa dabas un rakstura. Tā, piemēram, Tiesa ir vispārīgi atzinusi, ka personas aizturēšana lidostas tranzīta zonā nav atzīstama par brīvības atņemšanu, taču lietā *Ammur v. France* Tiesa, izvērtējot konkrēto situāciju atzina, ka migrantu turēšana lidostas tranzīta zonā stingrā policijas uzraudzībā 20 dienas ir atzīstama par tādu personas brīvības ierobežojumu, kas savā intensitātes ziņā pielīdzināms brīvības atņemšanai.¹⁴⁵

Konvencijas 5.panta pirmās daļas (f) punkts paredz izņēmumu no vispārīgā principa ļaujot dalībvalstīm atņemt personai brīvību, ja persona cenšas nelegāli iekļūt valstī.¹⁴⁶ Tiesības, dalībvalstīm atļaujot aizturēt imigrantus, kuri ir pieteikušies atļaujai iebraukt valstī, patvēruma meklētāja statusā vai citādi ir saderīga ar 5.panta pirmās daļas (f) apakšpunktu. Tik ilgi līdz valsts autorizē ieceļošana valstī, bet autorizācija vēl nav pabeigta, ieceļošana ir atzīstama par prettiesisku un tādas personas aizturēšana, kas vēlās veikt ieceļošana valstī un kurai vajadzētu, bet kura vēl nav saņēmusi atļauju ieceļošanai var tikt aizturēta nolūkā neļaut šai personai nelikumīgi ieceļot valstī. Tas nenozīmē, ka tiklīdz persona ir nodevusi sevi robežsardzes pārstāvjiem, persona lūdz atļauju ieceļošanai un tādēļ tās aizturēšana nevar būt attaisnota ar Konvencijas 5.panta pirmās daļas (f) punktu. Interpretējot Konvencijas 5.panta pirmās daļas (f) punktu, atļaut tikai tādas personas

¹⁴⁴ Yannis Ktistakis, *Protecting migrants under the European Convention on Human Rights and the European Social Charter*, Council of Europe Publishing, 2003, 23.lpp.

¹⁴⁵ Yannis Ktistakis, *Protecting migrants under the European Convention on Human Rights and the European Social Charter*, Council of Europe Publishing, 2003, 24.lpp.

¹⁴⁶ 1996.gada 15.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.22414/93 *The Chahal v. the United Kingdom* §73; 1985.gada 28.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.9214/80; 9473/81; 9474/81 *Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. the United Kingdom*, §§ 67-68, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 11.aprīl]

aizturēšanu, kura ir mēģinājusi izvairīties no ieceļošanas ierobežojumiem būtu pārāk šaurs (f) punkta tulkojuma un pretējs valsts tiesībām kontrolēt personu ieceļošanu un uzturēšanos savā valstī. Personas aizturēšana ir attaisnojama arī tādos gadījumos, kad nepieciešamas pārbaudīt personas identitāti vai apstākļus uz kuriem balstīts patvēruma meklētāja pieteikums.¹⁴⁷

Aizturot personu saistībā ar ieceļošanu vai izraidīšanu no valsts nav nepieciešams konstatēt, ka šī persona ir paveikusi vai plāno veikt noziedzīgu nodarījumu. Tādēļ vienīgais apstāklis, ko pieprasa Konvencijas 5.panta pirmās daļas (f) apakšpunkts ir darbība, kas veikta nolūkā personu deportēt vai izraidīt.¹⁴⁸ Lai personas brīvības atņemšana būtu atzīstama par attaisnojošu Konvencijas 5.panta pirmās daļas (f) apakšpunkta kontekstā, brīvības atņemšanai jābūt cieši saistītai ar mērķi aizkavēt personu neautorizētu ieceļošanu vai uzturēšanos valstī.¹⁴⁹ Tomēr pretēji prasībām, kas tiek izvirzītas Konvencijas 5.panta (b), (d) un (e) apakšpunktiem saistībā ar proporcionalitātes izvērtēšanu un nepieciešamību demokrātiskā sabiedrībā, migrantu brīvības atņemšanai nav jābūt pēdējai nepieciešamībai, respektīvi, uz migrantu aizturēšanu nav tik stingri attiecināms noteikums, ka personas brīvības atņemšana netiks atzīta par attaisnojošu, ja tiks konstatēts, ka pastāv kāds personas tiesības mazāk ierobežojošs līdzeklis, ar kuru sasniegt konkrēto mērķi, tomēr, jebkurā gadījumā brīvības atņemšanai jābūt saprātīgai un tā nedrīkst būt patvaļīga.¹⁵⁰

Jebkura brīvības atņemšana, (f) punkta otrās daļas ietvaros tiks attaisnota tikai tik ilgi, kamēr norit izraidīšanas vai deportēšanas process. Ja izraidīšanas process netiks veikts pienācīgā kārtā, brīvības atņemšana netiks attaisnota.¹⁵¹ Ar izraidīšanas procesa veikšanu pienācīgā kārtā saprotams dalībvalsts pienākums veikt visas nepieciešamās darbības, lai pēc iespējas ātrāk noskaidrotu to informāciju, kas nepieciešama personas izsūtīšanai vai uzturēšanās atļaujas izsniegšanai. Valstij ir pienākums veikt darbības, lai identificētu personas nacionālo piederību, vest sarunas ar valstīm, kuru pilsoņi ir izraidāmās personas, pārliecināties par to, ka pret šīm personām valstī uz kuru tās tiek izraidītas neattieksies patvaļīgi un veikt citas darbības, kas spētu paātrināt izraidīšanas procesu. Gadījumā, ja persona, kuru valsts vēlē izraidīt ir bezvalstnieks vai tā valsts piederība nav zināma, dalībvalstij ir jāspēj uzrādīt, ka tā šīs personas brīvības atņemšanas laikā ir

¹⁴⁷ 2008.gada 29.janvāris Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.13229/03 Saadi v. The United Kingdom, § 64-65, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 11.martā]

¹⁴⁸ 1996.gada 15.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.22414/93, 1996.gada 15.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.22414/93, The Chahal v. the United Kingdom §112; 2002.gada 5.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.51564/99, Čonka v. Belgium §38; 2008.gada 23.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.2440/07, Soldatenko v. Ukraine, § 109, pieejami: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 11.aprīlī]

¹⁴⁹ Yannis Ktistakis, Protecting migrants under the European Convention on Human Rights and the European Social Charter, Council of Europe Publishing, 2003, 26.lpp.

¹⁵⁰ Yannis Ktistakis, Protecting migrants under the European Convention on Human Rights and the European Social Charter, Council of Europe Publishing, 2003, 26.lpp.

¹⁵¹ 2013.gada 12.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.58149/08 Amie and Others v. Bulgaria, § 72, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 11.aprīlī]

veikusi darbības ar mērķi noskaidrot personas valsts piederību vai izvērtēt citas personas opcijas. Gadījumā, ja izraidīšanas izpildes pasākumus pret bēgļiem - jo īpaši tiem, kas ir bezvalstnieki - var sagādāt ievērojamas grūtības un pat izrādīties neiespējami, ja nav pieejama valsts, kas šīs personas varētu uzņemt. Tomēr, ja valsts iestādes apzinās šīs grūtības, tām būtu jāapsver, vai izraidīšana vispār ir realizējama, un attiecīgi, vai aizturēšana izsūtīšanas nolūkā ir pamatots turpināt.¹⁵² Būtiskākais brīvības atņemšanas izraidīšanas nolūkā procesā ir apstākļi, ka valsts veic aktīvas darbības, lai realizētu personas izraidīšanu. Nepastāv vispārpieņemts termiņš, kurā persona ir vai nu izraidāma, vai arī atbrīvojama. Tā, piemēram, Tiesa ir atzinusi, ka arī vairāk kā sešu gadu ilga personas brīvības atņemšana izraidīšanas nolūkā ir attaisnojoša, ja visā šajā periodā valsts ir aktīvi veikusi darbības izraidīšanas nolūkā.¹⁵³

Konvencijas 5.panta pirmās daļas (f) apakšpunkts neparedz maksimālo laika limitu, tādēļ jautājums, vai deportācijas procesa ilgums varētu ietekmēt aizturēšanas likumību saskaņā ar (f) apakšpunktu ir atkarīgs tikai un vienīgi no konkrētajiem apstākļiem katrā atsevišķā lietā.¹⁵⁴ Tomēr brīvības atņemšanai jābūt likumīgai. Tas nozīmē, ka procesā, kad personai tiek atņemta brīvība nolūkā to deportēt vai izraidīt, ir nepieciešams ievērot nacionālajās tiesību normās noregulēto kārtību. Brīvības atņemšanai jābūt veiktai labā ticībā un aizturēšanas ilgums nedrīkst pārsniegt saprātīgu periodu, kas nepieciešams procedūras izpildīšanai.¹⁵⁵ Amatpersonām, kas realizē personas aizturēšanu saistībā ar prettiesisku iekļūšanu valstī vai personu izraidīšanu no valsts ir jāņem vērā, ka brīvības atņemšana attiecībā uz šīm personām nav ar sodošu raksturu. Liela daļa personu, kas iekļūst valstī prettiesiski glābjas no briesmām, kas tām draud to valstī un nebūtu uzskatāmas par noziedzniekiem klasiskā izpratnē.¹⁵⁶

---

¹⁵² 2009.gada 19.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.3455/05 A. and Others v. The United Kingdom, § 167 pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 11.aprīlī]

¹⁵³ 1996.gada 15.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.22414/93 Chahal v. The United Kingdom, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 2.martā]

¹⁵⁴ 2011.gada 11.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.46390/10 Auad v. Bulgaria, § 128, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 11.aprīlī]

¹⁵⁵ 2009.gada 19.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.3455/05 A. and Others v. the United Kingdom, § 164, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 2.martā]

¹⁵⁶ 2013.gada 18.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.67474/11 Azimov v. Russia, § 172, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 2.martā]

4. Procesuālie noteikumi ierobežojot personas tiesības uz brīvību un drošību

Šajā nodaļā tiks analizēti noteikumi, kas jāievēro amatpersonām veicot personas brīvības atņemšanu Konvencijas 5.panta pirmajā daļā noregulētajās situācijās. Turpmāk analizētie priekšnoteikumi ir jāievēro gan gadījumā, ja tie papildus ir noregulēti nacionālajās tiesībās, gan arī gadījumos, ja nacionālās tiesības neparedz kādu no Konvencijas 5.panta 3.-5.daļā minētajiem noteikumiem. Tāpat dalībvalstīm ir jānodrošina, ka to nacionālajos likumos regulētā brīvības atņemšanas procedūra nav pretrunā ar Konvencijas 5.pantā noteikto.

4.1. Aizturētās personas informēšana

Konvencijas 5.panta otrā daļa noteic, ka ikvienu aizturētu personu nekavējoties jāinformē viņam saprotamā valodā par aizturēšanas iemesliem un par jebkuru viņam izvirzīto apsūdzību.

Konvencijas 5.panta otrā daļa nodrošina elementāru aizsardzību katrai personai, kuras brīvība tiek atņemta kā būtisku daļu no Konvencijas 5.panta aizsardzības mehānisma. Kad persona ir bijusi informēta par tās brīvības atņemšanas iemesliem, persona var, ja tā uzskata par nepieciešamu, vērsties tiesā un apstrīdēt brīvības atņemšanas tiesiskumu.¹⁵⁷ No Konvencijas 5.panta otrās daļas teksta tieši izriet, ka valsts pienākums ir sniegt detalizētu informāciju par personas aizturēšanas iemesliem pašai aizturētajai personai vai tās pārstāvim.¹⁵⁸ Gadījumā, ja personai nav spējīgs uztvert informāciju, detalizēta informācija ir sniedzama aizturētās personas pārstāvim, piemēram, juristam.¹⁵⁹ Aizturētā persona ir informējama par brīvības atņemšanas iemesliem pēc iespējas ātrāk, tomēr, ja detalizēta informācija par aizturēšanas iemesliem tiek izklāstīta tuvāko stundu laikā pēc personas aizturēšanas, uzskatāms, ka nav noticis Konvencija 5.panta otrās daļas pārkāpums.¹⁶⁰ Tā piemēram Tiesa ir atzinusi, ka 76 stundu kavēšanās

---

¹⁵⁷ 1990.gada 30.augusta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.12244/86,12245/86,12383/86 Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom, §40; 2002.gada 5.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.51564/99, Čonka v. Belgium §50, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 13.februārī]

¹⁵⁸ 2008.gada 29.janvāris Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.13229/03 Saadi v. The United Kingdom, § 53, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 9.aprīlī]

¹⁵⁹ 2012.gada 8.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.28973/11, Z.H. v. Hungary, §§ 42-43, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 3.februārī]

¹⁶⁰ 1990.gada 30.augusta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.12244/86,12245/86,12383/86 Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom, §42, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 2.martā],

nodrošināt aizturēto personu par aizturēšanas iemesliem nebija atbilstošs Konvencijas 5.panta otrās daļas prasībai informēt personu “nekavējoties”.¹⁶¹

Aizturēšanas iemesliem nav jābūt pasniegtiem rakstveida vai kādā noteiktā formā. Tomēr, ja netiek ņemts vērā personas, ar intelektuāliem trūkumiem, stāvoklis, nevar atzīt, ka šī persona bija nodrošināta ar nepieciešamo informāciju, kas ļautu tai efektīvi un saprātīgi izmantot tiesības, ko nodrošina 5.panta ceturtais daļa, respektīvi, vērsties tiesā, lai apstrīdētu aizturēšanas likumību, ja vien šādā situācijā par visiem aizturēšanas aspektiem nav informēts jurists vai cita pilnvarota persona, kas varētu rīkoties aizturētās personas interesēs.¹⁶²

Aresta iemesli var tikt atklāti arī pratināšanas vai iztaujāšanas laikā. Kā Tiesa atzina lietā *Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom*¹⁶³ nav pietiekams personu informēt tikai par tiesību aktu vai tā pantu, uz kura pamata personai tiek atņemta brīvība, taču, ja persona var izdarīt saprātīgus secinājumus par aizturēšanas iemesliem no jautājumiem, kas tai tiek uzdoti pratināšanas laikā, atzīstams, ka persona ir informēta par aizturēšanas pamatu.

Aresta iemesli personai jāizskaidro saprotamā – nejuridiskā formā, izskaidrojot svarīgākos juridiskos un faktiskos apstākļus, kas ir pamatā personas brīvības atņemšanai.¹⁶⁴ Tomēr 5.panta otrā daļa nenoteic pienākumu sniegt pilnu uzskaitījumu ar apsūdzībām, kas noteiktas pret aizturēto personu. Gadījumā, ja persona ir arestēta ar mērķi to izdot, informācija par pret personu izvirzītajām apsūdzībām var būt vēl mazāk detalizēta.¹⁶⁵ Tomēr jebkurā gadījumā sniegtajai informācijai jābūt tik pietiekamai, lai persona varētu izvērtēt, vai tā vēlās izmantot tiesības vērsties tiesā ar lūgumu pārskatīt aresta tiesiskumu.¹⁶⁶

No apskatāmās tiesību normas izriet iestādes pienākums personu informēt tai saprotamā valodā, kas nozīmē, ka gadījumā, ja personai nav saprotama valsts, kurā tā aizturēta, valoda, iestādei būtu pienākums nodrošināt kvalificētu tulku, kas varētu darīt zināmu pret aizturēto personu izvirzīto apsūdzību un tās tiesības. Tulks šādā situācijā būtu jānodrošina arī, ja persona nolemtu realizēt savas Konvencijas 5.panta ceturtajā daļā paredzētās tiesības vērsties tiesā, lai apstrīdētu

---

¹⁶¹ 2008.gada 29.janvāris Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.13229/03 Saadi v. The United Kingdom, §84, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 11.martā]

¹⁶² 2012.gada 8.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.28973/11, Z.H. v. Hungary, §41, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 3.februārī]

¹⁶³ 1990.gada 30.augusta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.12244/86,12245/86,12383/86 Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom, § 41, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 2.martā]

¹⁶⁴ 1990.gada 30.augusta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.12244/86,12245/86,12383/86 Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom, § 40, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 2.martā] Murray v. the United Kingdom [GC], § 72

¹⁶⁵ 2005.gada 8.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.49491/99 Bordovskiy v. Russia §56, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 4.martā]

¹⁶⁶ 2005.gada 12.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.36378/02 Shamayev and Others v. Georgia and Russia, § 425, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 4.martā]

aresta pamatotību. Tomēr, gadījumā, ja tulka klātbūtne tiek nodrošināta tikai tik ilgi, lai izklāstītu pret arestēto personu izvirzītās apsūdzības vai pamatu tās aizturēšanai, nenodrošinot iespēju ar tulka starpniecību realizēt apelācijas procesu, Konvencijas 5.panta otrās daļas noteikumi uzskatāmi par izpildītiem.¹⁶⁷ Lai tiesību aizsardzība būtu efektīva, tā nedrīkst būt tikai teorētiska, kas nozīmē, ka aizturētajai personai ir jābūt faktiskai iespējai aizsardzāt savas tiesības un iebilst pret arestu kompetentā tiesu varas institūcijā. Šis noteikums ietver gan jau Konvencijas 5.panta otrajā daļā noteikto pienākumu personu informēt par tai izvirzītajām apsūdzībām, gan arī citus kritērijus, kas svarīgi, lai persona faktiski spētu aizsargāt savas tiesības. Tā piemēram, lietā *Čonka v. Belgium*¹⁶⁸ informācija par pieejamajiem tiesību aizsardzības līdzekļiem aizturētajām personām tika pasniegta sīkā drukā, tiem nesaprotamā valodā un uz lielo skaitu patvēruma meklētāju, kuriem tika izsniegts izraidīšanas rīkojums, bija tikai viens tulks, kurš varētu palīdzēt izprast rakstiskos un verbālos rīkojumus, kas tika doti aizturētajām personām, turklāt šis tulks nepalika ar aizturētajām personām slēgtajā institūcijā. Līdz ar to lai gan aizturētajām personām konkrētajā gadījumā bija pieejama tulka starpniecība, tā bija ļoti ierobežota. Tas pats attiecas uz personu tiesībām sazināties ar advokātu. Aizturētajām ģimenēm bija iespēja sazināties ar advokātu no slēgtās institūcijas, taču slēgtajā institūcijā nebija pieejama tulka starpniecība saziņā ar advokātu, līdz ar to advokāta nodrošināta personas tiesību aizsardzība praktiski nebija pieejama. Konkrētajā situācijā arestētajām personām, nenodrošinot tulka pakalpojumus nepieciešamajā apjomā, nebija iespēja pieprasīt arī aresta pārskatīšanu tiesā vai citā institūcijā, kas kompetenta veikt tiesu varas realizāciju.

4.2. Tiesas lēmuma pieņemšana attiecībā uz aizturēto personu

Konvencijas 5.panta trešā daļa noteic, ka jebkura persona, kas aizturēta vai apcietināta saskaņā ar šī panta 1 (c) apakšpunktu, pirmkārt - ir nekavējoties nododama tiesnesim vai citai amatpersonai, kura saskaņā ar likumu ir pilnvarota realizēt tiesu varu, otrkārt - ir pakļaujama tiesas procesam saprātīgās laika robežās vai līdz tiesas procesam atbrīvojama. Atbrīvot var ar nosacījumu, kas nodrošina personas ierašanos tiesā.

Konvencijas 5.panta trešā daļa ietver noteikumu, ka personai ne tikai ir tiesības vērsties tiesā, kas nekavējoties lemj par viņas aizturēšanas tiesiskumu (Konvencijas 5.panta ceturtnā daļa), bet gan noteic, ka persona, kas tiek likumīgi aizturēta vai apcietināta ar nolūku nodot viņu kompetentām tiesībaizsardzības iestādēm, balstoties uz pamatotām aizdomām, ka šī persona ir

---

¹⁶⁷ 2002.gada 5.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.51564/99, Čonka v. Belgium §52, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 15.februārī]

¹⁶⁸ 2002.gada 5.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.51564/99, Čonka v. Belgium, §44, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 15.februārī]

pārkāpusi likumu, vai ja ir pamatots iemesls uzskatīt, ka tā veiks likumpārkāpumu vai nepieļaut viņas bēgšanu pēc likumpārkāpuma izdarīšanas ir nekavējoties nododama tiesnesim vai citai amatpersonai, kura saskaņā ar likumu ir pilnvarota realizēt tiesu varu, un ir pakļaujama tiesas procesam saprātīgās laika robežās vai līdz tiesas procesam atbrīvojama. Redzams, ka 5.panta trešā daļa paredz personas nodošanu tiesai vai amatpersonai, kurai ir tiesības realizēt tiesu varu nekavējoties arī tad, ja pati aizturētā persona to nav pieprasījusi, tādā veidā atšķirot šo situāciju no 5.panta ceturtajā daļā dotajām personas tiesībām vērsties tiesā.

Tiesa ir atzinusi, ka Konvencijas 5.panta trešā daļa strukturāli ir saistīta ar diviem atsevišķiem jautājumiem: agrīno stadiju pēc aresta, kad persona nokļūst varas iestāžu pārraudzībā un periodu, gaidot iespējamo tiesas procesu krimināltiesā, kura laikā aizdomās turēto var aizturēt vai atbrīvot ar nosacījumu, ka personai jāierodas uz tiesas sēdi, kad tā notiks. Šīs divas daļas personai piešķir noteiktas tiesības, kas nav savstarpēji saistītas.¹⁶⁹ Kā izriet no Tiesas prakses, 5.panta trešā daļa garantē pirmkārt, tiesības būt uzklautam tiesā pie tiesneša vai citas amatpersonas, kas realizē tiesu varas funkcijas un kā otrā daļa – tiesības uz lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā vai atbrīvošanu līdz lietas iztiesāšanai.¹⁷⁰

Konvencijas 5.panta trešā daļa attiecās uz 5.panta pirmās daļas (c) punktā paredzēto situāciju. Atšķirībā no citām Konvencijas 5.panta pirmajā daļā minētajām situācijām, kad ir attaisnojama personas brīvības atņemšana, pirmās daļas (c) punktā aprakstītais gadījums paredz tiesas automātisku kontroli pēc personas aresta, personas lietu nododot izskatīšanai pie tiesneša. Kā jau iepriekš minēts, Konvencijas 5.panta pirmās daļas (c) punkts ir attiecināms tikai uz gadījumiem, kad pret personu jau ir uzsākts kriminālprocess. Līdz ar to arī Konvencijas 5.panta trešā daļa būtu piemērojama tikai gadījumā, ja ir pieņemts lēmums par kriminālprocesa uzsākšanu pret personu, kurai atņemta brīvība.

Tiesas kontrolei jābūt pēc iespējas nenovilcinātai un ātrai, lai savlaicīgi varētu atklāt nepamatotu iekavēšanu personas tiesībās brīvību. Konvencijas 5.panta trešā daļa neparedz izņēmumus no pienākuma personu nekavējoties nogādāt pie tiesneša, arī ne pamatojoties uz to, ka tiesa konkrētajā lietā bijusi iesaistīta jau iepriekš kriminālprocesa gaitā.¹⁷¹

No Tiesas prakses izriet, ka periods, lai garantētu personas nodošanu kompetentai tiesai, kas ir garāks par četrām dienām, pirmšķietami ir pārāk ilgs un līdz ar to atzīstams, ka noticis

---

¹⁶⁹ 1999.gada 29.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.25644/94, § 49, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 2.februārī]

¹⁷⁰ 1998.gada 28.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.24760/94 Assenov and Others v. Bulgaria, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 12.februārī]

¹⁷¹ 2008.gada 29.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.38241/04, Bergmann v. Estonia, §45, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 1.februārī]

Konvencijas 5.panta trešās daļas pārkāpums.¹⁷² Taču arī īsāki periodi, kuros aizturētā persona netiek nogādāta pie tiesneša varētu tikt atzīti par prettiesiskiem, ja nav īpašu sarežģījumu vai izņēmuma apstākļu, kas kavētu kompetentās amatpersonas nogādāt arestēto personu tiesā.¹⁷³

Tiesas kontrolei pār arestētās personas brīvības atņemšanu jābūt automātiskai un tā nedrīkst būt atkarīga no arestētās personas pieteikuma tiesai. Tiesas automātiskās kontroles veikšana pār arestētās personas brīvības atņemšanu ir nepieciešama, lai realizētu Konvencijas 5.panta mērķi, ņemot vērā, ka persona, pret kuru iespējami slikti izturējušās varas iestādes, var nebūt spējīga sagatavot pieteikumu tiesai ar lūgumu pārskatīt tās brīvības atņemšanas tiesiskumu, vai arī būt piekritīga kādai neaizsargātai kategorijai, piemēram, būt ar intelektuāliem ierobežojumiem vai nezināt aresta vietas valsts valodu.¹⁷⁴

Konvencijas 5.panta trešā daļa paredz ne tikai formālu aresta tiesiskuma pārskatīšanu rakstveidā, bet pienākumu tiesai uzklaut arestēto personu.¹⁷⁵ Sākotnējai automātiskai aresta pārskatīšanai jābūt tādai, lai tās rezultātā tiktu izskatīts aresta tiesiskums un konstatēts, vai pastāv pamatotas aizdomas, ka persona ir veikusi noziedzīgo nodarījumu, par kura veikšanu tā ir arestēta. Citiem vārdiem izsakoties, jāpārlicinās, ka arests atbilst Konvencijas 5.panta pirmās daļas (c) punktā noregulētajam brīvības atņemšanas aizlieguma izņēmuma gadījumam. Gadījumā, ja nepastāv attaisnojoši aresta iemesli, amatpersonai, kas lemj par aresta tiesiskumu, jābūt pilnvarām dot saistošu rīkojumu arestētās personas atbrīvošanai. Lai mazinātu kavēšanos un periodu, kurā iespējami nepamatoti tiek aizskartas personas tiesības uz brīvību, ka tiesu varas amatpersonas, kas veic pirmo automātisko aresta likumības pārskatīšanu ir kompetenta izskatīt arestētās personas atbrīvošanu pret drošības naudu. Tomēr šādas kompetences esamība tiesu varas amatpersonai nav priekšnoteikums, lai tā atbilstoši Konvencijai būtu tiesīga lemt par aresta tiesiskumu. Konvencija neliedz jautājumu par aresta tiesiskumu un jautājumu par arestētās personas atbrīvošanu pret drošības naudu skatīt atsevišķi divām amatpersonām. Jebkurā gadījumā, interpretējot Konvencijas 5.panta trešo daļu, ir jāņem vērā, ka gadījumā, ja jautājumu par aresta tiesiskumu un iespēju personu atbrīvot pret drošības naudu skata divas dažādas amatpersonas, nevar prasīt, ka persona, kas izskata jautājumu par personas atbrīvošanu pret drošības naudu pieņem lēmumu ātrāk nekā amatpersona, kas skata jautājumu par personas aresta tiesiskumu. Ievērojot jau iepriekšminēto Tiesas praksi, arī jautājums par personas atbrīvošanu

¹⁷² 2006.gada 3.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.543/03 McKay v. the United Kingdom §47, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 23.martā]

¹⁷³ 2009.gada 3.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.17019/02, 30070/02 Ipek and Others v. Turkey, §§ 36-37, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 23.martā]

¹⁷⁴ 2006.gada 3.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.543/03 McKay v. the United Kingdom §34, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 15.martā]

¹⁷⁵ 1979.gada 4.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.7710/76 Schiesser v. Switzerland, § 31, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 16.janvārī]

pret drošības naudu ir izlemjams ne vēlāk kā ne ilgāk kā pāris dienu laikā.¹⁷⁶ Tādejādi redzams, ka lai gan Konvencija nepieprasa, piemēram, tiesnesim vienpersoniski būt tiesīgam lemt ne tikai par aresta tiesiskumu, bet arī par iespēju atbrīvot personu vispār, vai atbrīvot to pret drošības naudu, taču, ja šī persona nav ar kompetenci šos jautājumus izskatīt, veidojas situācija, kad personas iespējamai nepamatotais tiesību ierobežojums ir uz pusi ilgāks nekā tad, ja abus šos jautājumus izlemj viena amatpersona. Šajā ziņā ir jāņem vērā, ka gadījumā, ja jautājumu izlemj viena amatpersona, lēmums ir pieņemams daudz ātrāk kaut vai tikai tādēļ, ka visās lietās niansēs no jauna nav jāiedziļinās divām amatpersonām.

Konvencijas 5.panta trešās daļas otrā daļa noteic, ka persona, kas aizturēta vai apcietināta saskaņā ar šī panta 1 (c) apakšpunktu ir pakļaujama tiesas procesam saprātīgās laika robežās vai līdz tiesas procesam atbrīvojama. Atbrīvot var ar nosacījumu, kas nodrošina personas ierašanos tiesā.

Nosakot brīvības atņemšanas periodu, gaidot lietas iztiesāšanu jeb pārbaudot, vai arestētā persona ir pakļauta tiesas procesam saprātīgās laika robežās saskaņā ar Konvencijas 5.panta trešo daļu, periodu, kas jāņem vērā, sāk skaitīt ar dienu, kad persona ir arestēta un beidz skaitīt ar dienu, kad persona ir notiesāta, kaut vai tikai ar pirmās instances tiesas spriedumu.¹⁷⁷

Konvencijas 5.panta trešās daļas otrā daļa nedod tiesu varas pārstāvjiem izvēles iespējas, vai nu arestētajai personai nodrošināt savlaicīgu lietas izskatīšanu, vai atbrīvot ar nosacījumu, kas nodrošina personas ierašanos tiesā. Līdz sprieduma pieņemšanai katra arestētā persona tiek prezumēta kā nevainīga un 5.panta trešās daļas otrās daļas mērķis ir neatkarīgi no savākto pierādījumu daudzuma paredzēt personas atbrīvošanu līdz sprieduma pieņemšanai gadījumā, ja personas arests vairs nav saprātīgi ilgs. Šajā gadījumā personu var neatbrīvot pat tad, ja tai nav iespējams garantēt savlaicīgu sprieduma pieņemšanu tikai, ja pastāv īpašas pazīmes, ka personas aizturēšana ir nepieciešama, lai aizsargātu sabiedrības intereses tādā mērā, ka, neskatoties uz nevainīguma prezumpciju, tiek ierobežotas indivīda tiesības uz brīvību atbilstoši Konvencijas 5.panta pirmajai daļai. Nacionālajām tiesām ir pienākums pārskatīt aresta turpināšanu personām, kuras gaida tiesas spriedumu un nodrošināt personas atbrīvošanu, ja apstākļi vairs neattaisno personas turpinātu brīvības atņemšanu. Vismaz sākuma periodā pamatotu aizdomu esamība var attaisnot brīvības atņemšanu, bet, jo ilgāks laika periods paiet, jo mazāk efektīvs ir šis arguments un kādā brīdī tas vairs nav pietiekams, lai turpinātu personas brīvības atņemšanu. Tā kā jautājums,

---

¹⁷⁶ 2006.gada 3.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.543/03 McKay v. the United Kingdom §40, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 23.martā]

¹⁷⁷ 2007.gada 16.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.27561/02, Solmaz v. Turkey, §§ 23-24, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 29.janvārī]

vai aizturēšanas periods ir pamatots var tikt apskatīts tikai katras konkrētas lietas ietvaros, nepastāv fiksēts laika periods, kas būtu attiecināms uz visām lietām.¹⁷⁸

Tiesas praksē ir nostiprināti četri apstākļi, kādēļ varētu tikt liegta personas atbrīvošana līdz pirmās instances tiesas sprieduma pieņemšanai.

Pirmkārt, personu var atteikties atbrīvot līdz pirmās instances tiesas sprieduma pieņemšanai, ja pastāv pamatots risks, ka persona neieradīsies uz tiesas sēdi un nebūs atrodama. Ar to saprotami gadījumi, kad personas varētu mēģināt pamest valsti, slēpties vai kādā citādā veidā izvairīties no ierašanās uz tiesas sēdēm un iespējamās soda izciešanas. Aizdomas, ka persona varētu mēģināt aizbēgt nevar tikt pamatots tikai ar apsūdzības raksturu vai smagumu. Jāpastāv vairākiem būtiskiem faktoriem, kas apstiprina, ka arestētā persona to atbrīvojot centīsies bēgt un tādejādi var rasties grūtības to vēlāk saukt pie atbildības.¹⁷⁹

Aizdomas, ka persona varētu bēgt ir jāskata kopskatā ar vairākiem būtiskiem faktoriem, kas saistīti ar paša arestētā personības iezīmēm, personas morāles normām, mājvietas atrašanās vietu, pieejamajiem finanšu līdzekļiem, ģimeni un citu saistību ar valsti, kurā pret arestēto personu norit kriminālprocess.¹⁸⁰ Piemēram, tas vien, ka personai nav konkrētas dzīvesvietas neliecina, ka to atbrīvojot, persona centīsies bēgt.¹⁸¹

Lai gan apsūdzību smagums un raksturs var būt nozīmīgs elements pieņemot lēmumu par personas atbrīvošanu vai neatbrīvošanu līdz sprieduma pieņemšanai, ir jāņem vērā nevainīguma prezumcija un līdz ar to bez citiem apstākļiem, apsūdzības smagums pats par sevi nav atzīstams par attaisnojumu ilgtermiņa apcietinājumam, gaidot pirmās instances tiesas spriedumu.¹⁸² Autore tomēr uzskata, ka apsūdzības smagumam varētu būt patstāvīga nozīme gadījumā, ja persona ir veikusi sevišķi nežēlīgu noziegumu, iespējams, pret lielu skaitu personu vai citos sevišķi pastiprinošos apstākļos. Tādēļ gadījumā, ja personai draudētu mūža ieslodzījums un pret personu savāktie pierādījumi būtu vērtējami kā pārliecinoši, persona tomēr būtu jātur apcietinājumā arī tad, ja tiesas spriedums netiek pieņemts vairākus gadus. Šāda personas brīvības atņemšana būtu attaisnojama ar pirmkārt, sabiedrības interesēm, ņemot vērā, ka persona iepriekš ir, piemēram, aizskarusi vairāku personu dzīvības interesi, otrkārt, ar

---

¹⁷⁸ 2006.gada 3.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.543/03 McKay v. the United Kingdom §§ 41-45, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 23.martā]

¹⁷⁹ 2005.gada 8.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.45100/98 Panchenko v. Russia, § 106, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 29.janvārī]

¹⁸⁰ 2005.gada 4.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.9190/03 Becciev v. Moldova, § 58, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 13.janvārī]

¹⁸¹ 2005.gada 15.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.55939/00 Sulaoja v. Estonia, § 64, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 29.janvārī]

¹⁸² 2007.gada 6.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.14348/02 Garycki v. Poland, § 47, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 14.martā]

apstākli, ka aizturētā persona, apzinoties, ka tai iespējami būs jāizcieš mūža ieslodzījums, varētu mēģināt bēgt psiholoģiski jūtot, ka tai “nav ko zaudēt”. Katrā gadījumā, tiesai attiecībā uz personām, kuras netiek atbrīvotas, gaidot pirmās instances tiesas spriedumu, spriedums būtu jāpieņem prioritāri, jo gadījumā, ja persona tiktu atzīta par nevainīgu, ar katru brīvības atņemšanas dienu būtu nepamatoti ierobežotas personas tiesības uz brīvību. Attiecīgi personu, kuras ir atbrīvotas ar nosacījumu ierasties uz sprieduma paziņošanu un līdz tam notiekošajām tiesas sēdēm, tiesības netiek ierobežotas līdz sprieduma pieņemšanai. Tādēļ šo personu lietu izlemšana būtu sekundāra salīdzinājumā ar personām, kuras atrodas brīvības atņemšanas iestādēs, gaidot tiesas spriedumu.

Otrkārt personu var atteikties atbrīvot līdz pirmās instances tiesas sprieduma pieņemšanai, ja pastāv risks, ka apsūdzētā persona, atbrīvošanas gadījumā ietekmētu kriminālprocesa taisnīgu pabeigšanu. Ar to saprotami gadījumi, kad arestētā persona pēc tās atbrīvošanas uzsāk pasākumus ar mērķi pretlikumīgi likt lieciniekiem vai zvērinātajiem pieņemt lēmumus par labu arestētajai personai. Šādas situācijas var būt, piemēram, liecinieku iebiedēšana, noslepkavošana vai uzpirkšana. Risks, ka persona varētu mēģināt ietekmēt lieciniekus, zvērinātos vai citas lietas izlemšanā svarīgas personas ir pietiekams iemesls personas tūlītējai neatbrīvošanai, taču ilgtermiņā šāds arguments nav pietiekams un personas turpmākai brīvības ierobežošanai ir nepieciešami papildus attaisnojuma apstākļi.¹⁸³

Treškārt, personu var atteikties atbrīvot līdz pirmās instances tiesas sprieduma pieņemšanai, ja pastāv risks, ka atbrīvotā persona veiktu tālākus noziedzīgus nodarījumus periodā līdz sprieduma pieņemšanai. Tomēr, lai atteiktu personas atbrīvošanu līdz sprieduma pieņemšanai, ir jāpastāv ticamiem pierādījumiem, ka pastāv noziedzīga nodarījuma atkārtošanas risks. Ir jāvērtē konkrētās personas pagātnes darbības un personība.¹⁸⁴ Piemēram, apstāklis, ka persona jau iepriekš ir sodīta var dot pamatu uzskatīt, ka iespējams šī persona nākotnē varētu atkārtoti veikt likumpārkāpumu.¹⁸⁵ Tomēr katra situācija ir vērtējama atsevišķi, ņemot vērā, ka gadījumā, ja persona bijusi vairākkārtīgi sodīta par noziedzīgiem nodarījumiem, kas veikti tīši ar nodomu radīt kaitējumu ar likumu aizsargātām interesēm, uzskatāms, ka pastāv lielāks atkārtotības risks, nekā gadījumā, ja persona pirms vairākiem desmitiem gadu sodīta par noziedzīgu nodarījumu, kas izdarīts aiz neuzmanības bez ļaunprātīga nolūka. Tāpat Tiesas

---

¹⁸³ 2005.gada 4.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.15479/02 Jarzynski v. Poland, § 43, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 5.martā]

¹⁸⁴ 1998.gada 5.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 12718/87, Clooth v. Belgium, § 40, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 14.martā]

¹⁸⁵ 2006.gada 10.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.21768/02 Selçuk v. Turkey, § 34, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 27.janvārī]

praksē ir atzīts, ka apstākļi, ka personai nav darba vai ģimenes automātiski neliecina, ka persona veiks atkārtotu noziedzīgu nodarījumu ar mērķi iegūt līdzekļus iztikai.¹⁸⁶

Visbeidzot ceturtkārt, personu var atteikties atbrīvot līdz pirmās instances tiesas sprieduma pieņemšanai, ja pastāv risks, ka personas atbrīvošana varētu radīt sabiedrības nekārtības. Ir atzīts, ka attiecībā uz dažu noziedzīgu nodarījumu dabu un sabiedrības reakciju uz tiem, konkrēti nodarījumi var radīt publiskus nemierus un ņemot vērā šādu iespējamību, izņēmuma gadījumos, tiesa var pamatot pirmstiesas apcietinājumu, vismaz uz laiku, ar apstākli, ka personas atbrīvošana radītu nekārtības. Šajā gadījumā ir vērtējams arī, kā valsts izprot sabiedrības kārtības traucēšanu, atbrīvojot apsūdzētu personu un nepieciešama rūpīga apstākļu analīze, vērtējot, vai pastāv fakti, kas spēj pierādīt, ka apsūdzētā atbrīvošana faktiski traucēs sabiedrisko kārtību. Turklāt aizturēšana joprojām būs likumīga tikai tad, ja sabiedriskā kārtība paliek faktiski apdraudēta.¹⁸⁷ Šāds pamats personas pirmstiesas neatbrīvošanai gan ir īpaši specifisks un pieļaujams tikai īpašos izņēmuma gadījumos.

Jebkurā gadījumā tiesai pieņemot lēmumu par personas pirmstiesas atbrīvošanu vai aresta turpināšanu līdz sprieduma pieņemšanas brīdim ir jāizvērtē visi pieejamie līdzekļi, ar kuriem būtu iespējams nodrošināt personas ierašanos uz tiesas sēdi. Personas brīvības atņemšanai vajadzētu būt pēdējam līdzeklī personai klātesamības garantēšanai. Piemērojamie drošības līdzekļi var būt dažādi – personu var atbrīvot tai uzliekot pienākumu ierasties probācijas iestādē, uzlikt mājas arestu vai noteikt drošības naudu.

Vērtējot, vai personas pirmstiesas brīvības atņemšana bijusi pamatoti ilga, jāņem vērā gan pieteicēja vecums, veselības stāvoklis, gan arī apstākļi, ka persona veiktais noziedzīgais nodarījums nav bijis vardarbīgs¹⁸⁸

4.3. Personai tiesības vērsties tiesā, apstrīdot aresta tiesiskumu

Konvencijas 5.panta ceturrtā daļa paredz, ka jebkura persona, kurai atņemta brīvība, var vērsties tiesā, kas nekavējoties lemj par viņas aizturēšanas tiesiskumu, un spējīga lemt par personas atbrīvošanu, ja aizturēšana nav bijusi likumīga.

Konvencijas 5.panta ceturtajā daļā ietvertās tiesības ir speciāls noregulējums salīdzinājumā ar Konvencijas 13.pantā ietvertajām tiesībām uz efektīvu aizsardzības

---

¹⁸⁶ 2005.gada 15.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.55939/00 Sulaoja v. Estonia, § 64, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 2.februārī]

¹⁸⁷ 1991.gada 26.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.12369/86 Letellier v. France, § 51, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 28.martā]

¹⁸⁸ 2015.gada 16.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.30579/10 Temchenko v. Ukraine, §115, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 14.martā]

nodrošinājumu.¹⁸⁹ No Konvencijas 13.panta izriet valsts pienākums izveidot valsts institūcijas, kuras efektīvi pildītu tiesību aizsardzības funkciju. Viena no šādām institūcijām ir tiesa, uz kuras nepieciešamību norādīts jau Konvencijas 6.pantā. Konvencijas 6. pants ir *lex speciales*, un tajā izcelts tikai viens no tiesību aizsardzības līdzekļiem – tiesa. No Konvencijas teksta *expressis verbis* neizriet tiesai alternatīvi tiesību aizsardzības līdzekļi, taču Konvencijas 13.pantā dotais jēdziens “valsts institūcijas” var tikt tulkots plaši, tajā iekļaujot ne tikai tiesu, bet kā efektīvu aizsardzības nodrošinājumu atzīstot arī tiesības vērsties kādā citā valsts institūcijā.¹⁹⁰ Uz to, ka tiesību aizsardzība var tikt atzīta par efektīvu garantējot tiesības vērsties kādā valsts institūcijā, kas nav tiesa, norādīts, piemēram, lietā *The Chahal v. The United Kingdom*, kur Tiesa norādīja, ka valsts institūcijai uz kuru atsaucas 13.panta tiesību norma nav obligāti jābūt tiesu iestādei.¹⁹¹ Arī attiecībā uz Konvencijas 5.panta ceturto daļu piemērojams noteikums, ka „tiesa“, kurai arestētā persona ir tiesīga iesniegt sūdzību, var būt gan tiesa tās klasiskā izpratnē, gan arī amatpersona, kuras kompetencē ietilpst realizēt tiesu varu. Galvenais, lai šī persona spēj garantēt objektīva lēmuma pieņemšanu bez ietekmes no arestētās personas vai izpildvaras.¹⁹² Noteikums, ka lēmumu pieņemošajai personai ir jābūt kompetentai realizēt tiesu varu tomēr Konvencijas 5.panta ceturtajā daļā nostiprinātās tiesības atšķir no Konvencijas 13.panta, kas paredz personas tiesības realizēt arī ar tiesu varu nesaistītā iestādē.¹⁹³ Lai gan Konvencijas 5.panta ceturtais daļas teksts norāda, ka kompetentajai autoritātei jābūt “tiesai”, Konvencijas autori nav vienkārši atsaukušies uz Konvencijas 6.panta pirmo daļu, bet gan ar 5.panta ceturtajā daļā ietverto “tiesu” paredzējuši plašākas iespējas. Ar to gan nav domāts, ka lēmumu varētu pieņemt teiksim prokurors, taču uzraugošais tiesnesis kriminālprocesā ir atzīstams par atbilstošu Konvencijas 5.panta ceturtais daļas prasībām.¹⁹⁴ Juridiskajā literatūrā kā citi piemēri minēti arī situācijas, kad lēmumu pieņem nevis tiesa vairāku tiesnešu sastāvā, kas atbilstoši konkrētās valsts normatīvajam regulējumam veido “tiesu”, bet gan tiesnesis vienpersoniski. Jebkurā gadījumā šai personai ir jāatbilst tik specifiskiem kritērijiem, ka pēc būtības neviena ar tiesu nesaistīta amatpersona, kas

---

¹⁸⁹ 2016.gada 23.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.11138/10 *Mozer v. the Republic of Moldova and Russia*, §208, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 16.janvārī]

¹⁹⁰ Olivier De Schutter, *International Human Rights Law: Cases, Materials, Commentary*, Cambridge University Press, 2014, 813.lpp.

¹⁹¹ Gatis Litvins *Tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību un strīdu risināšanu administratīvajā procesā*, Latvijas Universitātes žurnāls Nr.2, *Juridiskā zinātne Tiesību zinātnes nākotnei*, 1, galvenais redaktors prof. Dr. iur. Jānis Lazdiņš, Latvijas Universitāte, Latvija.

¹⁹² 2009.gada 21.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.11956/07, *Stephens v. Malta*, § 95, <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots: 2016.gada 2.aprīlī]

¹⁹³ 2002.gada 5.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.51564/99, *Čonka v. Belgium* §75; 2012.gada 3.jūlija spriedums lietā Nr.13579/09, *Razvyazkin V. Russia*, §109; 2013.gada 6.jūnija spriedums lietā Nr. 2283/12, *Mohammed v. Austria*, §70, pieejami: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots: 2015.gada 15.aprīlī]

¹⁹⁴ Stefan Trechsel, Sarah Summers, *Human Rights in Criminal Proceedings*, Oxford University press, 2006, 479.lpp.

principā nav tiesnesis neatkarīgi no tā, cik tiesnešu sastāvā lēmums tiek pieņemts, nebūtu tiesīga pārskatīt brīvības atņemšanas tiesiskumu.

Konvencijas 5.panta ceturtnā daļa garantē tiesības arestētajai personai vērsties tiesā un lūgt pārskatīt tās aizturēšanas apstākļus, vērtējot ne tikai Konvencijas 5.panta pirmajā daļā noteikto brīvības atņemšanas priekšnosacījumu ievērošanu, bet arī vērtējot, vai personai tika dota iespēja vērsties tiesā ar sūdzību.¹⁹⁵ Gadījumā, ja persona ir atzīta par vainīgu ar kompetentas tiesas spriedumu un arestēta pamatojoties uz Konvencijas 5.panta pirmās daļas (a) punktu, nav nepieciešama Konvencijas 5.panta ceturtnajā daļā ietvertā aizturēšanas pārskatīšana. Taču gadījumā, ja pamats brīvības atņemšanai varētu mainīties laika gaitā ir nepieciešams garantēt iespēju arestētajai personai vērsties tiesā atbilstoši Konvencijas 5.panta ceturtnās daļas prasībām.¹⁹⁶ Konvencijas 5.panta ceturtnās daļas saturs nav vienāds visos brīvības atņemšanas gadījumos.¹⁹⁷

Atbilstoši Konvencijai dalībvalstīm nav jāgarantē iespējas arestētajai personai pārsūdzēt apelācijas instances tiesā lēmumu par aresta tiesiskumu. Gadījumā, ja šāda divpakāpju sistēma tomēr nacionālajās tiesībās ir paredzēta, apelācijas instancei ir saistoši visi tie paši noteikumi un principi, kas pirmās instances tiesai.¹⁹⁸ Konvencijas 5.panta ceturtnās daļas tiesvedības process var atšķirties no tiesvedības, kas ierosināta krimināllietā vai civillietā gadījumos, kad personas izmanto Konvencijas 6.pantā garantētās tiesības vērsties tiesā, lai izšķirtu kādu strīdu. Tomēr realizējot 5.panta ceturtnās daļas tiesības, personas lietu jāizskata amatpersonai ar tiesībām realizēt tiesu varu un procesuālajām garantijām jāatbilst konkrētajam brīvības atņemšanas veidam.¹⁹⁹

Arestētajai personai, iesniedzot sūdzību tiesā, ir nodrošināmas tiesības tikt uzklautātai, tomēr Konvencijas 5.panta ceturtnā daļa neparedz tiesības personai tikt uzklautātai katru reizi, kad tā iesniedz apelācijas sūdzību par brīvības atņemšanas tiesiskumu apliecināto lēmumu. Šādā gadījumā tiesībām tikt uzklautātai jābūt paredzētām ar saprātīgiem intervāliem.²⁰⁰ Tiesības uz brīvības atņemšanas tiesiskuma pārskatīšanu jebkurā gadījumā personai rodas tad, ja persona ir izcietusi sev piespriesto brīvības atņemšanas termiņu, bet nav atbrīvota. Tāpat tiesības uz

---

¹⁹⁵ 2012.gada 22.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.5826/03 *Idalov v. Russia*, § 161, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots: 2015.gada 15.aprīlī]

¹⁹⁶ 2008.gada 12.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.21906/04 *Kafkaris v. Cyprus* § 58, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots: 2015.gada 13.janvārī]

¹⁹⁷ 1996.gada 15.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.22414/93, *The Chahal v. the United Kingdom*, §127, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots: 2015.gada 13.janvārī]

¹⁹⁸ 2007.gada 17.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.48666/99 *Kučera v. Slovakia*, §107, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots: 2015.gada 13.janvārī]

¹⁹⁹ 2012.gada 22.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.5826/03 *Idalov v. Russia*, § 161, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots: 2015.gada 25.janvārī]

²⁰⁰

brīvības atņemšanas tiesiskuma pārskatīšanu var rasties, piemēram, ja personai tiek atņemta brīvība pamatojoties uz apstākli, ka tā ir garīgi slima un šī persona brīvības atņemšanas periodā “izveseļojas” vai arī tās veselības stāvoklis uzlabojas tādejādi, ka vairs nav attaisnojama tās brīvības atņemšana. Šādos gadījumos personai ir tiesības uz tās brīvības atņemšanas tiesiskuma pārskatīšanu nekavējoties atbilstoši Konvencijas 5.panta ceturtais daļas prasībām.

Ar jēdzienu „nekavējoties” saprotams periods, kas vērtējams katrā atsevišķā lietā, taču lietā, kuras apstākļiem nav nepieciešama papildus izmeklēšana, lēmums būtu jāpieņem pāris dienu laikā. Nav vienota laika perioda pēc kura pārsniegšanas tiek atzīts, ka ir pārkāptas Konvencijas 5.panta ceturtajā daļā noteiktās arestētās personas tiesības, taču skatot Tiesas praksi, redzams, ka atsevišķās lietās par pārkāpumu atzīta 17²⁰¹ dienu ilga lēmuma pieņemšana, savukārt kādā citā lietā par pārkāpumu tika atzīta lēmuma pieņemšana 26²⁰² dienu laikā. Katrā gadījumā lēmuma pieņemšanas ilgumu nedrīkst attaisnot ar tiesas noslodzi vai atvaļinājumu sezonu.²⁰³

Konvencijas 5.panta ceturtais daļa ir piemērojama tikai personām, kurām laikā, kad tās vēršas tiesā ir atņemta brīvība. Respektīvi Konvencijas 5.panta ceturtais daļa nebūs piemērojama ar mērķi pārliecināt par brīvības atņemšanas tiesiskumu pēc tam, kad persona jau ir atbrīvota. Šādā gadījumā persona var aizstāvēt savas aizskartās tiesības tikai atsaucoties uz Konvencijas 13.pantu. Tiesa nevērtēs personas brīvības atņemšanas tiesiskumu Konvencijas 5.panta ceturtais daļas kontekstā arī gadījumā, ja personas sūdzība vēl tikai gaida izskatīšanu, taču persona jau ir atbrīvota.²⁰⁴

4.4. Tiesības uz kompensāciju

Konvencijas 5.panta piektā daļa noteic, ka ikvienai personai, kas aizturēta vai apcietināta pretēji šī panta nosacījumiem, ir jābūt nodrošinātām tiesībām uz kompensāciju.

Tiesības uz kompensāciju priekšnoteikums tulkojot Konvencijas 5.panta piektās daļas tekstu paredz, ka ir noticis viena vai vairāku citu Konvencijas 5.panta daļu pārkāpums.²⁰⁵

---

²⁰¹ 2003.gada 9.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 55263/00, Kadem v. Malta, §§44-45, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots: 2015.gada 10.aprīlī]

²⁰² 2006.gada 1.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 7064/05, Mamedova v. Russia, §96, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots: 2015.gada 8.aprīlī]

²⁰³ 1990.gada 29.augusta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 11701/85, E. v. Norway, §66; 1989.gada 25.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.11400/85, Bezicheri v. Italy, §25, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots: 2015.gada 8.aprīlī]

²⁰⁴ D.J. Harris, M.O'Boyle, E.P. Bates and C.M. Buckley, Law of the European Convention on Human Rights, Third edition, Oxford University press, 366.lpp.

²⁰⁵ 2002.gada 18.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 24952/94, N.C. v. Italy, §49; 2003.gada 3.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 33343/96, Pantea v. Romania, §262; 2004.gada 8.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 42987/98, Vachev v. Bulgaria, §78, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots: 2015.gada 10.aprīlī]

Pārkāpuma gadījumā Konvencijas 5.panta piektā daļa paredz nepastarpinātas tiesības prasīt nacionālajai tiesai kompensāciju par veikto pārkāpumu.²⁰⁶ Tas nozīmē, ka pat gadījumā, ja dalībvalstis nacionālajos tiesību aktos nav paredzējušas kompensācijas piešķiršanu gadījumā, ja tiek atzīts procesuāls pārkāpums personas brīvības atņemšanā, šādas tiesības personai ir atsaucoties uzreiz uz Konvencijas 5.panta piekto daļu. Gadījumā, ja tiesības uz kompensāciju nebūtu paredzētas nacionālajos tiesību aktos, bet arī visos citos gadījumos, tiesībām iegūt apmierinājumu no valsts jābūt realizējamai gan teorijā, gan praksē.²⁰⁷

Šis apmierinājums tiek galvenokārt saistīts ar finansiālu kompensāciju.²⁰⁸ Tiesa ir atzinusi, ka tiesības uz kompensāciju nav pamatā atkarīgas no radītajiem zaudējumiem un kompensācijas prasība būtu atbilstoša Konvencijas 5.panta piektajai daļai, ja to varētu lūgt pamatojoties tikai uz personas brīvības atņemšanas apstākļiem, kas bijuši pretēji Konvencijas 5.panta 1-4.daļām, bet tas nenozīmē, ka dalībvalstīm ir aizliegts kompensācijas saņemšanas iespēju padarīt atkarīgu no personas iespējas pamatot zaudējumus, kas radušies pārkāpuma rezultātā. Šāda nostāja izriet no salīdzināmas situācijas, kad personai, kas atzīta par cietušo faktiski nav nodarīts nekāds kaitējums – materiāls vai morāls.²⁰⁹ Līdz ar to kompensācija nav piešķirama gadījumā, ja persona nespēj uzrādīt finansiālus zaudējumus vai morālo kaitējumu, kas radušies pārkāpuma rezultātā²¹⁰ Tāpat jāņem vērā, ka Konvencijas 5.panta piektā daļa nenodrošina arestētās personas tiesības uz konkrētu atlīdzības apmēru.²¹¹ Tomēr kompensācija, kas atzīstama par neproporcionālu pārkāpuma nopietnībai būtu pretēja Konvencijas 5.panta piektās daļas noteikumiem un padarītu kompensācijas iespējas par teorētiskām un iluziozām.²¹² Tāpat Konvencijas 5.panta piektā daļa pieprasa dalībvalstīm paredzēt iespēju personai attiecībā uz kuru atzīts, ka tās brīvības atņemšana bijusi prettiesiska, tiesības saņemt kompensāciju arī tad, ja tai nodarītais kaitējums bijis tikai morāls. Noteikums, ka persona var pieprasīt kompensāciju par zaudējumiem, kas izpaudušies tikai

---

²⁰⁶ 2009.gada 19.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.3455/05, *A. and others v. United Kingdom*, §229; 2005.gada 16.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.61603/00, *Storck v. Germany*, §122; 2009.gada 15.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.33210/07, *Dubovik v. Ukraine*, para.74; 2007.gada 18.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.61603/00, *Storck v. Germany*, §122, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots: 2015.gada 10.aprīlī]

²⁰⁷ 2005.gada 16.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 59334/00, *Chitayev v. Russia*, §195; 1986.gada 18.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 9990/82, *Bozano v. France*, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots: 2015.gada 10.aprīlī]

²⁰⁸ 1986.gada 18.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 9990/82, *Bozano v. France*, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots: 2015.gada 10.aprīlī]

²⁰⁹ Karen Reid, *A Practitioner's guide to the European Convention on Human Rights*, 4th edition, Sweet&Maxwell, 2011, 317

²¹⁰ 1990.gada 27.septembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.12535/86, *Wassink v. the Netherlands*, § 38, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots: 2015.gada 10.aprīlī]

²¹¹ 2015.gada 30.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.1046/12 *Zammit and Attard Cassar v. Malta*, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots: 2015.gada 9.aprīlī]

²¹² 2015.gada 30.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.1046/12 *Zammit and Attard Cassar v. Malta*, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots: 2015.gada 9.aprīlī]

materiāli, nav saskaņā ar Konvencijas 5.panta piekto daļu.²¹³ Nosakot kompensāciju būtu vēra ņemama arī iepriekšējā nacionālo tiesu prakse un apmierinājums nedrīkst būt mazāks kā nacionālā tiesa piešķīrusi citai personai līdzīgos apstākļos.²¹⁴ Tiesības uz kompensāciju nav paredzētas tā, lai kompensācija personai attiecībā pret kuru nav ievērots kāds no Konvencijas 5.panta noteikumiem būtu tikai ar sodošu raksturu dalībvalstij, bet gan šādām tiesībām jāpastāv arī, lai sniegtu mierinājumu par stresu, ciešanām un citiem morāliem pārdzīvojumiem, kas radušies Konvencijas 5.panta pārkāpuma dēļ pieteicējam.²¹⁵

Konvencijas 5.panta piektā daļa tiek saistīta ar situāciju, kas tiek atzīts Konvencijas 5.panta pārkāpums un personai ir radies finansiāls vai morāls kaitējums. Tiesību uz kompensāciju būtības Konvencijas 5.panta piektās daļas kontekstā Tiesas skatītajās lietās parasti tiek iedzīvinātas tikai pēc Tiesas sprieduma, kad tiek atzīts, ka personas Konvencijas 5.pantā paredzētās tiesības bijušas aizskartas. Savukārt gadījumā, ja personas Konvencijas 5.panta tiesības tiek atzītas par aizskartām jau nacionālā līmenī, Konvencijas 5.panta piektā daļa paredz personas tiesības prasīt no dalībvalsts tāda mehānisma izveidi, lai nodrošinātu personai iespējas saņemt kompensāciju par tai nodarīto kaitējumu. Nav pieļaujama prakse, kad nacionālās tiesības paredz kompensāciju tikai gadījumos, ja ar nacionālās tiesa spriedumu tiek atzīts brīvības atņemšanas prettiesiskums un tik ilgi, kamēr pieteicēja aizturēšana ir formāli saskaņā ar nacionālajām tiesībām, ir neiespējami pieprasīt kompensāciju nacionālā līmenī, kaut gan Tiesa ir atzinusi Konvencijas 5.panta pārkāpumu.²¹⁶ No Tiesas prakses skaidri izriet, ka kompensācija Konvencijas 5.panta piektās daļas kontekstā ir pieprasāma gan attiecībā uz tiem gadījumiem, kad Konvencijas 5.panta kādas daļas pārkāpums konstatēts nacionālajā tiesā, gan arī tad, ja pārkāpumu konstatējusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa.²¹⁷

---

²¹³ Karen Reid, A Practitioner's guide to the European Convention on Human Rights, 4th edition, Sweet&Maxwell, 2011, 317

²¹⁴ European Court on Human Rights, Guide on Article 5 of the Convention, Right to Liberty and Security, Council of Europe

²¹⁵ 2012.gada 27.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 23978/06 Khachatryan and Others v. Armenia, § 157, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots: 2015.gada 19.martā]

²¹⁶ 2015.gada 3.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.53865/11 Kushch v. Ukraine, §§135-138, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots: 2015.gada 19.martā]

²¹⁷ 2016.gada 17.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.27791/09, Didov v. Bulgaria, §41 pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 19.martā]

Kopsavilkums

Pētījuma rezultātā autore izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

1. Lai atzītu, ka notikusi brīvības atņemšana, jākonstatē, ka persona ir tieši pakļauta kādai valsts amatpersonai, ar aizliegumu atstāt konkrētu teritoriju bez amatpersonas atļaujas un šis aizliegums ir nodibināts pret personas gribu. Turklāt brīvības atņemšanas fakta konstatēšana nevar būt atkarīga no brīvības atņemšanas mērķa vai relatīvi īsā brīvības atņemšanas perioda.
2. Apstākļi, ka persona ir sadarbojusies ar valsts amatpersonām un nav paudusi iebildumus pret brīvības atņemšanu nevar ietekmēt brīvības atņemšanas fakta konstatēšanu.
3. No Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmuma lietā *Gahramanov v. Azerbaijan*²¹⁸ izriet, ka brīvības atņemšana nav notikusi, jo četru stundu periods, kurā pieteicējs tika noņemts no lidojuma, turēts robežsardzes telpā bez atļaujas aiziet vai sazināties ar personām ārpus telpas, bija tikai tik ilgs, lai pārliecinātos par pieteicēja tiesībām šķērsot robežu. Šāda argumentācija ir nepareiza, jo apstākļi, ka personai tika atņemta brīvība tikai tik ilgi, lai sasniegtu brīvības atņemšanas mērķi attaisno brīvības atņemšanas tiesiskumu, nevis ietekmē pašu brīvības atņemšanas fakta konstatēšanu.
4. Gadījumā, ja personas brīvības atņemšanas periods ir bijis nesamērīgi garš, tas varētu pārvērst tiesisku brīvības atņemšanu par prettiesisku, savukārt apstākļi, ka brīvības atņemšana notikusi relatīvi īsu laika periodu pati par sevi nevar ietekmēt brīvības atņemšanas fakta konstatēšanu.
5. Tiesības uz drošību ir garantējamās tikai brīvības atņemšanas kontekstā, līdz ar to tās rodas tikai pēc tam, kad personai ir atņemta brīvība un šīs tiesības izpaužas galvenokārt Konvencijas 5.panta otrajā līdz piektajā apakšpunktā paredzētajās procesuālajās garantijās. Tas nozīmē, ka atšķirībā no tiesībām uz brīvību, tiesības uz drošību nav ierobežojamas.
6. Ir nošķirams psihiski slimas personas gribas izpaudums nodot sevi ārstēšanai klīnikā no nepretošanās ievietošanai psihiskajā klīnikā, kad to piespiedu kārtā dara valsts amatpersonas vai ārsts. Nav pieļaujama Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 5.panta otrajā līdz piektajā daļā garantēto tiesību ierobežošana tikai tādēļ, ka persona brīvības atņemšanai ir piekritusi vai nav pretojusies.

---

²¹⁸ 2013.gada 15.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 26291/06 *Gahramanov v. Azerbaijan*, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int> [aplūkots 2016.gada 8.martā]

7. Galvenā atšķirība starp brīvības atņemšanu nolūkā likt personai izpildīt likumīgu tiesas lēmumu un nolūkā nodrošināt likumā paredzētu pienākumu ir tā, ka otrajā gadījumā nav nepieciešams lēmums no tiesu varas institūcijas un pienākumu veikt kādas darbības var pieprasīt policija vai kāda cita izpildvaras institūcija.
8. No Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 5.panta pirmās daļas (b) punkta teksta neizriet aizliegums piemērot brīvības atņemšanu ar mērķi panākt kāda lēmuma vai likumā paredzēta pienākuma izpildi pirms persona pati šo pienākumu nav izpildījusi, kaut gan tai bija tāda iespēja. Šāda interpretācija tomēr būtu pretēja samērīguma principam, ņemot vērā, ka pastāv mazāk personas tiesības ierobežojošs līdzeklis mērķa sasniegšanai – dot laiku personai pašai labprātīgi izpildīt tiesas uzlikto pienākumu.
9. Personas brīvības atņemšana nevar tikt pamatota ar Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 5.panta pirmās daļas (b) punktu, ja likuma norma, uz kuru atsaucās valsts amatpersona, neparedz pienākumu personai veikt kādas darbības pirms to ir pieprasījusi amatpersona. Personai nav atņemama brīvība balstoties uz tiesību normu, kas dod tiesības izpildvaras amatpersonai, bet neuzliek pienākumu personai.
10. Nepilngadīgu personu brīvības atņemšanu iespējams attaisnot arī ar citiem Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 5.panta pirmās daļas apakšpunktiem – (d) apakšpunkts noteic tikai papildus pamatu nepilngadīgas personas brīvība atņemšanai tas ir – izglītojošā nolūkā.
11. Gadījumā, ja tas ir paredzēts nacionālajās tiesībās, nepilngadīgas personas brīvības atņemšana atbilstoši Konvencijas 5.panta pirmās daļas (d) apakšpunktam, pieļaujama arī situācijā, kad nepilngadīgā persona nav veikusi noziedzīgas darbības, bet gan tās brīvības atņemšana ir pašas personas interesēs, piemēram, lai nodrošinātu nepilngadīgā attīstībai un veselībai labvēlīgus apstākļus. Līdz ar to attiecībā uz Konvencijas 5.panta pirmās daļas (d) apakšpunktā ietvertu norādi “izglītojošā nolūkā” nepilngadīgas personas brīvības atņemšanai nav sodošs raksturs.
12. Konvencijas 5.panta ietvaros vispārīgi nav apstrīdami aizturēšanas apstākļi. Tas nozīmē, ka Konvencijas 5.pants neparedz iespēju apstrīdēt to, kā brīvības atņemšanas laikā pret personu ir izturējušās valsts amatpersonas, vai to, kādos apstākļos aizturētā persona tika turēta. Aizturēšanas apstākļi šādā kontekstā ir vērtējami tikai tad, ja tie pārkāpj citas personas Konvencijā nostiprinātās tiesības, piemēram, spīdzināšanas aizliegumu vai diskriminācijas aizliegumu.

Izmantotās literatūras un juridisko aktu saraksts

Normatīvie akti

1. 1948.gada 10.decembra Vispārējā cilvēktiesību deklarācija
2. 1950.gada 4.novembra Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija

Juridiskā literatūra

1. A.H. Robertson and J.G.Merrills, Human Rights in Europe, A study of the European Convention on Human Rights, Third edition, 1993, 339.lappuses;
2. B. Rainey, E.Wicks and C.Ovey, The European Convention on Human Rights, Sixth edition, Oxford University press, 654.lappuses;
3. D.J. Harris, M.O'Boyle, E.P. Bates and C.M. Buckley, Law of the European Convention on Human Rights, Third edition, Oxford University press;
4. European Court on Human Rights, Guide on Article 5 of the Convention, Right to Liberty and Security, Council of Europe, 2014, 44.lappuses;
5. G. Litvins Tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību un strīdu risināšanu administratīvajā procesā, Latvijas Universitātes žurnāls Nr.2, Juridiskā zinātne Tiesību zinātnes nākotnei 1, galvenais redaktors prof. Dr.iur.Jānis Lazdiņš, Latvijas Universitāte, Latvija.
6. Geraldine Van Bueren, Child Rights in Europe: Convergence and Divergence in Judicial Protection, Council of Europe, 2007, 201.lappuses;
7. Human Rights Review 2012, How fair is Britain? An assessment of how well public authorities protect human rights, Equality and Human Rights Commission, 2012, 456.lappuses;
8. J. Jowell, J. Cooper, Understanding Human Rights Principles, First edition, Justice, 2001, 211.lappuses;
9. J. L. Murdoch, Council of Europe Press, 1994, Article 5 of the European Convention on Human Rights: the protection of liberty and security of person, Strasbourg, France : Council of Europe Press, 1994, 99.lappuses;
10. K. Reid, A Practitioner's guide to the European Convention on Human Rights, 4th edition, Sweet&Maxwell, 2012, 915.lappuses;

11. Pieter Van Dijk, Fried van Hoof, Arjen van Rijn, Leo Zwaak, Theory and Practice of the European Convention on Human Rights, Forth edition, Intersentia, 2006, 1190.lappuses;
12. Preparatory work on Article 5 of The European Convention on Human Rights, Strasbourg, Council of Europe, 1956;
13. S. Foster, P.Education, Human Rights and Civil Liberties, Longman, 2008;
14. S.Trechsel, Sarah Summers, Human Rights in Criminal Proceedings, Oxford University press, 2006, 736 lappuses;
15. Williams A. Schabas, The European Convention on Human Rights, A Commentary, Oxford University press, 2015, 1440.lappuses;
16. Yannis Ktistakis, Protecting migrants under the European Convention on Human Rights and the European Social Charter, Council of Europe Publishing, 2003, 137.lappuses;

Citi avoti

17. 2012.gada 25.maija raksts "Crowd control: What is kettling?", CBC news, pieejams: <http://www.cbc.ca/news/canada/crowd-control-what-is-kettling-1.1133313>

Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi

1. 1967.gada 23.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.5100/71; 5101/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72 Engel and Others v. the Netherlands;
2. 1968.gada 27.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 2122/64 Wemhoff v. Germany;
3. 1970.gada 18.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 2832/66; 2835/66; 2899/66 De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium;
4. 1976.gada 23.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 5100/71; 5101/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72 Engel and Others v. The Netherlands;
5. 1979.gada 4.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.7710/76 Schiesser v. Switzerland;
6. 1980.gada 6.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 7367/76 Guzzardi v. Italy;

7. 1981.gada 18.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 8022/77, 8025/77, 8027/77 *McVeigh and Others v. the United Kingdom*;
8. 1981.gada 27.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.6301/73 *Winterwerp v. The Netherlands*;
9. 1985.gada 14.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.10600/83 *Johansen v. Norway*;
10. 1985.gada 28.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.8225/78 *Ashingdane v. the United Kingdom*;
11. 1985.gada 28.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.9214/80; 9473/81; 9474/81 *Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. the United Kingdom*;
12. 1986.gada 18.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 9990/82, *Bozano v. France*;
13. 1988.gada 27.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.9106/80 *Bouamar v. Belgium*;
14. 1988.gada 29.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.11209/84, 11234/84; 11266/84; 11386/85 *Brogan and Others v. the United Kingdom*;
15. 1988.gada 5.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.9787/82 *Weeks v. the United Kingdom*;
16. 1989.gada 22.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.11152/84 *Ciulla v. Italy*;
17. 1989.gada 25.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.11400/85, *Bezicheri v. Italy*;
18. 1990.gada 27.septembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.12535/86, *Wassink v. the Netherlands*;
19. 1990.gada 29.augusta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 11701/85, *E. v. Norway*;
20. 1990.gada 30.augusta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.12244/86,12245/86,12383/86 *Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom*;
21. 1991.gada 26.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.12369/86 *Letellier v. France*;
22. 1995.gada 22.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.18580/91 *Quinn v. France*;
23. 1996.gada 10.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 19380/92 *Benham v. the United Kingdom*;

24. 1996.gada 15.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.22414/93 The Chahal v. the United Kingdom;
25. 1997.gada 1.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.19218/91 Giulia Manzoni v. Italy;
26. 1997.gada 20.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.71503/01 Assanidze v. Georgia;
27. 1998.gada 25.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 24276/94 Kurt v. Turkey;
28. 1998.gada 28.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.24760/94 Assenov and Others v. Bulgaria;
29. 1998.gada 5.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 12718/87, Clooth v. Belgium;
30. 1999.gada 29.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.25644/94 T.W. v. Malta;
31. 2000.gada 31.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 34578/97 Ječius v. Lithuania;
32. 2000.gada 4.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.26629/95 Witold Litwa v. Poland;
33. 2000.gada 4.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 42117/98 Bolland v. the United Kingdom;
34. 2000.gada 5.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.31365/96 Varbanov v. Bulgaria;
35. 2000.gada 6.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.26772/95 Labita v. Italy;
36. 2002.gada 18.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 24952/94, N.C. v. Italy;
37. 2002.gada 26.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.39187/98 H.M. v. Switzerland;
38. 2002.gada 29.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.2346/02, Pretty v. The United Kingdom;
39. 2002.gada 3.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.30218/96 Nowicka v. Poland;
40. 2002.gada 5.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.51564/99, Čonka v. Belgium;

41. 2003.gada 20.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.50272/99 Hutchison Reid v. the United Kingdom;
42. 2003.gada 25.septembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.52792/99 Vasileva v. Denmark;
43. 2003.gada 29.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.58973/00 Rakevich v. Russia;
44. 2003.gada 3.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 33343/96, Pantea v. Romania;
45. 2003.gada 30.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.38884/97 Nikolov v. Bulgaria;
46. 2003.gada 4.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.47244/99 Novotka v. Slovakia;
47. 2003.gada 9.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 55263/00, Kadem v. Malta;
48. 2004.gada 21.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.31247/96 Talat Tepe v. Turkey;
49. 2004.gada 5.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.45508/99 H.L. v. The United Kingdom;
50. 2004.gada 8.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 42987/98, Vachev v. Bulgaria;
51. 2004.gada 8.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.40905/98 Hilda Hafsteinsdóttir v. Iceland;
52. 2005.gada 12.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.36378/02 Shamayev and Others v. Georgia and Russia;
53. 2005.gada 15.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.55939/00 Sulaoja v. Estonia;
54. 2005.gada 16.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.61603/00, Storck v. Germany;
55. 2005.gada 16.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 59334/00, Chitayev v. Russia;
56. 2005.gada 25.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.56529/00 Enhorn v. Sweden;
57. 2005.gada 4.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.15479/02 Jarzynski v. Poland;

58. 2005.gada 4.oktorba Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.9190/03 Becciev v. Moldova;
59. 2005.gada 8.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.45100/98 Panchenko v. Russia;
60. 2005.gada 8.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.49491/99 Bordovski v. Russia;
61. 2005.gada 8.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.67531/01 Gorshkov V. Ukraine;
62. 2006.gada 1.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 7064/05, Mamedova v. Russia;
63. 2006.gada 10.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.21768/02 Selçuk v. Turkey;
64. 2006.gada 12.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.13178/03 Mitunga v. Belgium;
65. 2006.gada 12.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.13178/03 Mubilanzila Mayeka and Kaniki Mitunga v. Belgium
66. 2006.gada 2.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 69966/01, Dacosta Silva v. Spain;
67. 2006.gada 3.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.543/03 McKay v. the United Kingdom;
68. 2006.gada 7.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.38287/02 Van Glabeke v. France;
69. 2007.gada 16.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.27561/02, Solmaz v. Turkey;
70. 2007.gada 17.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.48666/99 Kučera v. Slovakia;
71. 2007.gada 18.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.61603/00, Storck v. Germany;
72. 2007.gada 26.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 25389/05 Gebremedhin v. France;
73. 2007.gada 28.jūnijas Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.65734/01 Shukhardin v. Russia;
74. 2007.gada 6.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.14348/02 Garycki v. Poland;

75. 2007.gada 6.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.8207/06 Stepuleac v. Moldova;
76. 2008.gada 12.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.21906/04 Kafkaris v. Cyprus;
77. 2008.gada 22.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.66755/01, Iliya Stefanov;
78. 2008.gada 23.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.2440/07, Soldatenko v. Ukraine;
79. 2008.gada 24.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.28940/95 Foka v. Turkey;
80. 2008.gada 29.janvāris Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.13229/03 Saadi v. The United Kingdom;
81. 2008.gada 29.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.38241/04, Bergmann v. Estonia;
82. 2009.gada 15.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.25385/04 Medova v. Russia;
83. 2009.gada 15.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.33210/07, Dubovik v. Ukraine;
84. 2009.gada 17.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 3455/05 A. and Others v. the United Kingdom;
85. 2009.gada 19.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.3455/05 A. and Others v. The United Kingdom;
86. 2009.gada 21.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.11956/07, Stephens v. Malta;
87. 2009.gada 3.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.17019/02, 30070/02 Ipek and Others v. Turkey;
88. 2010.gada 12.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 4158/05 Gillan and Quinton v. the United Kingdom;
89. 2010.gada 20.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.21207/03, C.B. v. Romania;
90. 2010.gada 21.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 28189/04, 28192/04 Ichin and Others v. Ukraine;
91. 2010.gada 27.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.28221/08, Gatt V. Malta;

92. 2010.gada 7.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.25965/04 Rantsev v. Cyprus and Russia;
93. 2011.gada 1.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.8080/08, 8577/08 Schwabe and M.G. v. Germany;
94. 2011.gada 10.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.19246.10 Mokallal v. Ukraine;
95. 2011.gada 11.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.46390/10 Auad v. Bulgaria;
96. 2011.gada 13.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.17792/07 Kallweit v. Germany;
97. 2011.gada 14.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.30060/04 Jendrowiak v. Germany;
98. 2011.gada 21.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.30194/09 Shimovolos v. Russia;
99. 2011.gada 29.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.30954/05 Beiere v. Latvia;
100. 2011.gada 3.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.37345/03 Kharin v. Russia;
101. 2012.gada 13.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.39630/09 El-Masri v. the former Yugoslav Republic of Macedonia;
102. 2012.gada 15.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 39692/09, 40713/09 and 41008/09 Austin and others v. The United Kingdom;
103. 2012.gada 17.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.8139/09 Othman (Abu Qatada) v. the United Kingdom;
104. 2012.gada 22.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.5826/03 Idalov v. Russia;
105. 2012.gada 23.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 29226/03 Creangă v. Romania;
106. 2012.gada 23.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 29226/03 Stanev v. Bulgaria;
107. 2012.gada 24.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.61485/08 Brega and Others v. Moldova;
108. 2012.gada 27.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 17835/07 Lolova – karadzhovala v. Bulgaria;

109. 2012.gada 27.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 23978/06 Khachatryan and Others v. Armenia;
110. 2012.gada 29.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.30954/05 Beiere pret Latviju;
111. 2012.gada 3.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.13579/09, Razvyazkin V. Russia;
112. 2012.gada 30.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.57375/08 P. and S. v. Poland;
113. 2012.gada 8.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.28973/11, Z.H. v. Hungary;
114. 2013.gada 12.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.58149/08 Amie and Others v. Bulgaria;
115. 2013.gada 12.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.152/04, Yefimenko v. Russia;
116. 2013.gada 14.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.47152/06 Blokhin v. Russia
117. 2013.gada 15.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr. 26291/06 Gahramanov v. Azerbaijan;
118. 2013.gada 17.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.24086/03 Raudevs v. Latvia;
119. 2013.gada 18.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.67474/11 Azimov v. Russia
120. 2013.gada 19.septembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 17167/11 W.H. v. Germany;
121. 2013.gada 19.septembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.16880/08 Velinov v. The former Yugoslav Republic of Macedonia;
122. 2013.gada 2.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.28796/07 Petukhova v. Russia;
123. 2013.gada 28.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.7345/12 Glien v. Germany;
124. 2013.gada 6.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 2283/12, Mohammed v. Austria;
125. 2013.gada 7.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.15598/08 Ostendorf v. Germany;

126. 2014.gada 13.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.31973/03 Lazariu v. Romania;
127. 2014.gada 22.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.15172/13 Ilgar Mammadov v. Azerbaijan;
128. 2014.gada 26.jūnijā Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.26587/07 Krupko and Others v. Russia;
129. 2015.gada 16.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.30579/10 Temchenko v. Ukraine;
130. 2015.gada 26.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.45797/09 Zaichenko v. Ukraine (No.2);
131. 2015.gada 3.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.53865/11 Kushch v. Ukraine;
132. 2015.gada 30.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.1046/12 Zammit and Attard Cassar v. Malta;
133. 2015.gada 4.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.5425/11, Ruslan Yakovenko v. Ukraine;
134. 2016.gada 17.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.27791/09, Didov v. Bulgaria;
135. 2016.gada 17.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Nr.69981/14 Rasul Jafarov v. Azerbaijan;
136. 2016.gada 23.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr.11138/10 Mozer v. the Republic of Moldova and Russia.